प्रथमः प्रश्नः

॥ तैत्तिरीय ब्राह्मणम्॥ ॥ अष्टकम् २॥

॥प्रथमः प्रश्नः॥

॥ तैत्तिरीयब्राह्मणे द्वितीयाष्टके प्रथमः प्रपाठकः॥

अङ्गिरसो वै स्त्रमांसत। तेषां पृश्तिर्धर्मधुगांसीत्। सर्जीषेणांजीवत्। तेंऽब्रुवन्। कस्मै नु स्त्रमांस्महे। येंऽस्या ओषधीर्न जनयांम् इतिं। ते दिवो वृष्टिमसृजन्त। यावंन्तः स्तोका अवापंद्यन्त। तावंतीरोषंधयोऽजायन्त। ता जाताः पितरों विषेणांलिम्पन्॥१॥

तासाँ जुग्ध्वा रुप्यन्त्यैत्। तैंऽब्रुवन्। क इदिमृत्थमंक्रितिं। वयं भागधेयंमिच्छमाना इतिं पितरोंऽब्रुवन्। किं वों भागधेयमितिं। अग्निहोत्र एव नोऽप्यस्त्वित्यंब्रुवन्। तेभ्यं एतद्भागधेयं प्रायंच्छन्। यद्भुत्वा निमार्ष्टिं। ततो वै त ओषंधीरस्वदयन्। य एवं वेदं॥२॥

स्वदंन्तेऽस्मा ओषंधयः। ते वृत्समुपावांसृजन्। इदं नों हृव्यं प्रदांपयेतिं। सोंऽब्रवीद्वरं वृणे। दशं मा रात्रींजातं न दोहन्। आसङ्गवं मात्रा सह चंराणीतिं। तस्मांद्वत्सं जातं दश रात्रीर्न दुंहन्ति। आसङ्गवं मात्रा सह चंरति। वारेवृत्र् ह्यंस्य। तस्मांद्वत्स सर्स्पृष्टध्य रुद्रो घातुंकः। अति हि सन्धान्धयंति॥३॥

प्रथमः प्रश्नः

अलिम्पन्वेद घातुंक एकं च॥

प्रजापंतिर्शिमंसृजत। तं प्रजा अन्वंसृज्यन्त। तमंभाग उपांस्त। सोंऽस्य प्रजाभिरपांकामत्। तमंबुरुरुंत्समानोऽन्वेत्। तमंबुरुधं नाशंक्रोत्। स तपोंऽतप्यत। सोंऽग्निरुपांरम्तातांपि वै स्य प्रजापंतिरितिं। स र्राटादुदंमृष्ट॥४॥

तद्घृतमंभवत्। तस्माद्यस्यं दक्षिणतः केशा उन्मृंष्टाः। ताञ्चेष्ठलक्ष्मी प्रांजापत्येत्यांहुः। यद्रराटांदुदमृंष्ट। तस्मांद्रराट्टे केशा न संन्ति। तद्ग्रौ प्रागृह्णात्। तद्यंचिकित्सत्। जुहवानी(३) मा हौषा(३)मितिं। तिद्वंचिकित्सायै जन्मं। य एवं विद्वान् विचिकित्संति॥५॥

वसीय एव चेतयते। तं वाग्भ्यंवदञ्जुहुधीतिं। सौंऽब्रवीत्। कस्त्वम्सीतिं। स्वैव ते वागित्यंब्रवीत्। सोंऽजुहोत्स्वाहेतिं। तत्स्वांहाकारस्य जन्मं। य एवङ्स्वांहाकारस्य जन्म वेदं। क्रोतिं स्वाहाकारेणं वीर्यम्ं। यस्यैवं विदुषंः स्वाहाकारेण जुह्वंति॥६॥

भोगांयैवास्यं हुतं भंवति। तस्या आहुंत्यै पुरुषमसृजत। द्वितीयंमजुहोत्। सोऽश्वंमसृजत। तृतीयंमजुहोत्। स गामंसृजत। चृतुर्थमंजुहोत्। सोऽविंमसृजत। पृश्चममंजुहोत्। सोऽजामंसृजत॥७॥

सौंऽग्निरंबिभेत्। आहुंतीभिवें मांऽऽप्नोतीतिं। स प्रजापंतिं पुनः प्राविंशत्। तं प्रजापंतिरब्रवीत्। जायुस्वेतिं। सौंऽब्रवीत्। किं भांग्धेयंम्भि जंनिष्य इतिं। तुभ्यंमेवेद हूंयाता इत्यंब्रवीत्। स एतद्भांग्धेयंम्भ्यंजायतः। यदंग्निहोत्रम्॥८॥ तस्मांदग्निहोत्रमुंच्यते। तद्भ्यमांनमादित्यौंऽब्रवीत्। मा हौषीः। उभयोर्वे नांवेतदितिं। सौंऽग्निरंब्रवीत्। कथं नौं होष्यन्तीतिं। सायमेव तुभ्यं जुहवन्ं। प्रातमंह्यमित्यंब्रवीत्। तस्मांदग्नयं साय हृंयते। सूर्याय प्रातः॥९॥

आग्नेयी वै रात्रिः। ऐन्द्रमहंः। यदनुंदिते सूर्ये प्रातर्जुहुयात्। उभयमेवाग्नेय स्यात्। उदिते सूर्ये प्रातर्जुहोति। तथाऽग्नये साय हूयते। सूर्याय प्रातः। रात्रिं वा अनुं प्रजाः प्र जायन्ते। अह्य प्रतिं तिष्ठन्ति। यत्सायं जुहोति॥१०॥

प्रैव तेनं जायते। उदिते सूर्यं प्रातर्जुहोति। प्रत्येव तेनं तिष्ठति। प्रजापंतिरकामयत् प्रजायेयेति। स एतदिग्निहोत्रं मिथुनमंपश्यत्। तदुदिते सूर्येऽजुहोत्। यजुंषाऽन्यत्। तूष्णीमन्यत्। ततो वै स प्राजायत। यस्यैवं विदुष् उदिते सूर्येऽग्निहोत्रं जुह्वंति॥११॥

प्रैव जांयते। अथो यथा दिवाँ प्रजानन्नेति। ताहगेव तत्। अथो खल्वांहुः। यस्य वै द्वौ पुण्यौं गृहे वसंतः। यस्तयोर्न्य राधयंत्यन्यं न। उभौ वाव स तावृंच्छ्तीतिं। अग्निं वावाऽऽदित्यः सायं प्र विंशति। तस्मांद्ग्निर्दूरान्नक्तंं दहशे। उभे हि तेर्ज्ञंसी सम्पद्येते॥१२॥
उद्यन्तं वावाऽऽदित्यम्ग्निरन्ं समारोहित। तस्मौद्धूम
प्वाग्नेर्दिवां दहशे। यद्ग्नयें सायं जुंहुयात्। आ सूर्याय
वृश्चेत। यत्सूर्याय प्रातर्जुंहुयात्। आऽग्नयें वृश्चेत। देवतांभ्यः
समदंं दध्यात्। अग्निर्ज्योतिर्ज्योतिः सूर्यः स्वाहेत्येव साय॰
होत्व्यम्। सूर्यो ज्योतिर्ज्योतिर्ग्निः स्वाहेतिं प्रातः।
तथोभाभ्या साय॰ ह्यते॥१३॥

उभाभ्यां प्रातः। न देवतांभ्यः समदं दधाति। अग्निर्ज्योति-रित्यांह। अग्निर्वे रेतोधाः। प्रजा ज्योतिरित्यांह। प्रजा एवास्मै प्र जंनयति। सूर्यो ज्योतिरित्यांह। प्रजास्वेव प्रजांतासु रेतो दधाति। ज्योतिंरग्निः स्वाहेत्यांह। प्रजा एव प्रजांता अस्यां प्रतिष्ठापयति॥१४॥

तूष्णीमृत्तंरामाहुंतिं जुहोति। मिथुन्त्वाय् प्रजांत्यै। यद्दिते सूर्यं प्रांतर्जुहुयात्। यथाऽतिंथये प्रद्रंताय शून्यायांवस्थायांहार्य हर्रन्ति। ताहगेव तत्। काऽऽह् तत्स्तद्भवतीत्यांहुः। यत्स न वेदं। यस्मै तद्धर्न्तीति। तस्माद्यदौष्मं जुहोतिं। तदेव संम्प्रति। अथो यथा प्रार्थमौषसं पंरिवेवेष्टि। ताहगेव तत्॥१५॥

रुद्रो वा एषः। यद्गिः। पर्ली स्थाली। यन्मध्येऽग्नेरंधिश्रयेंत्। रुद्राय पत्नीमपि दध्यात्। प्रमायुंका स्यात्। उदीचोऽ-ङ्गारान्निरूह्याधि श्रयति। पत्नियै गोपीथाये। व्यन्तान्करोति। तथा पत्यप्रमायुका भवति॥१६॥

घुर्मो वा पृषोऽशाँन्तः। अहंरहः प्र वृंज्यते। यदंग्निहोत्रम्। प्रतिषिश्चेत्पशुकांमस्य। शान्तिमिव हि पंश्व्यम्। न प्रतिषिश्चेद्वसवर्च्सकांमस्य। सिमंद्धिमिव हि ब्रह्मवर्च्सम्। अथो खलुं। प्रतिषिच्यंमेव। यत्प्रंतिषिश्चिति॥१७॥

तत्पंश्वयम्। यज्जुहोतिं। तद्भंह्मवर्चसि। उभयंमेवाकः। प्रच्युंतं वा एतद्स्माल्लोकात्। अगंतं देवलोकम्। यच्छृतः ह्विरनंभिघारितम्। अभि द्योतयति। अभ्येवैनंद्घारयति। अथो देवत्रैवैनंद्गयति॥१८॥

पर्यमि करोति। रक्षंसामपंहत्यै। त्रिः पर्यमि करोति। त्र्यांवृद्धि युज्ञः। अथों मेध्यत्वायं। यत्प्राचीनंमुद्धासर्यंत। यजंमान शुचाऽपंयेत्। यद्देक्षिणा। पितृदेवत्य स्यात्। यत्प्रत्यक्॥१९॥

पत्नी र्श्वा प्राचित्। उदीचीन् मुद्धां सयित। एषा वे देवमनुष्याणा र्श्वान्ता दिक्। तामे वेन्दनूद्धां सयित शान्त्यै। वर्त्म करोति। युज्ञस्य सन्तंत्यै। निष्टंपति। उपैव तत्स्तृंणाति। चतुरुन्नंयित। चतुंष्यादः पश्चंः॥२०॥

पृश्नेवावंरुन्थे। सर्वांन्यूर्णानुन्नंयित। सर्वे हि पुण्यां गृद्धाः। अनूच उन्नंयित। प्रजायां अनूचीनृत्वायं। अनूच्येवास्यं प्रजाऽर्धुंका भवति। सम्मृंशित् व्यावृत्त्यै। नाहोंष्यनुपं सादयेत्। यदहोंष्यनुपसादयेंत्। यथाऽन्यस्मां उपनिधायं॥२१॥

अन्यस्मैं प्रयच्छंति। ताहगेव तत्। आऽस्मैं वृश्च्येत। यदेव गार्हंपत्येऽिध श्रयंति। तेन गार्हंपत्यं प्रीणाति। अग्निरंबिभेत्। आहुंतयो माऽत्येष्यन्तीतिं। स पृताः समिधंमपश्यत्। तामाऽधंत्त। ततो वा अग्नावाहुंतयो-ऽिध्यन्त॥२२॥

यदेन १ स्मयंच्छत्। तत्स्मिधंः सिम्त्वम्। सिमध्मा दंधाति। समेवैनं यच्छति। आहुंतीनां धृत्यैं। अथों अग्निहोत्रमेवेध्मवंत्करोति। आहुंतीनां प्रतिष्ठित्यै। ब्रह्मवादिनों वदन्ति। यदेका १ सिमधंमाधाय द्वे आहुंती जुहोतिं। अथं कस्या १ सिमिधं द्वितीयामाहुंतिं जुहोतीति॥२३॥

यद्वे स्मिधांवा द्ध्यात्। भ्रातृंव्यमस्मै जनयेत्। एका र स्मिधंमाधायं। यजुंषाऽन्यामाहुंतिं जुहोति। उभे एव स्मिद्वंती आहुंती जुहोति। नास्मै भ्रातृंव्यं जनयति। आदींप्तायां जुहोति। समिद्धमिव हि ब्रह्मवर्च्सम्। अथो यथाऽतिंथिं ज्योतिंष्कृत्वा पंरि वेवेष्टि। ताहगेव तत्। चतुरुन्नंयति। द्विर्जुहोति। तस्मांद्विपाचतुंष्पादमत्ति। अथौं

द्विपद्येव चतुंष्पदः प्रतिष्ठापयति॥२४॥

भुवृति प्रतिषिञ्चिति गमयति प्रत्यक्पशवं उपनिधार्यांप्रियन्तेति तच्चत्वारिं च॥———[३]

उत्तरावंतीं वै देवा आहंतिमजुंहवुः। अवांचीमसुंराः। ततों देवा अभवन्। पराऽसुंराः। यं कामयेत् वसीयान्त्स्यादितिं। कनीयस्तस्य पूर्वर्ष हुत्वा। उत्तरं भूयो जुहुयात्। एषा वा उत्तरावृत्याहुंतिः। तान्देवा अजुहवुः। तत्तस्तेऽभवन्॥२५॥

यस्यैवं जुह्वंति। भवंत्येव। यं कामयंत् पापीयान्तस्यादितिं। भूयस्तस्य पूर्व हुत्वा। उत्तरं कनीयो जुहुयात्। एषा वा अवाच्याहुंतिः। तामसुंरा अजुहवुः। तत्स्ते परांऽभवन्। यस्यैवं जुह्वंति। परै्व भवति॥२६॥

हुत्वोपं सादयत्यजांमित्वाय। अथो व्यावृत्त्यै। गार्हंपत्यं प्रतींक्षते। अनंनुध्यायिनमेवेनं करोति। अग्निहोत्रस्य वे स्थाणुरंस्ति। तं य ऋच्छेत्। यज्ञस्थाणुमृंच्छेत्। एष वा अग्निहोत्रस्यं स्थाणुः। यत्पूर्वाऽऽहुंतिः। तां यदुत्तंरयाऽभि जुंहुयात्॥२७॥

यज्ञस्थाणुमृंच्छेत्। अतिहाय पूर्वामाहंतिं जुहोति। यज्ञस्थाणुमेव परिं वृणक्ति। अथो भ्रातृंव्यमेवास्वाऽतिं क्रामित। अवाचीन सायमुपंमाष्टिं। रेतं एव तद्दंधाति। ऊर्ध्वं प्रातः। प्र जनयत्येव तत्। ब्रह्मवादिनों वदन्ति। चतुरुन्नंयति॥२८॥ द्विर्जुहोति। अथ क्वं द्वे आहुंती भवत इतिं। अग्नौ वैश्वानर इति ब्रूयात्। एष वा अग्निर्वैश्वानुरः। यद्गौह्मणः। हुत्वा द्विः प्राश्ञांति। अग्नावेव वैश्वानरे द्वे आहुंती जुहोति। द्विर्जुहोतिं। द्विर्निमाँर्ष्टि। द्विः प्राश्ञांति॥२९॥

षद्भम्पंद्यन्ते। षड्वा ऋतवंः। ऋतूनेव प्रीणाति। ब्रह्मवादिनों किं देवत्यंमग्निहोत्रमितिं। वैश्वदेवमितिं वदन्ति। ब्र्यात्। यद्यजुंषा जुहोतिं। तदैंन्द्राग्नम्। यत्तूष्णीम्। तत्प्रांजापत्यम्॥३०॥

यन्निमार्ष्टि। तदोषंधीनाम्। यद्वितीयम्। तत्पंतृणाम्। यत्प्राश्ञांति। तद्गर्भाणाम्। तस्माद्गर्भा अनंश्ञन्तो वर्धन्ते। यदाचामंति। तन्मंनुष्याणाम्। उदं द्वर्यावृत्याचांमति॥३१॥

आत्मनों गोपीथायं। निर्णेनेक्ति शुस्त्रैं। निष्टंपति स्वगाकृंत्यै। उद्दिंशति। सप्तर्षीनेव प्रींणाति। दक्षिणा पर्यावर्तते। स्वमेव वीर्यमन् पर्यावर्तते। तस्माद्दक्षिणोऽर्ध आत्मनो वीर्यावत्तरः। अथों आदित्यस्यैवावृतमन् पूर्यावंतिते। हुत्वोपु समिन्धे॥३२॥ ब्रह्मवर्चसस्य समिं छै। न ब्रहिरनु प्र हंरेत्। असई स्थितो वा एष यज्ञः। यदंग्निहोत्रम्। यदंनु प्रहरेंत्। यज्ञं विच्छिन्द्यात्। तस्मान्नानुं प्रहृत्यम्ं। यज्ञस्य सन्तंत्यै। अपो नि नंयति। अवभृथस्यैव रूपमंकः॥३३॥

ब्रह्मवादिनों वदन्ति। अग्निहोत्रप्रांयणा यज्ञाः। किं प्रांयणमग्निहोत्रमितिं। वृत्सो वा अग्निहोत्रस्य प्रायंणम्। अग्निहोत्रं यज्ञानांम्। तस्यं पृथिवी सदंः। अन्तरिक्षमाग्नीं द्धम्। द्यौर्हंविर्धानम्। दिव्या आपः प्रोक्षंणयः। ओषंधयो बर्हिः॥३४॥

वन्स्पतेय इध्मः। दिशः परिधयः। आदित्यो यूपः। यजमानः पशुः। समुद्रोऽवभृथः। संवृत्सरः स्वंगाकारः। तस्मादाहिताग्रेः सर्वमेव बहिष्यं दत्तं भेवति। यत्सायं जुहोति। रात्रिमेव तेनं दक्षिण्यां कुरुते। यत्प्रातः॥३५॥

अहंरेव तेनं दक्षिण्यं कुरुते। यत्ततो ददांति। सा दक्षिणा। यावन्तो वै देवा अहुंतमादन्। ते परांऽभवन्। त एतदंग्निहोत्र र सर्वस्येव समवदायां जुहवुः। तस्मादाहुः। अग्निहोत्रं वै देवा गृहाणां निष्कृंतिमपश्यन्नितिं। यत्सायं जुहोतिं। रात्रिया एव तद्धुताद्यांय॥३६॥

यजंमान्स्यापंराभावाय। यत्प्रातः। अहं एव तद्धुताद्यांय। यजंमान्स्यापंराभावाय। यत्ततोऽश्ञातिं। हुतमेव तत्। द्वयोः पर्यसा जुहुयात्पृशुकांमस्य। एतद्वा अग्निहोत्रं मिथुनम्। य एवं वेदं। प्र प्रजयां पृशुभिंमिंथुनैर्जायते॥३७॥

इमामेव पूर्वया दुहे। अमूमुत्तंरया। अधिश्रित्योत्तंरमा नयति। योनांवेव तद्रेतः सिश्चति प्रजनंने। आज्येन जुहुयात्तेर्जस्कामस्य। तेजो वा आज्यम्। तेज्रस्थेव भंवति। पर्यसा पृशुकामस्य। एतद्वे पंशूनाः रूपम्। रूपेणैवास्मै पृशूनवंरुन्थे॥३८॥

पृशुमानेव भंवति। दुभ्नेन्द्रियकांमस्य। इन्द्रियं वै दिधे। इन्द्रियाव्यंव भंवति। युवाग्वां ग्रामंकामस्यौष्धा वै मंनुष्याः। भागुधेयेनैवास्में सजातानवं रुन्धे। ग्राम्यंव भंवति। अयंज्ञो वा एषः। योऽसामा॥३९॥

चतुरुन्नयित। चतुरक्षर रथन्तरम्। रथन्तरस्यैष वर्णः। उपरीव हरति। अन्तरिक्षं वामदेव्यम्। वामदेव्यस्यैष वर्णः। द्विर्जुहोति। द्वांक्षरं बृहत्। बृह्त एष वर्णः। अग्निहोत्रमेव तत्सामन्वत्करोति॥४०॥

यो वा अंग्निहोत्रस्योंपुसदो वेदं। उपैनमुपुसदों नमन्ति। विन्दतं उपसत्तारम्। उन्नीयोपं सादयति। पृथिवीमेव प्रीणाति। होष्यन्नुपंसादयति। अन्तरिक्षमेव प्रीणाति। हुत्वोपं सादयति। दिवंमेव प्रीणाति। एता वा अंग्निहोत्रस्योंपसदं:॥४१॥

य एवं वेदं। उपैनमुप्सदों नमन्ति। विन्दतं उपस्तारम्ं। यो वा अग्निहोत्रस्याश्रांवितं प्रत्याश्रांवित् होतांरं ब्रह्माणं वषद्बारं वेदं। तस्य त्वेव हुतम्। प्राणो वा अग्निहोत्रस्याश्रांवितम्। अपानः प्रत्याश्रांवितम्। मनो होतां।

11

चक्षुंर्ब्रह्मा। निमेषो वंषद्वारः॥४२॥

य एवं वेदं। तस्य त्वंव हुतम्। सायं यावांनश्च वै देवाः प्रांत्यांवांणश्चाग्निहोत्रिणों गृहमागंच्छन्ति। तान् यन्न तुर्पयेत्। प्रजयांऽस्य पृशुभिविं तिष्ठेरन्। यत्तुर्पयेत्। तृप्ता एंनं प्रजयां पृशुभिस्तर्पयेयुः। सजूर्देवैः सायं यावंभिरितिं साय सम्मृंशति। सजूर्देवैः प्रात्यावंभिरितिं प्रातः। ये चैव देवाः सायं यावांनो ये चं प्रात्यावांणः॥४३॥

तानेवोभयाईस्तर्पयति। त एंनं तृप्ताः प्रजयां पृश्विस्तर्प-यन्ति। अरुणो हं स्माहौपंवेशिः। अग्निहोत्र एवाह सम्ययं प्रांत्वं अार्तृंव्येभ्यः प्र हंरािम। तस्मान्मत्पापीया सो आतृंव्या इति। चतुरुन्नंयित। द्विर्जुहोति। स्मित्संप्तमी। सप्तपंदा शक्तरी। शाक्तरो वर्जाः। अग्निहोत्र एव तत्सायं प्रांत्वं यंजमानो आतृंव्याय प्र हंरति। भवंत्यात्मना। परांऽस्य आतृंव्यो भवति॥४४॥

बुर्हिः प्रातर्हुताद्यांय जायते रुन्धेऽसामा कंरोत्येता वा अंग्निहोत्रस्योंपुसदी वषद्भारश्चं प्रात्यावाणो वज्रस्रीणि च॥———[५]

प्रजापंतिरकामयतात्म्नन्वन्मं जायेतेतिं। सोंऽज्रहोत्। तस्यौत्मन्वदंजायत। अग्निर्वायुरादित्यः। तेंऽब्रुवन्। प्रजापंतिरहौषीदात्मन्वन्मं जायेतेतिं। तस्यं व्यमंजनिष्महि। जायंतान्न आत्मन्वदिति तेंऽज्रहवुः। प्राणानांम्गिः। तुनुवैं वायुः॥४५॥ चक्षुंष आदित्यः। तेषा हुतादंजायत् गौरेव। तस्यै पर्यसि व्यायंच्छन्त। ममं हुतादंजिन् ममेतिं। ते प्रजापंतिं प्रश्नमायन्। स आदित्यौंऽग्निमंब्रवीत्। यत्रो नौ जयात्। तन्नौ सहासदितिं। कस्यै कोऽहौषीदितिं प्रजापंतिरब्रवीत्कस्यै क इतिं। प्राणानांमहिमत्यग्निः॥४६॥ तनुवां अहमितिं वायुः। चक्षुंषोऽहिमत्यांदित्यः। य एव प्राणानामहौषीत्। तस्यं हुतादंजनीतिं। अग्नेरहुतादंजनीतिं। तदंग्निहोत्रस्यौंग्निहोत्रत्वम्। गौर्वा अग्निहोत्रम्। य एवं वेद गौरंग्निहोत्रमितिं। प्राणापानाभ्यांमेवाग्निः समेध्यति। अव्यर्ध्कः प्राणापानाभ्यां भवति॥४७॥

य एवं वेदं। तौ वायुरंब्रवीत्। अनु मा भंजत्मिति। यदेव गार्हंपत्येऽधिश्रित्यांहवनीयंम्भ्युद्भवान्। तेन त्वां प्रीणानित्यंब्रूताम्। तस्माद्यद्गार्हंपत्येऽधिश्रित्यांहवनीयं-म्भ्युद्भवंति। वायुमेव तेनं प्रीणाति। प्रजापंतिर्देवताः सृजमानः। अग्निमेव देवतानां प्रथममंसृजत। सौंऽन्यदां-लम्भ्यंमवित्वा॥४८॥

प्रजापंतिम्भि प्र्यावंतित। स मृत्योरंबिभेत्। सोंऽमुमांदित्य-मात्मनो निरंमिमीत। त॰ हुत्वा परांष्ट्यावंतित। ततो वै स मृत्युमपांजयत्। अपं मृत्युं जयिति। य पृवं वेदं। तस्माद्यस्यैवं विदुषंः। उतैकाहमुत द्यहं न जुह्वंति। हुतमेवास्यं भवित। असौ ह्यांदित्योंऽग्निहोत्रम्॥४९॥

दक्षिणत उपं सृजित। पितृलोकमेव तेनं जयित। प्राचीमा वर्तयित। देवलोकमेव तेनं जयित। उदींचीमावृत्यं दोग्धि। मनुष्यलोकमेव तेनं जयित। पूर्वौ दुह्याङ्थेष्ठस्यं ज्यैष्ठिनेयस्य। यो वां गृतश्रीः स्यात्। अपंरौ दुह्यात्किनिष्ठस्यं कानिष्ठिनेयस्य। यो वा बुभूषेत्॥५१॥

न सं मृंशति। पापवस्यसस्य व्यावृत्त्यै। वायव्यं वा एतदुपंसृष्टम्। आश्विनं दुद्यमानम्। मैत्रं दुग्धम्। अर्यम्ण उद्वास्यमानम्। त्वाष्ट्रमुंत्रीयमानम्। बृह्स्पतेरुत्रीतम्। सवितुः प्रक्रौन्तम्। द्यावापृथिव्यः हियमाणम्॥५२॥

ऐन्द्राग्नमुपं सादितम्। सर्वाभ्यो वा एष देवताभ्यो जुहोति। यौऽग्निहोत्रं जुहोतिं। यथा खलु वै धेनुं तीर्थे तर्पयंति। एवमंग्निहोत्री यजमानं तर्पयति। तृप्यंति प्रजयां पृशुभिः। प्र सुंवर्गं लोकं जानाति। पश्यंति पुत्रम्। पश्यंति पौत्रम्ं। प्र प्रजयां पृश्भिर्मिथुनैर्जायते। यस्यैवं विदुषौँऽग्निहोत्रं जुह्वंति। य उं चैनदेवं वेदं॥५३॥

बुभूंषेद्ध्रियमाणञ्जायते द्वे चं॥_____[८]

त्रयो वै प्रैयमेधा आंसन्। तेषां त्रिरेकौँऽग्निहोत्रमंजुहोत्। द्विरेकः। स्कृदेकः। तेषां यस्त्रिरजुंहोत्। स ऋचाऽजुंहोत्। यो द्विः। स यजुंषा। यः सुकृत्। स तूष्णीम्॥५४॥

यश्च यजुषाऽजुंहोद्यश्चं तूष्णीम्। तावुभावाँर्भुताम्। तस्माद्यजुषाऽऽहुंतिः पूर्वा होत्व्याँ। तूष्णीमृत्तंरा। उभे पुवर्धी अवंरुन्थे। अग्निज्योतिज्योतिंर्ग्निः स्वाहेतिं सायं जुंहोति। रेतं एव तद्दंधाति। सूर्यो ज्योतिज्योतिः सूर्यः स्वाहेतिं प्रातः। रेतं एव हितं प्र जनयित। रेतो वा एतस्यं हितं न प्र जांयते॥५५॥

यस्याँग्निहोत्रमहुंत्र सूर्योऽभ्यंदेतिं। यद्यन्ते स्यात्। उन्नीय प्राङ्कदाद्रंवेत्। स उपसाद्यातिर्मितोरासीत। स यदा ताम्येँत्। अथ भूः स्वाहेतिं जुहुयात्। प्रजापंतिर्वे भूतः। तमेवोपांसरत्। स एवेनं तत् उन्नंयति। नार्तिमार्च्छति यजमानः॥५६॥

तूष्णीं जांयते यजंमानः॥———[९]

यद्ग्निमुद्धरंति। वसंवस्तर्द्धग्निः। तस्मिन् यस्य तथांविधे जुह्नंति। वसुंष्वेवास्यांग्निहोत्रः हुतं भंवति। निहिंतो धूपायञ्छेते। रुद्रास्तर्द्धग्निः। तस्मिन् यस्य तथांविधे जुह्नंति। रुद्रेष्वेवास्याँग्निहोत्र र हुतं भेवति। प्रथममिध्ममुर्चिरा लेभते। आदित्यास्तर्ह्यग्निः॥५७॥

तस्मिन् यस्य तथांविधे जुह्वंति। आदित्येष्वेवास्यांग्निहोत्र हुतं भंवति। सर्वं एव संवृंश इध्म आदींप्तो भवति। विश्वं देवास्तर्ह्याग्नः। तस्मिन् यस्य तथांविधे जुह्वंति। विश्वंष्वेवास्यं देवेष्वंग्निहोत्र हुतं भंवति। नित्रामृचिरुपावैति लोहिनीकेव भवति। इन्द्रस्तर्ह्याग्नः। तस्मिन् यस्य तथांविधे जुह्वंति। इन्द्रं एवास्यांग्निहोत्र हुतं भंवति॥५८॥

अङ्गारा भवन्ति। तेभ्योऽङ्गारेभ्योऽर्चिरुदेति। प्रजा-पंतिस्तर्द्धाग्निः। तस्मिन् यस्य तथांविधे जुह्नंति। प्रजापंतावेवास्यांग्निहोत्रः हुतं भविति। शरोऽङ्गारा अध्यूंहन्ते। ब्रह्म तर्द्धाग्निः। तस्मिन् यस्य तथांविधे जुह्नंति। ब्रह्मंन्नेवास्यांग्निहोत्रः हुतं भविति। वस्ंषु रुद्रेष्वांदित्येषु विश्वंषु देवेषुं। इन्द्रं प्रजापंतौ ब्रह्मन्। अपंरिवर्गमेवास्यैतासुं देवतांसु हुतं भविति। यस्यैवं विदुषोंऽग्निहोत्रं जुह्नंति। य उं चैनदेवं वेदं॥५९॥

आदित्यास्तर्धिग्निरिन्द्रं एवास्याँग्निहोत्रः हुतं भंवति देवेषुं चत्वारिं च (यद्ग्निन्निहितः प्रथमः सर्व एव नित्रामङ्गाराः शरोऽङ्गारा ब्रह्म वसुंष्वष्टौ॥)॥———[१०] ऋतं त्वां सत्येन परिषिश्चामीतिं सायं परिषिश्चिति।

ऋत त्वा सत्यन् पाराषञ्चामाति साय पाराषञ्चाता सत्यं त्वर्तेन परिषिञ्चामीति प्रातः। अग्निर्वा ऋतम्। असार्वादित्यः स्त्यम्। अग्निमेव तदांदित्येनं सायं परिषिश्चति। अग्निनांऽऽदित्यं प्रातः सः। यावंदहोरात्रे भवंतः। तावंदस्य लोकस्यं। नार्तिर्न रिष्टिः। नान्तो न पंर्युन्तौंऽस्ति। यस्यैवं विदुषौंऽग्निहोत्रं जुह्वंति। य उंचैनदेवं वेदं॥६०॥

अस्ति द्वे चं॥**————[११]**

अङ्गिरसः प्रजापंतिर्ग्नि रुद्ध उत्तरावंतीं ब्रह्मवादिनौं ऽग्निहोत्रप्रांयणा युज्ञाः प्रजापंतिरकामयतात्मुन्वद्रौद्रङ्गविं दक्षिणृतस्त्रयो वे यद्ग्निमृतं त्वां सृत्येनैकांदश॥११॥ अङ्गिरसः प्रैव तेनं पृशूनेव यित्रमार्ष्टि यो वा अग्निहोत्रस्योपसदी दक्षिणृतष्ष्रष्टिः॥६०॥ अङ्गिरसो य उंचैनदेवं वेदं॥

हरिः ओम्॥ ॥इति श्रीकृष्णयजुर्वेदीयतैत्तिरीयब्राह्मणे द्वितीयाष्टके प्रथमः प्रपाठकः समाप्तः॥

॥द्वितीयः प्रश्नः॥

॥ तैत्तिरीयब्राह्मणे द्वितीयाष्टके द्वितीयः प्रपाठकः॥

प्रजापंतिरकामयत प्रजाः सृंज्येति। स एतं दशहोतारम-पश्यत्। तं मनंसाऽनुद्रुत्यं दर्भस्तम्बंऽज्ञहोत्। ततो व स प्रजा अंसृजत। ता अंस्मात्सृष्टा अपाँकामन्। ता ग्रहेणागृह्णात्। तद्ग्रहंस्य ग्रह्त्वम्। यः कामयंत् प्रजाययेवितं। स दशहोतारं मनंसाऽनुद्रुत्यं दर्भस्तम्बे जुंहुयात्। प्रजापंतिवे दशहोता॥१॥ प्रजापंतिरेव भूत्वा प्रजायते। मनंसा जुहोति। मनं इव् हि प्रजापंतिः। प्रजापंतेराध्यै। पूर्णयां जुहोति। पूर्ण इंव् हि प्रजापंतिः। प्रजापंतेराध्यै। न्यूनया जुहोति। न्यूनाद्धि प्रजापंतिः प्रजा असृंजत। प्रजाना सृष्ट्यै॥२॥

दुर्भस्तम्बे जुंहोति। एतस्माद्वै योनैंः प्रजापंतिः प्रजा असृजत। यस्मादेव योनैः प्रजापंतिः प्रजा असृजत। तस्मादेव योनेः प्रजायते। ब्राह्मणो दक्षिणत उपास्ते। ब्राह्मणो वै प्रजानांमुपद्रष्टा। उपद्रष्टुमत्येव प्रजायते। ग्रहों भवति। प्रजानां सृष्टानां धृत्यै। यं ब्राह्मणं विद्यां विद्वाः सं यशो नर्च्छेत्॥३॥

सोऽरंण्यं प्रेत्यं। दुर्भस्तम्बमुद्भर्थ्यं। ब्राह्मणं देक्षिण्तो निषाद्यं। चतुर्हीतृन्व्याचंक्षीत। एतद्वे देवानां पर्मं गुह्यं ब्रह्मं। यचतुर्होतारः। तदेव प्रंकाशं गंमयति। तदेनं प्रकाशं गृतम्। प्रकाशं प्रजानां गमयति। दुर्भस्तम्बमुद्गथ्य व्याचेष्टे॥४॥

अग्निवान् वै देर्भस्तम्बः। अग्निवत्येव व्याचेष्टे। ब्राह्मणो देक्षिणत उपाँस्ते। ब्राह्मणो वै प्रजानांमुपद्रष्टा। उपद्रष्टुमत्येवैनं यशं ऋच्छति। ईश्वरन्तं यशोर्तोरित्यांहुः। यस्यान्ते व्याचष्ट् इतिं। वर्स्तस्मै देयः। यदेवैनं तत्रोपनमंति। तदेवावं रुन्थे॥५॥

अग्निमादधानो दशंहोत्राऽरणिमवं दध्यात्। प्रजांतमेवैनमा धंत्ते। तेनैवोद्गुत्यांग्निहोत्रं जुंहुयात्। प्रजांतमेवैनं ज्ञुहोति। हिविर्निर्वृष्ट्यं दशंहोतारं व्याचंक्षीत। प्रजांतमेवैनं निर्वृपति। सामिधेनीरंनुवृक्ष्यं दशंहोतारं व्याचंक्षीत। सामिधेनीरेव सृष्ट्वाऽऽरभ्य प्रतंनुते। अथो युज्ञो वै दशंहोता। युज्ञमेव तंनुते॥६॥

अभिचरं दर्शहोतारं जुहुयात्। नव वै पुरुषे प्राणाः। नाभिदंशमी। सप्राणमेवेनंमभि चंरति। एतावृद्वै पुरुषस्य स्वम्। यावंत्प्राणाः। यावंदेवास्यास्ति। तद्भि चंरति। स्वकृत् इरिणे जुहोति प्रदरे वां। एतद्वा अस्यै निर्ऋतिगृहीतम्। निर्ऋतिगृहीत एवेनं निर्ऋत्या ग्राहयति। यद्वाचः कूरम्। तेन वषंद्वरोति। वाच एवेनं कूरेण प्र वृंश्चति। ताजगार्तिमार्च्छंति॥७॥

दर्शहोता सृष्ट्यां ऋच्छेद्याचंप्टे रुन्ध एव तंनुते निर्ऋतिगृहीतं पश्चं च॥———[१]

प्रुजापंतिरकामयत दर्शपूर्णमासौ सृंजेयेति। स एतं चतुंर्होतारमपश्यत्। तं मनंसाऽनुद्रुत्यांऽऽहव्नीयेंऽजुहोत्। ततो वै स दंर्शपूर्णमासावंसृजत। तावंस्मात्सृष्टावपां-क्रामताम्। तौ ग्रहेंणागृह्णात्। तद्ग्रहंस्य ग्रहत्वम्। दुर्शपूर्णमासावालभंमानः। चतुर्होतार् मनसाऽनुद्रुत्यां-हवनीयें जुहुयात्। दुर्शुपूर्णमासावेव सृष्ट्वाऽऽरभ्य प्रतनुते॥८॥ ग्रहों भवति। दर्शपूर्णमासयोः सृष्टयोर्धृत्यै। सोऽकामयत चातुर्मास्यानि सृजेयेति। स एतं पश्चेहोतारमपश्यत्। तं मनंसाऽनुद्रुत्यांऽऽहवृनीयेंऽजुहोत्। ततो वै स चांतुर्मास्यान्यंसृजत। तान्यंस्मात्सृष्टान्यपांकामन्। तानि ग्रहेंणागृह्णात्। तद्ग्रहंस्य ग्रहत्वम्। चातुर्मास्यान्यालभंमानः॥९॥ पश्चेहोतारुं मनसाऽनुद्रुत्यांऽऽहवनीयें जुहुयात्। चातुर्मास्यान्येव सृष्ट्वाऽऽरभ्य प्रतंनुते। ग्रहों भवति। चातुर्मास्याना ५ सृष्टानां धृत्यैं। सोंऽकामयत पशुबुन्धः सृंजेयेतिं। स एतः षङ्क्षीतारमपश्यत्। तं मनंसाऽनुद्रुत्यांऽऽहव्नीयेंऽजुहोत्। ततो वै स पंशुबन्धमंसृजत। सोंस्मात्सृष्टोऽपांकामत्। तं ग्रहेंणागृह्णात्॥१०॥

तद्गहंस्य ग्रह्त्वम्। पृशुबन्धेनं युक्ष्यमाणः। षङ्कांतार् मनंसाऽनुद्रुत्यांऽऽहवनीये जुहुयात्। पृशुबन्धमेव सृष्ट्वाऽऽरभ्य प्र तंनुते। ग्रहों भवति। पृशुबन्धस्यं सृष्टस्य धृत्यैं। सोंऽकामयत सौम्यमध्वरः सृंजेयेतिं। स एतः स्प्तहोतारमपश्यत्। तं मनंसाऽनुद्रुत्यांऽऽहव्नीयेंऽजुहोत्। ततो वै स सौम्यमंध्वरमंसृजत॥११॥

सौंऽस्मात्सृष्टोऽपाँकामत्। तं ग्रहेंणागृह्णात्। तद्ग्रहंस्य ग्रह्त्वम्। दीक्षिष्यमांणः। सप्तहोतारं मनंसाऽनुद्रुत्यांऽऽहवनीयें जुहुयात्। सौम्यमेवाध्वर सृष्ट्वाऽऽरभ्य प्र तंनुते। ग्रहों भवति। सौम्यस्याध्वरस्यं सृष्टस्य धृत्यैं। देवेभ्यो वै यज्ञो न प्राभंवत्। तमेतावृच्छः समंभरन्॥१२॥

यत्संम्भाराः। ततो वै तेभ्यों युज्ञः प्राभंवत्। यत्संम्भारा भवन्ति। युज्ञस्य प्रभूत्ये। आतिथ्यमासाद्य व्याचंष्टे। युज्ञमुखं वा आतिथ्यम्। मुख्त एव युज्ञः सम्भृत्य प्र तंनुते। अयज्ञो वा एषः। योऽप्रक्रीकंः। न प्रजाः प्रजांयेरन्। पत्नीर्व्याचंष्टे। युज्ञमेवाकंः। प्रजानां प्रजनंनाय। उपसत्सु व्याचंष्टे। एतद्वै पत्नीनामायतंनम्। स्व एवैनां आयतनेऽवंकल्पयति॥१३॥

तुनुत् आलभंमानोऽगृह्णादसृजताभरआयेर्न्थ्यद्वं॥___________[२]

प्रजापंतिरकामयत् प्रजाययेति। स तपोऽतप्यत। स त्रिवृत् क्ष् स्तोमंमसृजत। तं पंश्चद्रशः स्तोमों मध्यत उदंतृणत्। तौ पूर्वपक्षश्चापरपक्षश्चांभवताम्। पूर्वपक्षं देवा अन्वसृंज्यन्त। अपरपक्षमन्वसृंराः। ततों देवा अभवन्। पराऽसृंराः। यं कामयेत् वसीयान्तस्यादितिं॥१४॥

तं पूर्वपक्षे यांजयेत्। वसींयानेव भंवति। यं कामयेंत् पापींयान्तस्यादितिं। तमंपरपक्षे यांजयेत्। पापींयानेव

भंवति। तस्मौत्पूर्वपृक्षोऽपरपृक्षात्केरुण्यंतरः। प्रजापंतिर्वे दशंहोता। चतुंर्होता पश्चंहोता। षङ्कोता सप्तहोता। ऋतवेः संवत्सरः॥१५॥

प्रजाः प्शवं इमे लोकाः। य एवं प्रजापंतिं बहोर्भ्यार्सं वेदं। बहोरेव भूयाँन्भवति। प्रजापंतिर्देवासुरानंसृजत। स इन्द्रमपि नासृंजत। तं देवा अंब्रुवन्। इन्द्रं नो जन्येतिं। सौंऽब्रवीत्। यथाऽहं युष्माङ्स्तप्साऽसृंक्षि। एविमन्द्रं जनयध्वमितिं॥१६॥

ते तपोऽतप्यन्त। त आत्मिन्निन्द्रंमपश्यन्। तमंब्रुवन्। जायस्वेतिं। सोंऽब्रवीत्। किं भांगुधेयंमुभि जंनिष्य इतिं। ऋतून्त्संवत्सरम्। प्रजाः पृशून्। इमाँ श्लोकानित्यं ब्रुवन्। तं वै माऽऽहुंत्या प्र जनयतेत्यं ब्रवीत्॥१७॥

तश्चतुंरहोत्रा प्राजंनयन्। यः कामयंत वीरो म् आजांयेतेति। स चतुंरहोतारं जुहुयात्। प्रजापंतिर्वे चतुंर्होता। प्रजापंतिरेव भूत्वा प्रजायते। जजन्दिन्द्रंमिन्द्रियाय स्वाहेति ग्रहेण जुहोति। आऽस्यं वीरो जायते। वीर॰ हि देवा एतयाऽऽहुंत्या प्राजंनयन्। आदित्याश्चाङ्गिरसश्च सुवर्गे लोकेंऽस्पर्धन्त। व्यं पूर्वे सुवर्गं लोकिमियाम वयं पूर्व इति॥१८॥

त आंदित्या पृतं पश्चेहोतारमपश्यन्। तं पुरा प्रांतरनुवाकादाग्नींध्रेऽजुहवुः। ततो वै ते पूर्वे सुवुर्गं लोकमायन्। यः सुंवर्गकामः स्यात्। स पश्चेहोतारं पुरा प्रांतरनुवाकादाग्रीपे जुहुयात्। संवत्सरो वै पश्चेहोता। संवत्सरः सुंवर्गो लोकः। संवत्सर एवर्तुष् प्रतिष्ठायं। सुवर्ग लोकमेति। तेंऽब्रुवन्निःरस आदित्यान्॥१९॥

क्वं स्थ। क्वं वः स्नुद्धो ह्व्यं वंक्ष्याम् इति। छन्दः स्वित्यंब्रुवन्। गायित्रियात्रिष्टुभि जगंत्यामिति। तस्माच्छन्दः सु सद्ध्य आदित्यभ्यः। आङ्गीरसीः प्रजा ह्व्यं वंहन्ति। वहंन्त्यस्मै प्रजा बिलम्। ऐन्मप्रतिख्यातं गच्छिति। य एवं वेदं। द्वादंश् मासाः पञ्चर्तवंः। त्रयं इमे लोकाः। असावादित्य एकिविश्शः। एतस्मिन्वा एष श्रितः। एतस्मिन्प्रतिष्ठितः। य एवमेतः श्रितं प्रतिष्ठितं वेदं। प्रत्येव तिष्ठित॥२०॥

स्यादितिं संवत्सरो जनयध्वमितीत्यंब्रवीत्पूर्व इत्यादित्यानृतवृष्यद्वं॥————[३]

प्रजापंतिरकामयत् प्र जांयेयेति। स एतं दर्शहोतारमपश्यत्। तेनं दश्धाऽऽत्मानं विधायं। दर्शहोत्राऽतप्यत। तस्य चित्तिः सुगासीत्। चित्तमाज्यम्। तस्यैतावंत्येव वागासीत्। पृतावानं यज्ञऋतुः। स चतुंर्होतारमसृजत। सोऽनन्दत्॥२१॥ असृंक्षि वा इममितिं। तस्य सामों ह्विरासीत्। स चतुंर्होत्राऽतप्यत। सोऽताम्यत्। स भूरिति व्याहंरत्। स भूमिंमसृजत। अग्निहोत्रन्दंर्शपूर्णमासौ यजूर्षि। स द्वितीयंमतप्यत। सोऽताम्यत्। स भुव इति व्याहंरत्॥२२॥ सौऽन्तिरंक्षमसृजत। चातुर्मास्यानि सामांनि। स

तृतीयंमतप्यत। सोंऽताम्यत्। स सुवृरिति व्याहंरत्। स दिवंमसृजत। अग्निष्टोममुक्थ्यंमितरात्रमृचंः। एता वै व्याहंतय इमे लोकाः। इमान्खलु वे लोकानन् प्रजाः प्शवृश्छन्दा रेसि प्राजांयन्त। य एवमेताः प्रजापंतेः प्रथमा व्याहंतीः प्रजांता वेदं॥२३॥

प्र प्रजयां प्शुभिर्मिथुनैर्जायते। स पश्चेहोतारमसृजतः। स हिवर्गविन्दतः। तस्मै सोमंस्तुनुवं प्रायंच्छत्। एततें हिवरितिं। स पश्चेहोत्राऽतप्यतः। सोऽताम्यत्। स प्रत्यङ्कंबाधतः। सोऽसुंरानसृजतः। तद्स्याप्रियमासीत्॥२४॥ तद्दुर्वर्ण् हिरंण्यमभवत्। तद्दुर्वर्णस्य हिरंण्यस्य जन्मं। स द्वितीयंमतप्यतः। सोऽताम्यत्। स प्राङंबाधतः। स देवानंसृजतः। तदंस्य प्रियमासीत्। तत्सुवर्ण् हिरंण्यमभवत्। तत्सुवर्ण्स्य हिरंण्यस्य जन्मं। य एव॰ सुवर्णस्य हिरंण्यस्य जन्मं। वदं॥२५॥

सुवर्णं आत्मनां भवति। दुर्वर्णों ऽस्य भ्रातृं व्यः। तस्मौत्सुवर्ण् १ हिरंण्यं भार्यम्। सुवर्णं एव भवति। ऐनं प्रियङ्गं च्छति नाप्रियम्। स सप्तहोतारमसृजतः। स सप्तहोत्तेव सुंवर्णं लोकमैतः। त्रिण्वेन स्तोमेनैभ्यो लोकभ्योऽसुंरान्प्राणुंदतः। त्र्यस्त्रिष्शेन प्रत्यंतिष्ठतः। एकविष्शेन रुचं मधत्त॥२६॥ सप्तद्शेन प्राजांयतः। य एवं विद्वान्त्सोमेन यजंते।

सप्तहाँत्रैव सुंवर्गं लोकमेति। त्रिणवेन स्तोमेनैभ्यो लोकभ्यो भातृंव्यान्प्रणुंदते। त्रयस्त्रिष्टशेन प्रतिंतिष्ठति। एकविष्टशेन रुचं धत्ते। सप्तद्दशेन प्र जांयते। तस्मात्सप्तद्दशः स्तोमो न निर्हत्यः। प्रजापंतिर्वे सप्तद्दशः। प्रजापंतिमेव मध्यतो धत्ते प्रजात्यै॥२७॥

अनन्दद्भव इति व्याहंरद्वेदांसीद्वेदांधत्त प्रजांत्यै॥—————[४]

देवा वै वर्रुणमयाजयन्। स यस्यैयस्यै देवतांयै दिक्षिणामनयत्। तामंब्रीनात्। तेंऽब्रुवन्। व्यावृत्य प्रति गृह्णाम। तथां नो दक्षिणा न ब्रेष्यतीतिं। ते व्यावृत्य प्रत्यंगृह्णन्। ततो वे तान्दक्षिणा नाङ्गीनात्। य एवं विद्वान्व्यावृत्य दक्षिणां प्रतिगृह्णातिं। नैनं दक्षिणां ब्रीनाति॥२८॥

राजां त्वा वरुणो नयतु देवि दक्षिणेऽग्नये हिरंण्यमित्यांह। आग्नेयं वे हिरंण्यम्। स्वयैवैनंदेवतंया प्रति गृह्णाति। सोमाय वास् इत्यांह। सौम्यं वे वासंः। स्वयैवैनंदेवतंया प्रति गृह्णाति। रुद्राय गामित्यांह। रौद्री वे गौः। स्वयैवैनां देवतंया प्रतिगृह्णाति। वरुणायाश्वमित्यांह॥२९॥

वारुणो वा अश्वः। स्वयैवेनं देवतंया प्रतिंगृह्णाति। प्रजापंतये पुरुषमित्यांह। प्राजापत्यो वे पुरुषः। स्वयैवेनं देवतंया प्रतिं गृह्णाति। मनवे तल्पमित्यांह। मानुवो वे तल्पः। स्वयैवेनं देवतंया प्रतिं गृह्णाति। उत्तानायांङ्गीरसायान इत्यांह। इयं

वा उत्तान आँङ्गीर्सः॥३०॥

अनयैवैन्त्प्रतिं गृह्णाति। वैश्वानयर्चा रथं प्रतिं गृह्णाति। वैश्वानरो वे देवतया रथंः। स्वयैवैनं देवतया प्रतिं गृह्णाति। तेनामृतत्वमंश्यामित्याह। अमृतमेवात्मन्धेत्ते। वयो दात्र इत्याह। वयं एवैनं कृत्वा। सुवर्गं लोकं गंमयति। मयो मह्यमस्तु प्रतिग्रहीत्र इत्यांह॥३१॥

यहै शिवम्। तन्मयंः। आत्मनं एवेषा परींत्तिः। क इदं कस्मां अदादित्यांह। प्रजापंतिर्वे कः। स प्रजापंतये ददाति। कामः कामायेत्यांह। कामेन हि ददांति। कामेन प्रतिगृह्णातिं। कामो दाता कामः प्रतिग्रहीतेत्यांह॥३२॥

कामो हि दाता। कामंः प्रतिग्रहीता। काम र समुद्रमाविशेत्यांह। समुद्र इंव हि कामंः। नेव हि कामस्यान्तोऽस्तिं। न समुद्रस्यं। कामंन त्वा प्रतिंगृह्णामीत्यांह। येन कामंन प्रतिगृह्णातिं। स पुवैनंमुमुष्मिं श्लोके काम आगंच्छति। कामैतत्तं पुषा ते काम दक्षिणेत्यांह। कामं पुव तद्यजंमानोऽमुष्मिं श्लोके दक्षिणामिच्छति। न प्रंतिग्रहीतिरं। य पुवं विद्वान्दिक्षणां प्रतिगृह्णातिं। अनृणामेवैनां प्रतिं गृह्णाति॥३३॥

क्रीनात्यश्वमित्यांहाक्षीर्सः प्रंतिग्रहीत्र इत्यांह प्रतिग्रहीतेत्यांह दक्षिणेत्यांह च्त्वारि च॥—[५] अन्तो वा एष यज्ञस्यं। यद्दंशममहंः। दशमेऽहुँन्त्सर्पराज्ञियां

ऋग्भिः स्तुंवन्ति। यज्ञस्यैवान्तं गृत्वा। अन्नाद्यमवं रुन्थते। तिसृभिः स्तुवन्ति। त्रयं इमे लोकाः। एभ्य एव लोकभ्योऽन्नाद्यमवं रुन्थते। पृश्चिवतीर्भवन्ति। अन्नं वै पृश्चि॥३४॥

अन्नमेवावं रुन्धते। मनंसा प्रस्तौति। मन्सोद्गांयति। मनंसा प्रतिं हरति। मनं इव हि प्रजापंतिः। प्रजापंतेरास्यैं। देवा वे सूर्पाः। तेषांमिय राज्ञीं। यत्संपराज्ञियां ऋग्भिः स्तुवन्तिं। अस्यामेव प्रतिं तिष्ठन्ति॥३५॥

चतुंरहोतृन् होता व्याचंष्टे। स्तुतमनुंश श्सित शान्त्यैं। अन्तो वा एष यज्ञस्यं। यद्दंशममहंः। एतत्खलु वे देवानां पर्मं गृह्यं ब्रह्मं। यचतुंर्होतारः। दशमेऽहु श्रुतुंरहोतृन्व्याचंष्टे। यज्ञस्यैवान्तं गृत्वा। प्रमं देवानां गृह्यं ब्रह्मावं रुन्थे। तदेव प्रकाशं गंमयति॥३६॥

तदेनं प्रकाशं गृतम्। प्रकाशं प्रजानां गमयित। वाचं यच्छित। यज्ञस्य धृत्यें। यज्ञमानदेवत्यं वा अहंः। भ्रातृव्यदेवत्यां रात्रिः। अहा रात्रिन्ध्यायेत्। भ्रातृंव्यस्यैव तल्लोकं वृंङ्के। यद्दिवा वाचं विसृजेत्। अहुर्भातृंव्यायोच्छि १षेत्। यन्नक्तं विसृजेत्। रात्रिं भ्रातृंव्यायोच्छि १षेत्। अधिवृक्षसूर्ये वाचं विसृजिति। पृतावंन्तमेवास्में लोकमुच्छि १षित। यावंदादित्यों ऽस्तमेतिं॥३७॥ पृश्चिं तिष्ठन्ति गमयति शि॰षेत्पश्चं च॥------[६]

प्रजापंतिः प्रजा अंसृजत। ताः सृष्टाः समंश्लिष्यन्। ता रूपेणानुप्राविंशत्। तस्मांदाहुः। रूपं वे प्रजापंतिरितिं। ता नाम्नाऽनु प्राविंशत्। तस्मांदाहुः। नाम् वे प्रजापंतिरितिं। तस्मादप्यांमित्रौ सङ्गत्यं। नाम्ना चेद्धयेते॥३८॥

मित्रमेव भेवतः। प्रजापंतिर्देवासुरानंसृजतः। स इन्द्रमिष् नासृंजतः। तं देवा अंब्रुवन्। इन्द्रं नो जन्येति। स आत्मित्रन्द्रंमपश्यत्। तमंसृजतः। तित्रृष्टुर्ग्वीर्यं भृत्वाऽनु प्राविंशत्। तस्य वर्ज्ञः पश्चद्शो हस्त आपंद्यतः। तेनोदय्यासुंरान्भ्यंभवत्॥३९॥

य एवं वेदे। अभि भ्रातृंव्यान्भवति। ते देवा असुंरैर्विजित्ये।
सुव्गं लोकमायन्। तेंऽमुष्में लोक व्यक्षध्यन्। तेंऽब्रुवन्।
अमृतः प्रदानं वा उपंजिजीविमेति। ते सप्तहोंतारं
यज्ञं विधायायास्यम्। आङ्गीर्सं प्राहिण्वन्। एतेनामुत्रं
कल्पयेति॥४०॥

तस्य वा इयङ्कृप्तिः। यदिदङ्किं चे। य एवं वेदे। कल्पेतेऽस्मै। स वा अयं मेनुष्येषु युज्ञः सप्तहोता। अमुत्रं सुद्धो देवेभ्यो हृव्यं वहिति। य एवं वेदे। उपैनं युज्ञो नेमिता। सोऽमन्यता अभि वा इमेंऽस्माल्लोकादमुं लोकं किमिष्यन्त इति। स वाचेस्पते हृदिति व्याहंरत्। तस्मात्युत्रो हृदंयम्। तस्मादस्माल्लोकादमुं

लोकन्नाभि कांमयन्ते। पुत्रो हि हृदंयम्॥४१॥

ह्वयेंते अभवत्कल्प्ययेतीतिं चृत्वारिं च॥------[७]

देवा वै चतुंर्होतृभिर्य्ज्ञमंतन्वत। ते वि पाप्मना भ्रातृंव्येणाजंयन्त। अभि सुंवर्गं लोकमंजयन्। य एवं विद्वाः श्र्यतुंर्होतृभिर्य्ज्ञन्तंनुते। वि पाप्मना भ्रातृंव्येण जयते। अभि सुंवर्गं लोकं जंयति। षड्ढोंत्रा प्रायणीयमा सांदयति। अमुष्मे वे लोकाय षड्ढोंता। घ्रन्ति खलु वा एतत्सोमम्। यदंभिषुण्वन्तिं॥४२॥

ऋजुधेवैनंममं लोकं गंमयित। चतुंर्होत्राऽऽतिथ्यम्। यशो वै चतुंर्होता। यशं एवात्मन्धंत्ते। पश्चंहोत्रा पृशुमुपंसादयित। सुव्ग्यों वै पश्चंहोता। यजंमानः पृशुः। यजंमानमेव सुंव्गं लोकं गंमयित। ग्रहानगृहीत्वा सप्तहोतारं जुहोति। इन्द्रियं वै सप्तहोता॥४३॥

इन्द्रियमेवात्मन्धंत्ते। यो वै चतुंर्होतॄननुसवनन्तुर्पयंति। तृप्यंति प्रजयां पृशुभिः। उपैनः सोमपीथो नमिति। बहिष्प्वमाने दशहोतारं व्याचंक्षीत। माध्यं दिने पवमाने चतुंर्होतारम्। आर्भवे पवमाने पश्चंहोतारम्। पितृयज्ञे षङ्कोतारम्। यज्ञायज्ञियस्य स्तोत्रे सप्तहोतारम्। अनुस्वनमेवनाः स्तर्पयति॥४४॥

तृप्यंति प्रजयां पृशुभिः। उपैन सोमपीयो नमिति।

देवा वै चतुंर्होतृभिः स्त्रमांसत। ऋद्धिंपरिमितं यशंस्कामाः। तेंऽब्रुवन्। यन्नंः प्रथमं यशं ऋच्छात्। सर्वेषात्रस्तत्स्हास्दितिं। सोमश्चतुंर्होत्रा। अग्निः पश्चंहोत्रा। धाता षड्ढोंत्रा॥४५॥

इन्द्रंः सप्तहाँत्रा। प्रजापंतिर्दर्शहोत्रा। तेषाक् सोम्क् राजांनं यशं आर्च्छत्। तन्त्र्यंकामयत। तेनापाँकामत्। तेनं प्रलायंमचरत्। तं देवाः प्रैषेः प्रैषंमैच्छन्। तत्प्रैषाणाँ प्रैषत्वम्। निविद्धिन्यंवेदयन्। तित्रिविदाँत्रिवित्त्वम्॥४६॥ आप्रीभिराप्रुवन्। तदाप्रीणांमाप्रित्वम्। तमंघ्रन्। तस्य यशो व्यंगृह्णतः। ते ग्रहां अभवन्। तद्ग्रहांणां ग्रह्त्वम्। यस्यैवं विदुषो ग्रहां गृह्यन्तें। तस्य त्वंव गृहीताः। तेंऽब्रुवन्। यो व नः श्रेष्ठोऽभूत्॥४७॥

तमंबिधष्म। पुनिर्मि स्पुंबामहा इति। तञ्छन्दोभिरसुबन्त। तच्छन्दंसाञ्छन्द्स्त्वम्। साम्ना समानयन्। तत्साम्नेः सामृत्वम्। उक्थैरुदंस्थापयन्। तदुक्थानांमुक्थृत्वम्। य एवं वेदं। प्रत्येव तिष्ठति॥४८॥

सर्वमायुरिति। सोमो वै यशंः। य एवं विद्वान्त्सोमंमागच्छंति। यशं एवैनंमृच्छति। तस्मादाहुः। यश्चैवं वेद यश्च न। तावुभौ सोम्मागंच्छतः। सोमो हि यशंः। तन्त्वाऽव यशं ऋच्छ्तीत्यांहुः। यः सोमे सोमं प्राहेतिं। तस्मात्सोमे सोमः प्रोच्यः। यशं एवैनंमृच्छति॥४९॥ अभिषुण्वन्तिं सप्तहोंता तर्पयति षड्ढोंत्रा निवित्त्वमभूँत्तिष्ठति प्राहेति द्वे चं॥———[८]

इदं वा अग्रे नैव किं च नासींत्। न द्यौरांसीत्। न पृंथिवी। नान्तरिक्षम्। तदसंदेव सन्मनोंऽकुरुत स्यामितिं। तदंतप्यत। तस्मांत्तेपानाद्धूमोंऽजायत। तद्भ्योंऽतप्यत। तस्मांत्तेपानाद्श्रिरंजायत। तद्भ्योंऽतप्यत॥५०॥

तस्मांत्तेपानाञ्चोतिरजायत। तद्भूयोऽतप्यत। तन्मांत्तेपाना-द्विरंजायत। तद्भूयोऽतप्यत। तस्मांत्तेपानान्मरींचयो-ऽजायन्त। तद्भूयोऽतप्यत। तस्मांत्तेपानादुंदारा अंजायन्त। तद्भूयोऽतप्यत। तद्भूमिव समहन्यत। तद्वस्तिमंभिनत्॥५१॥

स संमुद्रोऽभवत्। तस्मौत्समुद्रस्य न पिंबन्ति। प्रजनंनिमव् हि मन्यंन्ते। तस्मौत्पृशोर्जायंमानादापंः पुरस्तौद्यन्ति। तद्दशंहोताऽन्वंसृज्यत। प्रजापंतिर्वे दशंहोता। य एवन्तपंसो वीर्यं विद्वाः स्तप्यंते। भवंत्येव। तद्वा इदमापंः सिल्लमांसीत्। सोंऽरोदीत्प्रजापंतिः॥५२॥

स कस्मां अज्ञि। यद्यस्या अप्रंतिष्ठाया इतिं। यद्प्स्वंवापंद्यत। सा पृथिव्यंभवत्। यद्यमृष्ट। तद्न्तिरक्षमभवत्। यदूर्धमुदमृष्ट। सा द्यौरंभवत्। यदरोदीत्। तद्नयो रोद्स्त्वम्॥५३॥

य एवं वेदे। नास्यं गृहे रुंदिन्ति। एतद्वा एषां लोकानां जन्मं। य एवमेषां लोकानां जन्म वेदे। नैषु लोकेष्वार्तिमार्च्छति। स इमां प्रतिष्ठामंविन्दत। स इमां प्रतिष्ठां वित्वाऽकांमयत् प्रजायेयेतिं। स तपोंऽतप्यत। सौंऽन्तर्वानभवत्। स जघनादसुंरानसृजत॥५४॥

तेभ्यों मृन्मये पात्रेऽन्नंमदुहत्। याऽस्य सा तुनूरासींत्। तामपाहत। सा तिमस्राऽभवत्। सोकामयत् प्रजायेयेति। स तपोऽतप्यत। सौन्तर्वानभवत्। स प्रजननादेव प्रजा अंसृजत। तस्मांदिमा भूयिष्ठाः। प्रजननाद्धोना असृंजत॥५५॥

ताभ्यों दारुमये पात्रे पयोंऽदुहत्। याऽस्य सा तनूरासींत्। तामपाहत। सा जोत्स्रांऽभवत्। सोंऽकामयत् प्रजांयेयेतिं। स तपोंऽतप्यत। सोंऽन्तर्वानभवत्। स उंपपक्षाभ्यांमेवर्तूनंसृजत। तेभ्यों रज्ते पात्रें घृतमंदुहत्। याऽस्य सा तनूरासींत्॥५६॥

तामपाहत। सोंऽहोरात्रयोः सन्धिरंभवत्। सोंऽकामयत् प्रजांयेयेति। स तपोंऽतप्यत। सोंऽन्तर्वानभवत्। स मुखाँद्देवानंसृजत। तेभ्यो हरिते पात्रे सोमंमदुहत्। याऽस्य सा तुनूरासीत्। तामपाहत। तदहंरभवत्॥५७॥

पृते वै प्रजापंतेर्दोहाः। य पृवं वेदं। दुह पृव प्रजाः। दिवा वै नोंऽभूदितिं। तद्देवानांन्देवत्वम्। य पृवं देवानां देवत्वं वेदं। देववांनेव भवति। एतद्वा अंहोरात्राणां जन्मं। य एवमंहोरात्राणां जन्म वेदं। नाहोरात्रेष्वार्तिमार्च्छति॥५८॥ अस्तोऽिष् मनोऽसृज्यत। मनंः प्रजापंतिमसृजत। प्रजापंतिः प्रजा अंसृजत। तद्वा इदं मनंस्येव पंरमं प्रतिष्ठितम्। यदिदङ्किः चं। तदेतच्छ्वोवस्यसन्नाम् ब्रह्मं। व्युच्छन्तीं व्युच्छन्त्यस्मै वस्यंसीवस्यसी व्यंच्छिति। प्रजायते प्रजयां प्शुभिः। प्र पंरमेष्ठिनो मात्रांमाप्नोति। य एवं वेदं॥५९॥

अग्निरंजायत् तद्भ्योंऽतप्यताभिनदरोदीत्प्रजापंतीरोदस्त्वमंसृजतासृंजत घृतमंदुहद्याऽस्य सा तुनूरासीदहंरभवदच्छिति वेदं (इदं धूमौंऽग्निज्यीतिंर्चिर्मरींचय उदारास्तद्श्रः स ज्धनात्सा तिमस्रा स प्रजनंनात्सा जोत्स्रा स उपपक्षाभ्या सं से इहोरात्रयोः सन्धिः स मुखात्तदहेर्देववाँनमृन्मये दारुमर्ये रजुते हरिते तेभ्यस्ताभ्यो द्वे तेऽत्रुं पर्यो घृत सोमम्॥॥ प्रजापंतिरिन्द्रंमसृजतानुजावरं देवानांम्। तं प्राहिणोत्। परेंहि। एतेषां देवानामधिंपतिरेधीतिं। तं देवा अंब्रुवन्। कस्त्वमिसं। वयं वै त्वच्छ्रेया ईसः स्म इतिं। सौंऽब्रवीत्। कस्त्वमिसं वयं वै त्वच्छ्रेया ईसः स्म इति मा देवा अवोचं निर्ति। अथ वा इदन्तर्हिं प्रजापंतौ हरं आसीत्॥६०॥ यदस्मिन्नांदित्ये। तदेनमब्रवीत्। एतन्मे प्रयंच्छ। अथाहमेतेषां देवानामधिपतिर्भविष्यामीति। कोऽहं स्यामित्यंब्रवीत्। एतत्प्रदायेतिं। एतत्स्या इत्यंब्रवीत्। यदेतद्भवीषीतिं। को ह वै नामं प्रजापंतिः। य एवं वेदं॥६१॥ विदुरेंनुन्नाम्नां। तदंस्मै रुकां कृत्वा प्रत्यंमुश्चत्। ततो वा इन्द्रों

देवानामधिपतिरभवत्। य पुवं वेदं। अधिपतिरेव संमानानां भवति। सोऽमन्यता किङ्किं वा अंकर्मिति। स चन्द्रं म् आहरेति प्रालंपत्। तच्चन्द्रमंसश्चन्द्रम्स्त्वम्। य पुवं वेदं॥६२॥

चन्द्रवानेव भवित। तं देवा अंब्रुवन्। सुवीर्यो मर्या यथां गोपायत् इतिं। तत्सूर्यस्य सूर्यत्वम्। य एवं वेदं। नैनंन्दभ्रोति। कश्च नास्मिन्वा इदिमिन्द्रियं प्रत्यस्थादितिं। तदिन्द्रंस्येन्द्रत्वम्। य एवं वेदं। इन्द्रियाव्येव भविति॥६३॥ अयं वा इदं पंरमोऽभूदितिं। तत्पंरमेष्ठिनः परमेष्ठित्वम्। य एवं वेदं। प्रमामेव काष्ठां गच्छति। तं देवाः संमन्तं पर्यविशन्। वस्वः पुरस्तात्। रुद्रा दक्षिणतः। आदित्याः पश्चात्। विश्वं देवा उत्तर्तः। अङ्गिरसः प्रत्यश्चम्॥६४॥ साध्याः पराश्चम्। य एवं वेदं। उपैन समानाः

साध्याः पराश्चम्। य एव वद। उपनः समानाः संविंशन्ति। स प्रजापंतिरेव भूत्वा प्रजा आवंयत्। ता अंस्मै नातिष्ठन्तान्नाद्यांय। ता मुखं पुरस्तात्पश्यंन्तीः। दक्षिणतः पर्यायन्। स दक्षिणतः पर्यवर्तयत। ता मुखं पुरस्तात्पश्यंन्तीः। पुरस्तात्पश्यंन्तीः। मुखंन्दक्षिणतः॥६५॥

पृश्चात्पर्यायन्। स पृश्चात्पर्यवर्तयत्। ता मुर्खं पुरस्तात्पश्यंन्तीः। मुर्खंन्दक्षिणतः। मुर्खं पृश्चात्। उत्तर्तः पर्यायन्। स उत्तर्तः पर्यवर्तयत्। ता मुर्खं पुरस्तात्पश्यंन्तीः। मुर्खंन्दिष्खिणतः।

मुखं पृश्चात्॥६६॥

मुखंमुत्तर्तः। ऊर्ध्वा उदांयन्। स उपरिष्टान्त्रंवर्तयत। ताः सुर्वतोमुखो भूत्वाऽऽवंयत्। ततो वै तस्मैं प्रजा अतिष्ठन्तान्नाद्यांय। य एवं विद्वान्परि च वर्तयंते नि चं। प्रजापंतिरेव भूत्वा प्रजा अति। तिष्ठंन्तेऽस्मै प्रजा अन्नाद्यांय। अन्नाद एव भवंति॥६७॥

आसीद्वेदं चन्द्रमुस्त्वं य एवं वेदेंन्द्रियाव्येव भंवति प्रत्यश्चं मुखंन्दक्षिणतो मुखं पुश्चान्नवं

व॥------[१०]

प्रजापंतिरकामयत बहोर्भूयांन्तस्यामितिं। स एतं दशंहोतारमपश्यत्। तं प्रायुंङ्का। तस्य प्रयुंक्ति बहोर्भूयांनभवत्। यः कामयेत बहोर्भूयांन्तस्यामितिं। स दशंहोतारं प्रयुंक्षीत। बहोरेव भूयांन्भवति। सोऽकामयत वीरो म् आजांयेतेतिं। स दशंहोतुश्चतुंरहोतारं निरंमिमीत। तं प्रायुंङ्का ६८॥

तस्य प्रयुक्तीन्द्रोंऽजायत। यः कामयेत वीरो म् आजायेतेति। स चतुरहोतारं प्रयुक्षीत। आऽस्यं वीरो जायते। सोऽकामयत पशुमान्त्स्यामिति। स चतुरहोतुः पश्चंहोतारं निरंमिमीत। तं प्रायुङ्का। तस्य प्रयुक्ति पशुमानंभवत्। यः कामयेत पशुमान्त्स्यामिति। स पश्चंहोतारं प्रयुक्षीत॥६९॥

पृशुमानेव भंवति। सोंऽकामयतुर्तवों मे कल्पेरुन्नितिं। स पश्चेहोतुः षड्ढोतारं निरंमिमीत। तं प्रायुंङ्कः। तस्य प्रयंत्त्रगृतवों उस्मा अकल्पन्त। यः कामयेतृर्तवों मे कल्पेर्निति। स षड्ढोतार् प्रयंजीत। कल्पंन्ते उस्मा ऋतवंः। सोऽकामयत सोम्पः सोमयाजी स्याम्। आ में सोम्पः सोमयाजी जांयेतेति॥७०॥

स षड्ढोतुः सप्तहोतारं निरंमिमीत। तं प्रायंङ्कः। तस्य प्रयंक्ति सोम्पः सोमयाज्यंभवत्। आऽस्यं सोम्पः सोमयाज्यंजायत। यः कामयेत सोम्पः सोमयाजी स्याम्। आ में सोम्पः सोमयाजी जांयेतेतिं। स सप्तहोतारं प्रयंञ्जीत। सोम्प एव सोमयाजी भंवति। आऽस्यं सोम्पः सोमयाजी जांयते। स वा एष पृशुः पंश्चधा प्रतिंतिष्ठति॥७१॥

पद्भिर्मुखेन। ते देवाः प्रशून् वित्वा। सुवर्गं लोकमांयन्। तेंऽमुष्मिं लोके व्यंक्षुध्यन्। तेंंऽब्रुवन्। अमुतः प्रदानं वा उपंजिजीविमेतिं। ते सप्तहोतारं युज्ञं विधायायास्यम्। आङ्गीर्सं प्राहिण्वन्। एतेनामुत्रं कल्प्येतिं। तस्य वा इयङ्कृतिः॥७२॥

यदिदङ्किं चं। य एवं वेदं। कल्पंतेऽस्मै। स वा अयं मंनुष्येषु यज्ञः सप्तहोता। अमुत्रं सुद्धो देवेभ्यो हृव्यं वंहति। य एवं वेदं। उपैनं यज्ञो नमिति। यो वै चतुंरहोतृणां निदानं वेदं। निदानंवान्भवति। अग्निहोत्रं वै दशहोतुर्निदानम्। दर्शपूर्णमासौ चतुंरहोतुः। चातुर्मास्यानि पश्चंहोतुः। पृशुबन्धष्यङ्कोतुः। सौम्यौऽध्वरः सप्तहोतुः। एतद्वै चतुंरहोतृणां

निदानम्। य पुवं वेदं। निदानंवान्भवति॥७३॥

अमिमीत तं प्रायुंङ्क पश्चंहोतार्ं प्र युंञ्जीत जायेतेतिं तिष्ठति क्रृप्तिर्दशंहोतुर्निदानर्र सप्त चं॥————[११]

प्रजापंतिरकामयत प्रजाः सृंज्येति प्रजापंतिरकामयत दर्शपूर्णमासौ सृंज्येति प्रजापंतिरकामयत् प्रजायेयेति स तपः स त्रिवृतं प्रजापंतिरकामयत् दर्शहोतारं तेनं दश्धाऽऽत्मानं देवा व वर्रणमन्तो व प्रजापंतिरकामयत व्होर्भूयानेकांदश॥११॥ प्रजापंतिस्तद्धहंस्य प्रजापंतिरकामयतान्यैवैन्तस्य वा इयं क्रिष्टिस्तस्मांत्तेपानाञ्च्योतिर्यस्मन्नांदित्ये स पङ्कौतः स्प्रहोतार्त्रिसंप्तिः॥७३॥ प्रजापंतिरकामयतान्यैवैन्तस्य वा इयं क्रिष्टिस्तस्मांत्तेपानाञ्च्योतिर्यदस्मन्नांदित्ये स पङ्कौतः स्प्रहोतार्त्रिसंप्तितः॥७३॥ प्रजापंतिरकामयत निदानंवान्भवति॥

हरिंः ओम्॥ ॥इति श्रीकृष्णयजुर्वेदीयतैत्तिरीयब्राह्मणे द्वितीयाष्टके द्वितीयः प्रपाठकः समाप्तः॥

॥तृतीयः प्रश्नः॥

॥ तैत्तिरीयब्राह्मणे द्वितीयाष्टके तृतीयः प्रपाठकः॥

ब्रह्मवादिनों वदन्ति। किश्चतुंर्होतृणाश्चतुर्होतृत्वमितिं। यदेवैषु चंतुर्धा होतांरः। तेन चतुंर्होतारः। तस्माचतुंर्होतार उच्यन्ते। तचतुर्रहोतृणाश्चतुर्होतृत्वम्। सोमो वै चतुंर्होता। अग्निः पश्चंहोता। धाता षड्ढोता। इन्द्रंः सप्तहोता॥१॥

प्रजापंतिर्दशंहोता। य एवश्चतुंर्होतृणामृद्धिं वेदे। ऋधोत्येव। य एषामेवं बन्धुतां वेदे। बन्धुंमान्भवति। य एषामेवं ऋधिं वेदे। कल्पंतेऽस्मै। य एषामेवमायतंनं वेदे। आयतंनवान्भवति। य एषामेवं प्रतिष्ठां वेदे॥२॥

प्रत्येव तिष्ठति। ब्रह्मवादिनों वदन्ति। दर्शहोता चतुंरहोता।
पर्श्वहोता षड्ढोता सप्तहोता। अथ कस्माचतुंरहोतार
उच्यन्त इति। इन्द्रो वै चतुंरहोता। इन्द्रः खलु
वै श्रेष्ठों देवतानामुपदेशनात्। य एविमन्द्रक्ष् श्रेष्ठं
देवतानामुपदेशनाद्वेदे। विसेष्ठः समानानां भवति।
तस्माच्छ्रेष्ठमायन्तं प्रथमेनैवान् बुध्यन्ते। अयमागन्।
अयमवासादिति। कीर्तिरस्य पूर्वाऽऽगंच्छिति जनतांमायतः।
अथों एनं प्रथमेनैवान् बुध्यन्ते। अयमागन्। अयमवांसादिति॥३॥

स्प्तहोता प्रतिष्ठां वेदं बुध्यन्ते षद्वं॥———[१]

दक्षिणां प्रतिग्रहीष्यन्त्सप्तदंशकृत्वोऽपाँन्यात्। आत्मानंमेव

सिनिन्धे। तेजंसे वीर्याय। अथौं प्रजापंतिरेवैनौं भूत्वा प्रति गृह्णाति। आत्मनोऽनौत्यै। यद्येनमार्त्विज्याद्वृत सन्तें निर्हरेरन्। आग्नीध्रे जुहुयाद्दशंहोतारम्। चृतुर्गृहीतेनाज्येन। पुरस्तौत्प्रत्यिङ्गिष्ठन्। प्रतिलोमं विग्राहम्॥४॥

प्राणानेवास्योपं दासयति। यद्यंनं पुनंरुप् शिक्षंयः। आग्नींध्र पृव जुंह्याद्दशंहोतारम्। चतुर्गृहीतेनाज्यंन। पृश्चात्प्राङासीनः। अनुलोममविंग्राहम्। प्राणानेवास्मं कल्पयति। प्रायंश्चित्ती वाग्घोतेत्यृंतुमुखऋंतुमुखे जुहोति। ऋतूनेवास्मं कल्पयति। कल्पंन्तेऽस्मा ऋतवंः॥५॥

क्रुप्ता अंस्मा ऋतव आयंन्ति। षड्ढांता वै भूत्वा प्रजापंतिरिदश् सर्वमसृजत। स मनोऽसृजत। मन्सोऽधि गायत्रीमंसृजत। तद्गांयत्रीं यशं आर्च्छत्। तामाऽलंभत। गायत्रिया अधि छन्दाईस्यसृजत। छन्दोभ्योऽधि सामं। तत्साम् यशं आर्च्छत्। तदाऽलंभत॥६॥

साम्नोऽधि यजू रेष्यसृजत। यजुर्भ्योऽधि विष्णुम्। तिद्वेष्णुं यशं आर्च्छत्। तमाऽलंभत। विष्णोरध्योषंधीरसृजत। ओषंधीभ्योऽधि सोमम्। तत्सोमं यशं आर्च्छत्। तमाऽलंभत। सोमादिधं पृशूनंसृजत। पृशुभ्योऽधीन्द्रम्॥७॥

तदिन्द्रं यशं आर्च्छत्। तदेनुन्नाति प्राच्यंवत। इन्द्रं इव यशुस्वी भंवति। य एवं वेदं। नैनं यशोऽति प्रच्यंवते। यद्वा इदङ्किं चं। तत्सर्वमुत्तान एवाङ्गीर्सः प्रत्यंगृह्णात्। तदेनं प्रतिगृहीत्न्नाहिनत्। यत्किं चं प्रतिगृह्णीयात्। तत्सर्वमृत्तानस्त्वाङ्गीर्सः प्रतिगृह्णात्वत्येव प्रतिगृह्णीयात्। इयं वा उत्तान आङ्गीर्सः। अनयेवैनत्प्रति गृह्णाति। नैनर्धि हिनस्ति। बर्हिषा प्रतीयाद्वां वाऽश्वं वा। एतद्वे पंशूनां प्रियं धामं। प्रियेणैवैनं धाम्ना प्रत्येति॥८॥

यो वा अविद्वान्निवर्तयंते। विशीर्षा सपाँप्माऽमुष्मिँ हो के भंवति। अथ यो विद्वान्निवर्तयंते। सशीर्षा विपाँप्माऽमुष्मिँ हो के भंवति। देवता व सप्त पृष्टिकामा न्यंवर्तयन्त। अग्निश्चं पृथिवी चं। वायुश्चान्तरिक्षं च। आदित्यश्च द्यौश्चं चन्द्रमाँः। अग्निर्यंवर्तयत। स सांहस्रमंपुष्यत्॥९॥

पृथिवी न्यंवर्तयत। सौषंधीभिर्वन्स्पतिंभिरपुष्यत्। वायुर्न्यंवर्तयत। स मरींचीभिरपुष्यत्। अन्तरिंक्षुन्न्यंवर्तयत। तद्वयोभिरपुष्यत्। आदित्यो न्यंवर्तयत। स रिश्मिभिरपुष्यत्। द्यौर्न्यंवर्तयत। सा नक्षंत्रेरपुष्यत्। चन्द्रमा न्यंवर्तयत। सौंऽहोरात्रेर्र्धमासमासर्र्त्रकृतिभेः संवत्सरेणांपुष्यत्। तान्योषांनपुष्यति। याइस्तेऽपुष्यन्। य एवं विद्वान्नि चं वर्तयंते परिं च॥१०॥

तस्य वा अग्नेर्हिरंण्यं प्रतिजग्रहुषंः। अर्धिमिन्द्रियस्यापाँकामत्। तदेतेनैव प्रत्यंगृह्णात्। तेन वै सौंऽर्धिमिन्द्रियस्यात्मन्नुपार्धत्त। अर्धिमिन्द्रियस्यात्मन्नुपार्धत्ते। य एवं विद्वान् हिरंण्यं प्रतिगृह्णातिं। अथ् योऽविद्वान्प्रति गृह्णातिं। अर्धमंस्येन्द्रियस्यापं क्रामति। तस्य वै सोमंस्य वासंः प्रतिजग्रहुषंः। तृतींयमिन्द्रियस्यापाँकामत्॥११॥

तदेतेनैव प्रत्यंगृह्णात्। तेन् वै स तृतींयमिन्द्रियस्यात्मन्नुपाधंत्त। तृतीयमिन्द्रियस्यात्मन्नुपार्धत्ते। य एवं विद्वान् वासंः प्रतिगृह्णातिं। अथु योऽविंद्वान्प्रति गृह्णातिं। तृतींयमस्येन्द्रियस्यापं कामित। तस्य वै रुद्रस्य गां प्रतिजग्रहुषंः। चतुर्थमिन्द्रियस्यापाँकामत तामेतेनैव प्रत्यंगृह्णात्। तेन् वै स चंतुर्थमिन्द्रियस्यात्मन्नुपाधंत्त॥१२॥ चतुर्थमिन्द्रियस्यात्मन्नुपाधेत्ते। य एवं विद्वान्गां प्रीतिगृह्णातिं। अथ योऽविद्वान्प्रतिगृह्णातिं। चृतुर्थमंस्येन्द्रियस्यापं ऋामति। तस्य वै वर्रणस्यार्श्वं प्रतिजग्रहुषंः। पृश्चमिन्द्रियस्यापाँकामत्। तमेतेनैव प्रत्यंगृह्णात्। तेन् वै स पश्चमिनिद्रयस्यात्मन्नुपार्धत्त। पुश्चमिन्द्रियस्यात्मन्नुपार्धत्ते। य एवं विद्वानर्श्वं प्रतिगृह्णातिं॥१३॥ अथ योऽविंद्वान्प्रतिगृह्णातिं। पुश्चममंस्येन्द्रियस्यापं क्रामित। तस्य वै प्रजापंतेः पुरुषं प्रतिजग्रह्षंः। षष्ठमिन्द्रियस्यापाँकामत्। तमेतेनैव प्रत्यंगृह्णात्। तेन वै स षुष्ठमिन्द्रियस्यात्मन्नुपार्धत्त। षुष्ठमिन्द्रियस्यात्मन्नुपार्धत्ते। य पुवं विद्वान्पुरुषं प्रतिगृह्णातिं। अथ योऽविद्वान्प्रतिगृह्णातिं।

षुष्ठमंस्येन्द्रियस्यापं क्रामति॥१४॥

तस्य वै मनोस्तर्ल्पं प्रतिजग्रहुषंः। सप्तमिनिद्वयस्यापाँकामत्। तमेतेनैव प्रत्यंगृह्णात्। तेन वै स संप्तमिनिद्वयस्यात्मत्रुपाधंत्त। सप्तमिनिद्वयस्यात्मत्रुपाधंत्ते। य एवं विद्वाः स्तर्ल्पं प्रति गृह्णातिं। अथ् योऽविद्वान्प्रति गृह्णातिं। सप्तममंस्येन्द्रियस्यापं क्रामित। तस्य वा उत्तानस्याङ्गीर्सस्याप्राणत्प्रतिजग्रहुषंः। अष्टमिनिद्वयस्यापाँकामत्॥१५॥

तदेतेनेव प्रत्यंगृह्णात्। तेन् वे सौंऽष्ट्रमिनिद्ध्यस्यात्मत्रुपाधंत्त। अष्ट्रमिनिद्ध्यस्यात्मत्रुपाधंत्ते। य एवं विद्वानप्रांणत्प्रतिगृह्णाति। अथ् योऽविद्वान्प्रतिगृह्णाति। अष्ट्रममंस्येन्द्रियस्यापं क्रामित। यद्वा इदङ्किं चं। तत्सर्वमृत्तान एवाङ्गीर्सः प्रत्यंगृह्णात्। तदेनं प्रतिगृहीत्न्नाहिनत्। यत्किं चं प्रतिगृह्णीयात्। तत्सर्वमृत्तानस्त्वाङ्गीर्सः प्रतिगृह्णात्वत्येव प्रतिगृह्णीयात्। इयं वा उत्तान आङ्गीर्सः। अनयैवैन्त्प्रतिं गृह्णाति। नैनर्धिहिनस्ति॥१६॥

तृतीयमिन्द्रियस्यापाँकामचतुर्थमिन्द्रियस्यात्मत्रुपाधृत्तार्श्वं प्रतिगृह्णाति षृष्ठमंस्येन्द्रियस्यापंकामत्यष्ट्मिमेन्द्रियस्यापाँकाग् च (तस्य वा अग्नेर्हिरंण्युष्ट् सोमंस्य वास्स्तदेतेनं रुद्रस्य गान्तामेतेन वर्रुणस्यार्श्वं प्रजापंतेः पुर्रुषं मनोस्तल्पुन्तमेतेनोँत्तानस्य तदेतेनाप्राण्यद्वै। अर्थं तृतीयमष्टमं तचतुर्थं तां पश्चमर षृष्ठर संप्तमन्तम्। तदेतेन द्वे तामेतेनैकं तमेतेन त्रीणि तदेतेनैकम्॥॥————[४]

ब्रह्मवादिनों वदन्ति। यद्दर्शहोतारः सुत्रमासंत। केन्

ते गृहपंतिनाऽऽर्ध्रुवन्। केनं प्रजा अंसृज्नन्तेतिं। प्रजापंतिना वै ते गृहपंतिनाऽऽर्ध्रुवन्। तेनं प्रजा अंसृजन्त। यचतुंर्होतारः स्त्रमासंत। केन् ते गृहपंतिनाऽऽर्ध्रुवन्। केनौषंधीरसृज्जन्तेतिं। सोमंन् वै ते गृहपंतिनाऽऽर्ध्रुवन्॥१७॥

तेनौषंधीरसृजन्त। यत्पश्चंहोतारः स्त्रमासंत। केन् ते गृहपंतिनाऽऽर्ध्रुवन्। केनैभ्यो लोकभ्योऽसुंरान्प्राणुंदन्त। केनैषां पृशूनंवृञ्जतेतिं। अग्निना वै ते गृहपंतिनाऽऽर्ध्रुवन्। तेनैभ्यो लोकभ्योऽसुंरान्प्राणुंदन्त। तेनैषां पृशूनंवृञ्जत। यथ्यङ्कांतारः स्त्रमासंत। केन् ते गृहपंतिनाऽऽर्ध्रुवन्॥१८॥

केन्तूनंकल्पयन्तेतिं। धात्रा वै ते गृहपंतिनाऽऽर्ध्रुवन्। तेन्तूनंकल्पयन्त। यत्सप्तहोतारः सत्रमासंत। केन् ते गृहपंतिनाऽऽर्ध्रुवन्। केन् सुवंरायन्। केन्माँ श्लोकान्त्समंतन्वित्रितिं। अर्यम्णा वै ते गृहपंतिनाऽऽर्ध्रुवन्। तेन् सुवंरायन्। तेन्माँ श्लोकान्त्समंतन्वित्रितिं॥१९॥

पृते वै देवा गृहपंतयः। तान् य पृवं विद्वान्। अप्यन्यस्यं गार्हपते दीक्षते। अवान्तरमेव सत्त्रिणांमृभ्नोति। यो वा अर्यमणं वेदं। दानंकामा अस्मै प्रजा भंवन्ति। युज्ञो वा अर्यमा। आर्यावस्तिरिति वै तमांहुर्यं प्रशिश्सन्ति। आर्यावस्तिर्भवति। य पृवं वेदं॥२०॥

यद्वा इदङ्किं चं। तत्सर्वं चतुंर्होतारः। चतुंर्होतृभ्योऽधिं युज्ञो

निर्मितः। स य एवं विद्वान् विवदेत। अहमेव भूयों वेद। यश्चतुंरहोतृन् वेदेति। स ह्येव भूयो वेदे। यश्चतुंरहोतृन् वेदे। यो वै चतुंरहोतृणा हे होतृन् वेदे। सर्वा प्रजास्वन्नमित्ति॥२१॥ सर्वा दिशोऽभि जयित। प्रजापंति वै दर्शहोतृणा हे होता। स्रोमश्चतुंरहोतृणा हे होता। अग्निः पश्चहोतृणा हे होता। धाता षड्ढोतृणा हे होता। अर्यमा सप्तहोतृणा हे होता। एते वै चतुंरहोतृणा हे होता। अर्यमा सप्तहोतृणा हे होता। एते वै चतुंरहोतृणा हे होता। सर्वा दिशोऽभि जयित॥२२॥ अर्थुवृत्रार्थुवृत्रित्येवं वेदीति सर्वा दिशोऽभि जयित॥२२॥

प्रजापंतिः प्रजाः सृष्ट्वा व्यंस्रश्सत। स हृदंयं भूतोंऽशयत्। आत्मन् हा ३ इत्यह्वंयत्। आपः प्रत्यंशृण्वन्। ता अंग्निहोत्रेणैव यंज्ञऋतुनोपं पूर्यावंतन्त। ताः कुसिन्धमुपौहन्। तस्मांदग्निहोत्रस्यं यज्ञऋतोः। एकं ऋत्विक्। चृतुष्कृत्वोऽह्वंयत्। अग्निर्वायुरांदित्यश्चन्द्रमाः॥२३॥

ते प्रत्यंशृण्वन्। ते दंर्शपूर्णमासाभ्यांमेव यंज्ञऋतुनोपं पूर्यावंतिन्त। त उपौह इश्चत्वार्यङ्गांनि। तस्माद्द्शपूर्णमासयौर्यज्ञऋतोः चत्वारं ऋत्विजः। पृश्चकृत्वोऽह्वंयत्। पृशवः प्रत्यंशृण्वन्। ते चातुर्मास्यैरेव यंज्ञऋतुनोपं पूर्यावंतिन्त। त उपौहं लोमं छुवीं मार्समस्थि मृज्ञानम्। तस्माचातुर्मास्यानां यज्ञऋतोः॥२४॥ पश्चत्विजः। षृद्धत्वोऽह्वंयत्। ऋतवः प्रत्यंशृण्वन्। ते

वेदं॥२६॥

पंशुब्न्धेनेव यंज्ञऋतुनोपंप्र्यावंतिन्त। त उपौहुन्त्स्तनांवाण्डो शिश्वमवांश्चं प्राणम्। तस्मांत्पशुब्न्धस्यं यज्ञऋतोः। षड्विजः। सप्तकृत्वोऽह्वंयत्। होत्राः प्रत्यंशृण्वन्। ताः सौम्येनेवाध्वरेणं यज्ञऋतुनोपंप्र्यावंतिन्त॥२५॥ ता उपौहन्त्सप्त शीर्ष्ण्यांन्प्राणान्। तस्मांत्सौम्यस्याध्वरस्यं यज्ञऋतोः। सप्त होत्राः प्राचीर्वषंद्वविन्त। दश्कृत्वोऽह्वंयत्। तपः प्रत्यंशृणोत्। तत्कर्मणैव संवत्सरेण् सर्वैर्यज्ञऋतुभिरुपं प्र्यावंतित। तत्सर्वमात्मान्मपरिवर्गमुपौहत्। तस्मांत्संवत्सरे सर्वे यज्ञऋतवोऽवंरुध्यन्ते। तस्मादशंहोता चतुरहोता।

पश्चहोता पह्नोता सप्तहोता। एकहोत्रे बलि॰ हरन्ति।

हर्रन्त्यस्मै प्रजा बलिम्। ऐनमप्रंतिख्यातं गच्छति। य एवं

चन्द्रमांश्चातुर्मास्यानां यज्ञकृतोरिष्वरेणं यज्ञकृत्तोपं प्रयावितन्त स्प्रहोता च्लारि च॥—[६]
प्रजापितिः पुरुषमसृजत। सौंऽग्निरंब्रवीत्। ममायमन्नम्स्त्विति।
सोऽबिभेत्। सर्वं वे माऽयं प्र धेक्ष्यतीति। स
पृताङ्श्चतुंरहोतॄनात्मस्परंणानपश्यत्। तानंजुहोत्। तैर्वे
स आत्मानंमस्पृणोत्। यदंग्निहोत्रं जुहोति। एकंहोतारमेव
तद्यंज्ञकतुमांग्नोत्यग्निहोत्रम्॥२७॥

कुसिंन्धश्चात्मनंः स्पृणोतिं। आदित्यस्यं च सांयुज्यं गच्छति। चृतुरुन्नयति। चतुंर्होतारमेव तद्यंज्ञऋतुमांप्रोति दर्शपूर्णमासौ। चृत्वारिं चात्मनोऽङ्गांनि स्पृणोतिं। आदित्यस्यं च सायुंज्यं गच्छति। चतुरुन्नंयति। समित्पंश्चमी। पश्चंहोतारमेव तद्यंज्ञऋतुमाँप्रोति चातुर्मास्यानि। लोमं छुवीं मार्समस्थिं मुज्जानम्॥२८॥

तानिं चात्मनंः स्पृणोतिं। आदित्यस्यं च सायुंज्यं गच्छति। चतुरुन्नयति। द्विर्जुहोति। षङ्कोतारमेव तद्यंज्ञऋतुमौप्नोति पशुबन्धम्। स्तनांवाण्डौ शिश्ञमवांश्चं प्राणम्। तानिं चात्मनंः स्पृणोतिं। आदित्यस्यं च सायुंज्यं गच्छति। चतुरुन्नयति। द्विर्जुहोति॥२९॥

स्मित्संप्तमी। स्प्तहोतारमेव तद्यंज्ञऋतुमाँप्रोति सौम्यमंध्वरम्।
स्प्त चात्मनंः शीर्षण्यांन्प्राणान्त्स्पृणोतिं। आदित्यस्यं च्
सायुंज्यं गच्छति। चतुरुन्नयित। द्विर्जुहोतिं। द्विर्निमाँष्टिं।
द्विः प्राश्ञांति। दशंहोतारमेव तद्यंज्ञऋतुमाँप्रोति संवत्स्रम्।
सर्वं चात्मान्मपंरिवर्गं स्पृणोतिं। आदित्यस्यं च सायुंज्यं
गच्छति॥३०॥

प्रजापंतिरकामयत् प्र जांयेयेतिं। स तपोंऽतप्यत। सौंऽन्तर्वानभवत्। स हरितः श्यावोंऽभवत्। तस्मात्स्र्यंन्तर्वं त्री। हरिणी सती श्यावा भंवति। स विजायंमानो गर्भेणाताम्यत्। स तान्तः कृष्णः श्यावोंऽभवत्। तस्मौत्तान्तः कृष्णः श्यावो भंवति। तस्यासुरेवाजींवत्॥३१॥ तेनासुनाऽसुंरानसृजत। तदसुंराणामसुर्त्वम्। य प्वमसुंराणामसुर्त्वं वेदं। असुंमानेव भंवति। नैन्मसुंर्जहाति। सोऽसुंरान्त्सृष्ट्वा पितेवांमन्यत। तदनुं पितृनंसृजत। तत्पितृणां पितृत्वम्। य एवं पितृणां पितृत्वं वेदं। पितेवैव स्वानांं भवति॥३२॥

यन्त्यंस्य पितरो हवम्। स पितॄन्त्सृष्ट्वाऽऽमंनस्यत्। तदनं मनुष्यांनसृजत। तन्मंनुष्यांणां मनुष्यत्वम्। य एवं मंनुष्यांणां मनुष्यत्वं वेदं। मनुस्त्येव भंवति। नैनं मनुंर्जहाति। तस्में मनुष्यांन्त्ससृजानायं। दिवां देवत्राऽभंवत्। तदनं देवानंसृजत। तद्देवानांन्देवत्वम्। य एवं देवानां देवत्वं वेदं। दिवां हैवास्यं देवत्रा भंवति। तानि वा एतानिं चत्वार्यम्भारंसि। देवा मनुष्याः पितरोऽसुंराः। तेषु सर्वेष्वम्भो नभं इव भवति। य एवं वेदं॥३३॥

अजीवत्स्वानां भवति देवानंसृजत सप्त चं॥_____[८]

ब्रह्मवादिनों वदन्ति। यो वा इमं विद्यात्। यतोऽयं पवंते। यदंभि पवंते। यदंभि सम्पवंते। सर्वमायंरियात्। न पुराऽऽयंषः प्र मीयेत। पृशुमान्त्स्यात्। विन्देतं प्रजाम्। यो वा इमं वेदं॥३४॥

यतोऽयं पर्वते। यदंभि पर्वते। यदंभि सम्पर्वते। सर्वमायुरिति। न पुराऽऽयुंषः प्र मीयते। पृशुमान्भवति। विन्दते प्रजाम्। अद्यः पंवते। अपोऽभि पंवते। अपोऽभि सम्पंवते॥३५॥ अस्याः पंवते। इमाम्भि पंवते। इमाम्भि सम्पंवते। अग्नेः पंवते। अग्निम्भि पंवते। अग्निम्भि सं पंवते। अन्तरिक्षात्पवते। अन्तरिक्षम्भि पंवते। अन्तरिक्षम्भि सं पंवते। आदित्यात्पंवते॥३६॥

आदित्यम्भि पंवते। आदित्यम्भि सं पंवते। द्योः पंवते। दिवंम्भि पंवते। दिवंम्भि सं पंवते। दिग्भ्यः पंवते। दिशोऽभि पंवते। दिशोऽभि सम्पंवते। स यत्पुरस्ताद्वाति। प्राण एव भूत्वा पुरस्तौद्वाति॥३७॥

तस्मौत्पुरस्ताद्वान्तम्। सर्वां प्रजाः प्रतिं नन्दन्ति। प्राणो हि प्रियः प्रजानांम्। प्राण इंव प्रियः प्रजानां भवति। य एवं वेदं। स वा एष प्राण एव। अथ् यद्दंक्षिणतो वाति। मात्रिश्वेव भूत्वा दंक्षिणतो वांति। तस्मौद्दक्षिणतो वान्तं विद्यात्। सर्वा दिश आ वांति॥३८॥

सर्वा दिशोऽनु वि वांति। सर्वा दिशोऽनु सं वातीति। स वा एष मांतिरश्वेव। अथ यत्पश्चाद्वाति। पर्वमान एव भूत्वा पृश्चाद्वांति। पूतमंस्मा आहंरन्ति। पूतमुपंहरन्ति। पूतमंश्ञाति। य एवं वेदं। स वा एष पर्वमान एव॥३९॥

अथ् यदुंत्तर्तो वार्ति। स्वितैव भूत्त्वोत्तर्तो वांति। स्वितेव स्वानां भवति। य एवं वेदं। स वा एष संवितैव। ते य एनं पुरस्तांदायन्तंमुप्वदंन्ति। य एवास्यं पुरस्तांत्पाप्मानः। ता इस्ते ऽपं घ्रन्ति। पुरस्तादितंरान्याप्मनंः सचन्ते। अथ य एनन्दक्षिणत आयन्तंमुप्वदंन्ति॥४०॥

य एवास्यं दक्षिणतः पाप्मानंः। ता इस्ते ऽपं घ्रन्ति। दक्षिणत इतरान्याप्मनः सचन्ते। अथ य एनं पश्चादायन्तंमुप वदंन्ति। य पुवास्यं पुश्चात्पाप्मानंः। ताङ्स्तेऽपं घ्रन्ति। पश्चादितंरान्याप्मनंः सचन्ते। अथ य एनमुत्तर्त आयन्तंमुप वदंन्ति। य पुवास्यौत्तरुतः पाप्मानः। ताङ्स्तेऽपं घ्रन्ति॥४१॥ उत्तरत इतरान्पाप्मनेः सचन्ते। तस्मदिवं विद्वान्। वीवं नृत्येत्। प्रेवं चलेत्। व्यस्यंवाक्ष्यौ भाषित। मण्टयंदिव। ऋाथयेदिव। शृङ्गायेतेव। उत मोपं वदेयुः। उत में पाप्मानमपं हन्युरितिं। स यान्दिशर्रं सनिमेष्यन्तस्यात्। यदा तान्दिशं वातों वायात्। अथ प्रवेयात्। प्र वां धावयेत्। सातमेव रेदितं व्यूढं गन्धमभि प्रच्यवते। आऽस्य तं जनपदं पूर्वा कीर्तिर्गच्छति। दानंकामा अस्मै प्रजा भंवन्ति। य एवं वेदं॥४२॥

वेद सं पंवत आदित्यात्पंवते वात्या वाँत्येष पर्वमान एव दक्षिण्त आयन्तंमुप् वर्दन्त्युत्तर्तः पाप्पान्स्तार स्तेपं घ्रन्तीत्यृष्टौ चं॥———[९] प्रजापंतिः सोम् र राजांनमसृजत। तन्नयो वेदा अन्वंसृज्यन्त। तान् हस्तेऽकुरुत। अथ् ह सीतां सावित्री। सोम् र राजांनश्चकमे। श्रृद्धामु स चंकमे। साऽऽहं पितरं प्रजापंतिमुपंससार। तर होवाच। नमंस्ते अस्तु

भगवः। उपं त्वाऽयानि॥४३॥

प्रत्वां पद्ये। सोमं वै राजांनङ्कामये। श्रृद्धामु स कांमयत् इति। तस्यां उ ह स्थांग्रमंलङ्कारं केल्पयित्वा। दशहोतारं पुरस्तांद्याख्यायं। चतुंरहोतारन्दक्षिण्तः। पश्चंहोतारं पृश्चात्। षड्ढोतारमुत्तर्तः। सप्तहोतारमुपरिष्टात्। सम्भारैश्च पिन्निभिश्च मुखेंऽलङ्कृत्यं॥४४॥

आऽस्यार्धं वंब्राज। ता होदीक्ष्योंवाच। उप मा वंर्तस्वेतिं। त होवाच। भोगन्तु मृ आचंक्ष्व। एतन्मृ आचंक्ष्व। यत्तें पाणावितिं। तस्यां उह त्रीन् वेदान्प्रदंदौ। तस्मादुहु स्त्रियो भोगमैव हारयन्ते। स यः कामयेत प्रियः स्यामितिं॥४५॥

यं वा कामयेत प्रियः स्यादितिं। तस्मां एतः स्थाग्रमेलङ्कारं केल्पयित्वा। दशहोतारं पुरस्तौद्धाख्याये। चतुरहोतारन्दक्षिणतः। पश्चहोतारं पृश्चात्। षङ्कोतारमुत्तरः। स्प्तहोतारमुपरिष्टात्। स्म्भारश्च पिन्निश्च मुखेंऽलङ्कृत्यं। आस्यार्धं व्रंजेत्। प्रियो हैव भवति॥४६॥

अयान्यलङ्कृत्यं स्यामितिं भवति॥

[१०

ब्रह्मौत्मन्वदंसृजत। तदंकामयत। समात्मनां पद्येयेतिं। आत्मन्नात्मन्नित्यामंत्रयत। तस्मैं दश्म १ हूतः प्रत्यंशृणोत्। स दशंहूतोऽभवत्। दशंहूतो हु वै नामैषः। तं वा एतं दंहूत १ सन्तम्। दशंहोतेत्याचंक्षते परोक्षेण। परोक्षंप्रिया इव हि देवाः॥४७॥

आत्मन्नात्मन्नित्यामंत्रयत। तस्मैं सप्तम हूतः प्रत्यंशृणोत्। स सप्तहूंतोऽभवत्। सप्तहूंतो हु वै नामैषः। तं वा एत स् सप्तहूंत स् सन्तम्। सप्तहोतेत्याचं क्षते प्रोक्षंण। प्रोक्षंप्रिया इव हि देवाः। आत्मन्नात्मन्नित्यामंत्रयत। तस्मैं षष्ठ हूतः प्रत्यंशृणोत्। स षड्ढंतोऽभवत्॥४८॥

षड्ढंतो हु वै नामैषः। तं वा एतः षड्ढंतः सन्तम्। पड्ढोतेत्याचंक्षते परोक्षंण। परोक्षंप्रिया इव हि देवाः। आत्मन्नात्मन्नित्यामंत्रयत। तस्मे पश्चमः हूतः प्रत्यंशृणोत्। स पश्चंहूतोऽभवत्। पश्चंहूतो हु वै नामैषः। तं वा एतं पश्चंहूतः सन्तम्। पश्चंहोतेत्याचंक्षते परोक्षंण॥४९॥

प्रोक्षंप्रिया इव हि देवाः। आत्मुन्नात्मृन्नित्यामंत्रयत। तस्में चतुर्थ हूतः प्रत्यंश्वणोत्। स चतुर्ह्तोऽभवत्। चतुर्ह्तो हृ वै नामैषः। तं वा पृतश्चतुर्हृत् सन्तम्। चतुर्ह्तित्याचंक्षते प्रोक्षंण। प्रोक्षंप्रिया इव हि देवाः। तमंत्रवीत्। त्वं वै में नेदिष्ठ हूतः प्रत्यंश्रौषीः। त्वयंनानाख्यातार् इतिं। तस्मान्नु हैना श्र्वतुर्होतार् इत्याचंक्षते। तस्मांच्छुश्रूषुः पुत्राणा हृ हृद्यंतमः। नेदिष्ठो हृद्यंतमः। नेदिष्ठो ब्रह्मंणो भवति। य पृवं वेदं॥५०॥

बृह्मवादिनः किं दक्षिणां यो वा अविद्वान्तस्य वै ब्रह्मवादिनो यद्दशहोतारः प्रजापंतिर्व्यंस्रं प्रजापंतिः पुरुषं प्रजापंतिरकामयत् स तपः सौंऽन्तर्वांन्ब्रह्मवादिनो यो वा इमं विद्यात्प्रजापंतिः सोम् र राजांनं ब्रह्मांत्मन्वदेकांदश॥११॥
ब्रह्मवादिनस्तस्य वा अग्नेर्यद्वा इदिङ्कं चं प्रजापंतिरकामयत् य एवास्यं दक्षिणतः पंश्राशत्॥५०॥
ब्रह्मवादिनो य एवं वेदं॥

हरिंः ओम्॥ ॥इति श्रीकृष्णयजुर्वेदीयतैत्तिरीयब्राह्मणे द्वितीयाष्टके तृतीयः प्रपाठकः समाप्तः॥

॥चतुर्थः प्रश्नः॥

॥ तैत्तिरीयब्राह्मणे द्वितीयाष्टके चतुर्थः प्रपाठकः॥

जुष्टो दर्मूना अतिथिर्दुरोणे। इमं नों युज्ञमुपं याहि विद्वान्। विश्वां अग्नेऽभियुजों विहत्यं। शृत्रूयतामा भरा भोजनानि। अग्ने शर्धं महते सौभंगाय। तवं द्युम्नान्यंत्तमानिं सन्तु। सञ्जांस्पृत्य स्पुयम्मा कृणुष्व। शृत्रूयताम्भि तिष्ठा महा सि। अग्ने यो नोऽभितो जनः। वृको वारो जिघा सित॥१॥ ता स्त्वं वृत्रहं जिहा। वस्वस्मभ्यमा भरा अग्ने यो नोऽभिदासंति। समानो यश्च निष्ट्यः। इध्मस्येव प्रक्षायंतः। मा तस्योच्छेषि किश्चन। त्विमेन्द्राभिभूरंसि। देवो विज्ञांतवीर्यः। वृत्रहा पुंरुचेतंनः। अप प्राचं इन्द्र विश्वा अभित्रान्॥२॥

अपापांचो अभिभूते नुदस्व। अपोदींचो अपंशूराधरा चं ऊरौ। यथा तव शर्मन्मदेम। तिमन्द्रं वाजयामिस। महे वृत्राय हन्तवे। स वृषां वृष्मो भुंवत्। युजे रथंङ्गवेषंण् हरिभ्याम्। उप ब्रह्माणि जुजुषाणमंस्थुः। विबाधिष्टास्य रोदंसी महित्वा। इन्द्रों वृत्राण्यंप्रतीजंघन्वान्॥३॥

ह्व्यवाहंमभिमातिषाहम्। रक्षोहणं पृतंनासु जिष्णुम्। ज्योतिष्मन्तन्दीद्यंतं पुरंन्धिम्। अग्निः स्विष्टकृतमा हुवेम। स्विष्टमग्ने अभि तत्पृणाहि। विश्वां देव पृतंना अभि ष्य।

उरुन्नः पन्थां प्रदिशन्विभाहि। ज्योतिषमद्धेह्यजरंन्न आयुंः। त्वामंग्ने हविष्मंन्तः। देवं मर्तास ईडते॥४॥

मन्यैं त्वा जातवेदसम्। स ह्व्या वंक्ष्यानुषक्। विश्वांनि नो दुर्गहां जातवेदः। सिन्धुं न नावा दुरिताऽतिं पर्षि। अग्नें अत्रिवन्मनंसा गृणानः। अस्माकंं बोध्यविता तनूनांम्। पूषा गा अन्वेतु नः। पूषा रक्ष्यत्वर्वतः। पूषा वाजर्ं सनोतु नः। पूषेमा आशा अनुवेद सर्वाः॥५॥

सो अस्मा अभयतमेन नेषत्। स्वस्तिदा अघृंणिः सर्ववीरः। अप्रयुच्छन्पुर एंतु प्रजानन्। त्वमंग्ने सप्रथां असि। जुष्टो होता वरेण्यः। त्वयां यज्ञं वितंन्वते। अग्नी रक्षा श्रेसि सेधति। शुक्रशोंचिरमंत्र्यः। शुचिंः पावक ईड्यः। अग्ने रक्षां णो अश्हंसः॥६॥

प्रति ष्म देव रीषंतः। तिपंष्ठेर्जरो दह। अग्ने हश्स् न्यंत्रिणम्। दीद्यन्मर्त्येष्वा। स्वे क्षये शुचिव्रत। आ वांत वाहि भेष्जम्। वि वांत वाहि यद्रपंः। त्वश् हि विश्वभेषजः। देवानांन्दूत ईयंसे। द्वाविमो वातौं वातः॥७॥

आ सिन्धोरा पंरावतः। दक्षं मे अन्य आवातुं। परान्यो वांतु यद्रपः। यद्दो वांत ते गृहे। अमृतंस्य निधिर्हितः। ततों नो देहि जीवसें। ततों नो धेहि भेषजम्। ततों नो महु आवंह। वात् आवांतु भेषुजम्। शुम्भूर्मयोभूर्नो हुदे॥८॥

प्र ण आयूर्षि तारिषत्। त्वमंग्ने अयासिं। अया सन्मनंसा हितः। अया सन् ह्व्यमूहिषे। अया नो धेहि भेषजम्। इष्टो अग्निराहुतः। स्वाहांकृतः पिपर्तु नः। स्वृगा देवेभ्यं इदन्नमंः। कामो भूतस्य भव्यंस्य। सुम्राडेको विराजिति॥९॥

स इदं प्रतिं पप्रथे। ऋतूनुत्सृंजते वृशी। कामस्तदग्रे समंवर्तृतािधं। मनंसो रेतः प्रथमं यदासींत्। सतो बन्धुमसंति निरंविन्दन्। हृदि प्रतीष्यां क्वयों मनीषा। त्वयां मन्यो स्रथंमारुजन्तः। हर्षमाणासो धृषता मंरुत्वः। तिग्मेषंव आयुंधा स्१शिशांनाः। उप प्रयंन्ति नरों अग्निरूपाः॥१०॥

मृन्युर्भगों मृन्युरेवासं देवः। मृन्युर्होता वर्रुणो विश्ववेदाः।
मृन्युं विशं ईडते देवयन्तीः। पाहि नों मन्यो तपंसा श्रमेण।
त्वमंग्ने व्रत्भृच्छुचिः। देवा असादया इह। अग्ने ह्व्याय् वोढंवे। व्रतानुबिभ्रंद्वतपा अदाभ्यः। यजां नो देवा अजर्रः सुवीरंः। दध्द्रत्नांनि सुविदानो अग्ने। गोपाय नो जीवसं जातवेदः॥११॥

जिघा रंसत्यमित्रां अघुन्वानीं डते सर्वा अरहंसो वातो हृदे रांजत्यग्निरूपाः सुविदानो अंग्र एकं

च॥——______

चक्षुंषो हेते मनंसो हेते। वाचों हेते ब्रह्मंणो हेते। यो मांऽघायुरंभिदासंति। तमंग्ने मेन्या मेनिं कृण्। यो मा चक्षुंषा यो मनंसा। यो वाचा ब्रह्मणाऽघायुरंभिदासंति। तयाँऽग्रे त्वं मेन्या। अमुमंमेनिं कृणु। यत्किश्चासौ मनंसा यचं वाचा। यज्ञैर्जुहोति यजुंषा ह्विर्भिः॥१२॥

तन्मृत्युर्निर्ऋंत्या संविदानः। पुरादिष्टादाहुंतीरस्य हन्तु। यातुधाना निर्ऋंतिरादुरक्षः। ते अस्य घ्रन्त्वनृतेन सत्यम्। इन्द्रेषिता आज्यंमस्य मथ्नन्तु। मा तत्समृंद्धि यद्सौ क्रोतिं। हन्मिं तेऽहं कृत॰ ह्विः। यो में घोरमचींकृतः। अपाँश्रौ त उभौ बाहू। अपंनह्याम्यास्यम्॥१३॥

अपं नह्यामि ते बाहू। अपं नह्याम्यास्यम्। अग्नेर्देवस्य ब्रह्मणा। सर्वं तेऽविधेषं कृतम्। पुराऽमुष्यं वषद्गारात्। यज्ञं देवेषुं नस्कृधि। स्विष्टम्स्माकं भूयात्। माऽस्मान्प्रापृत्र-रातयः। अन्तिं दूरे सतो अंग्ने। भ्रातृंव्यस्याभिदासंतः॥१४॥

वृषद्वारेण वर्न्नेण। कृत्या हिन्म कृतामहम्। यो मा नक्तं दिवां सायम्। प्रातश्चाह्नां निपीयंति। अद्या तिमेन्द्र वर्न्नेण। भातृंव्यं पादयामिस। इन्द्रंस्य गृहोंऽसि तन्त्वां। प्रपंद्ये सगुः सार्थः। सह यन्मे अस्ति तेनं। ईडें अग्निं विपश्चितम्॥१५॥ गिरा यज्ञस्य सार्थनम्। श्रृष्टीवानंन्धितावांनम्। अग्ने श्वकेमं ते व्यम्। यमं देवस्यं वाजिनंः। अति द्वेषा स्ति तरेम। अवंतं मा समंनसौ समोकसौ। सर्चतसौ सरेतसौ। उभौ मामंवतञ्चातवेदसौ। शिवौ भंवतमद्य नंः। स्वयं कृण्वानः

सुगमप्रयावम्॥१६॥

तिग्मर्श्वज्ञो वृष्भः शोश्चानः। प्रत्नः स्थस्थमनु पश्यंमानः। आ तन्तुंम्गिर्दिव्यन्तंतान। त्वन्नस्तन्तुंरुत सेतुंरग्ने। त्वं पन्थां भवसि देव्यानः। त्वयांऽग्ने पृष्ठं व्यमारुहेम। अथां देवैः संध्मादं मदेम। उद्तुं मं मुंमुग्धि नः। वि पाशं मध्यमश्चृंत। अवांध्मानिं जीवसं॥१७॥

वय सोम व्रते तर्व। मनस्तन्यु बिभ्रंतः। प्रजावंन्तो अशीमिह। इन्द्राणी देवी सुभगां सुपत्नीं। उद शेन पित्विद्यें जिगाय। त्रि श्रिष्टं स्या ज्यमं योजनािन। उपस्थ इन्द्र स्थिवेरं बिभिति। सेनां हु नामं पृथिवी धंनञ्जया। विश्वव्यंचा अदितिः सूर्यत्वक्। इन्द्राणी देवी प्रासहा ददांना॥१८॥

सा नों देवी सुहवा शर्म यच्छत्। आत्वांऽहार्षम्नतरंभूः। ध्रुवस्तिष्ठाविंचाचितः। विशंस्त्वा सर्वा वाञ्छन्तु। मा त्वद्राष्ट्रमिधं भ्रशत्। ध्रुवा द्यौर्ध्रुवा पृंथिवी। ध्रुवं विश्वंमिदं जगत्। ध्रुवा ह पर्वता इमे। ध्रुवो राजां विशाम्यम्। इहैवैधि मा व्यंथिष्ठाः॥१९॥

पर्वत इवाविंचाचिलः। इन्द्रं इवेह ध्रुवस्तिष्ठ। इह राष्ट्रमुं धारय। अभितिष्ठ पृतन्यतः। अधेरे सन्तु शत्रंवः। इन्द्रं इव वृत्रहा तिष्ठ। अपः क्षेत्रांणि सञ्जयन्। इन्द्रं एणमदीधरत्। ध्रुवन्ध्रुवेणं ह्विषां। तस्में देवा अधिब्रवन्। अयं च् ब्रह्मणस्पतिः॥२०॥

ह्विभिंग्स्यंमि दासंतो विपश्चित्मप्रयावश्चीवसे दर्वाना व्यथिष्ठा ब्रव्क्रेकं चा——[२] जुष्टी नरो ब्रह्मणा वः पितृणाम्। अक्षंमव्ययं न किलारिषाथ। यच्छक्वरीषु बृह्ता रवेण। इन्द्रे शुष्ममदंधाथा वसिष्ठाः। पावका नः सरंस्वती। वाजेभिर्वाजिनीवती। यज्ञं वंष्टु धिया वंसुः। सरंस्वत्यभिनों नेषि वस्यः। मा पंस्फरीः पर्यसा मा न आधंक। जुषस्वं नः सख्यां वेश्यां च॥२१॥

मा त्वक्षेत्राण्यरंणानि गन्म। वृञ्जे ह्विर्नमंसा ब्र्हिर्ग्रौ। अयांमि सुग्धृतवंती सुवृक्तिः। अम्यंक्षि सद्म सदंने पृथिव्याः। अश्रांयि यज्ञः सूर्ये न चक्षुंः। इहार्वाञ्चमितं ह्वये। इन्द्रं जैत्रांय जेतंवे। अस्माकंमस्तु केवंलः। अर्वाञ्चमिन्द्रंम्मुतों हवामहे। यो गोजिद्धंनुजिदंश्वजिद्यः॥२२॥

ड्मं नो युज्ञं विंहुवे ज्रंषस्व। अस्य कुंमीं हरिवो मेदिनंन्त्वा। असंम्मृष्टो जायसे मातृवोः शुचिः। मृन्द्रः कृविरुदंतिष्ठो विवंस्वतः। घृतेनं त्वा वर्धयन्नग्न आहुत। धूमस्तं केतुरंभवद्दिवि श्रितः। अग्निरग्रे प्रथमो देवतांनाम्। संयातानामृत्तमो विष्णुंरासीत्। यजमानाय परिगृह्यं देवान्। दीक्षयेद हिवरा गंच्छतन्नः॥२३॥

अग्निश्चं विष्णो तपं उत्तमं महः। दीक्षापालेभ्योऽवनंत् हे शंक्रा। विश्वैर्देवैर्यज्ञियैः संविदानौ। दीक्षामस्मै यजंमानाय

धत्तम्। प्र तिद्वर्णाः स्तवते वीर्याय। मृगो न भीमः कुंचरो गिरिष्ठाः। यस्योरुषुं त्रिषु विक्रमणेषु। अधि क्षियन्ति भुवनानि विश्वा। नूमर्तो दयते सिन्ष्यन् यः। विष्णव उरुगायाय दार्शत्॥२४॥

प्रयः स्त्राचा मनंसा यजांतै। पृतावंन्त्त्रयंमा विवासात्। विचंक्रमे पृथिवीमेष पृताम्। क्षेत्राय विष्णुर्मनुषे दशस्यन्। ध्रुवासो अस्य कीरयो जनांसः। उरुक्षिति स् सुजिनंमा चकार। त्रिर्देवः पृथिवीमेष पृताम्। विचंक्रमे शृतर्चंसं महित्वा। प्र विष्णुंरस्तु त्वस्स्तवीयान्। त्वेष इं ह्यंस्य स्थविंरस्य नामं॥२५॥

होतांरिश्चित्ररंथमध्वरस्यं। यज्ञस्यंयज्ञस्य केतु र रुशंन्तम्। प्रत्यंधिं देवस्यंदेवस्य मृहा। श्रिया त्वंग्निमितंथिं जनांनाम्। आ नो विश्वांभिरूतिभिः स्जोषाः। ब्रह्मं जुषाणो हंर्यश्व याहि। वरींवृज्तस्थिवंरिभिः सुशिप्र। अस्मे दधद्वृषंण् रुश्चमंमिन्द्र। इन्द्रंः सुवर्षा जनयन्नहांनि। जिगायोशिग्भः पृतंना अभि श्रीः॥२६॥

प्रारोचयन्मनंवे केतुमह्राम्। अविन्दुज्योतिंर्बृह्ते रणांय। अश्विनाववंसे निह्वये वाम्। आ नूनं यांत १ सुकृतायं विप्रा। प्रातुर्युक्तेनं सुवृता रथेन। उपार्गच्छत्मवसार्गतन्नः। अविष्टन्धीष्वश्विना न आसु। प्रजावद्रेतो अह्रयं नो अस्तु। आवाँन्तोके तनये तूर्तुजानाः। सुरत्नांसो देववींतिङ्गमेम॥२७॥

त्वर सोम् ऋतुंभिः सुऋतुंभूः। त्वदन्दक्षैः सुदक्षों विश्ववेदाः। त्वं वृषां वृष्त्वेभिर्मिह्त्वा। द्युम्नेभिर्द्युम्यंभवो नृचक्षाः। अषांढं युत्सु पृतंनासु पप्रिम्। सुवर्षाम्प्स्वां वृजनंस्य गोपाम्। भरेषुजार सुंक्षितिर सुश्रवंसम्। जयंन्तन्त्वामनुं मदेम सोम। भवां मित्रो न शेब्यों घृतासुंतिः। विभूतद्यम्न एव या उं सप्रथाः॥२८॥

अधां ते विष्णो विदुषां चिद्दध्यः। स्तोमों युज्ञस्य राध्यों हिवष्मंतः। यः पूर्व्यायं वेधसे नवीयसे। सुमज्ञानये विष्णंवे ददांशित। यो जातमस्य मंहतो मृहि ब्रवात्। सेदु श्रवोंभिर्युज्यं चिद्दभ्यंसत्। तमुं स्तोतारः पूर्व्यं यथां विद ऋतस्यं। गर्भ हिवषां पिपर्तन। आऽस्यं जानन्तो नामं चिद्विवक्तन। बृहत्तं विष्णो सुमृतिं भंजामहे॥२९॥

इमा धाना घृंतुसुवेः। हरीं इहोपंवक्षतः। इन्द्र रं सुखतंमे रथें। एष ब्रह्मा प्रतेमहे। विदथें शर्सिष्ट् हरीं। य ऋत्वियः प्रतें वन्वे। वनुषों हर्यतं मदम्ं। इन्द्रो नामं घृतन्नयः। हरिंभिश्चार् सेचंते। श्रुतो गुण आ त्वां विशन्तु॥३०॥

हरिवर्पसङ्गिरंः। आचंर्षणिप्रा वृष्मो जनांनाम्। राजां कृष्टीनां पुंरुहूत इन्द्रंः। स्तुतश्रंवस्यन्नवसोपंमद्रिक्। युक्ता हरी वृष्णायाँह्यर्वाङ्। प्र यत्सिन्धेवः प्रस्वं यदायन्। आपः समुद्र १ रथ्येव जग्मुः। अतिश्चिदिन्द्रः सदेसो वरीयान्। यदी १ सोर्मः पृणिते दुग्धो अ१ शुः। ह्वयांमिस् त्वेन्द्रे याह्यवीङ्॥३१॥

अर्रन्ते सोमंस्त्नुवे भवाति। शतंत्रतो मादयंस्वा सुतेषुं। प्रास्मा अव पृतंनासु प्रयुत्सु। इन्द्रांय सोमाः प्रदिवो विदानाः। ऋभुर्येभिवृषंपर्वा विहायाः। प्रयम्यमाणान्प्रति षू गृंभाय। इन्द्र पिब वृषंधूतस्य वृष्णंः। अहेडमान् उपंयाहि यज्ञम्। तुभ्यं पवन्त् इन्दंवः सुतासंः। गावो न वंज्रिन्त्स्वमोको अच्छं॥३२॥

इन्द्रा गंहि प्रथमो यज्ञियांनाम्। या ते काकुत्सुकृता या विरिष्ठा। यया शश्वत्यिबंसि मध्वं ऊर्मिम्। तयां पाहि प्र ते अध्वर्युरंस्थात्। सन्ते वज्रों वर्ततामिन्द्र गृव्युः। प्रात्युंजा वि बोधय। अश्विनावेह गंच्छतम्। अस्य सोमंस्य पीतयें। प्रात्यांवांणा प्रथमा यंजध्वम्। पुरा गृध्रादरंरुषः पिबाथः। प्रातर्रह यज्ञमश्विना दधांते। प्रशर्भन्ति क्वयः पूर्वभाजः। प्रातर्यजध्वमश्विनां हिनोत। न सायमंस्ति देवया अजुंष्टम्। उतान्यो अस्मद्यंजते विचांयः। पूर्वः पूर्वो यजंमानो वनीयान्॥३३॥

चाश्वजिद्यो गंच्छतं नो दाशृन्नामांभिश्रीर्गमेम सुप्रथां भजामहे विशन्तु याह्मवीङच्छे

नक्तं जाताऽस्योषधे। रामे कृष्णे असिक्रि च। इद॰ रंजिन रजय। किलासं पिलृतं च यत्। किलासंश्च पिलृतं चं। निरितो नांशया पृषत्। आ नः स्वो अंश्जृतां वर्णः। परां श्वेतानि पातय। असितन्ते निलयंनम्। आस्थानुमसितन्तवं॥३४॥

असिंक्रियस्योषधे। निरितो नांशया पृषंत्। अस्थिजस्यं किलासंस्य। तनूजस्यं च यत्त्वचि। कृत्ययां कृतस्य ब्रह्मणा। लक्ष्मं श्वेतमंनीनशम्। सरूपा नामं ते माता। सरूपो नामं ते पिता। सरूपाऽस्योषधे सा। सरूपमिदं कृधि॥३५॥

शुनः हुंवेम मुघवांनिमिन्द्रम्। अस्मिन्भरे नृतंमं वार्जसातौ। शृण्वन्तंमुग्रमूतये समत्सुं। घ्रन्तं वृत्राणि सञ्जितं धनांनाम्। धूनुथ द्यां पर्वतान्दाशुषे वसुं। नि वो वनां जिहते यामं नो भिया। कोपयंथ पृथिवीं पृंश्विमातरः। युधे यदुंग्राः पृषंतीरयुंग्ध्वम्। प्रवेपयन्ति पर्वतान्। विविश्चन्ति वनस्पतीन्॥३६॥

प्रोवारत मरुतो दुर्मदां इव। देवांसः सर्वया विशा। पुरुत्रा हि सद्दुःसिं। विशो विश्वा अनुं प्रभु। समत्सुं त्वा हवामहे। समत्स्विग्निमवंसे। वाज्यन्तों हवामहे। वाजेषु चित्रराधसम्। सङ्गंच्छध्व संवंदध्वम्। सबौं मना स्सि जानताम्॥३७॥

देवा भागं यथा पूर्वे। सुञ्जानाना उपासंत। सुमानो मन्नः

सिनितः समानी। समानं मनंः सह चित्तमेषाम्। समानङ्केतों अभि स॰ रंभध्वम्। संज्ञानेन वो हिवषां यजामः। समानी व आकूतिः। समाना हृदंयानि वः। समानमंस्तु वो मनंः। यथां वः सुसहासंति॥३८॥

संज्ञानंत्रः स्वैः। संज्ञानमरंगैः। संज्ञानंमिश्विना युवम्। इहास्मासु नियंच्छतम्। संज्ञानं मे बृह्स्पतिः। संज्ञानं सविता करत्। संज्ञानंमिश्वना युवम्। इह मह्यं नि यंच्छतम्। उपं च्छायामिव घृगैः। अगंन्म शर्म ते व्यम्॥३९॥

अग्ने हिरंण्यसन्हशः। अदंब्धेभिः सवितः पायुभिष्ट्वम्। शिवेभिर्द्य परिपाहि नो गयम्। हिरंण्यजिह्नः सुविताय् नव्यंसे। रक्षा मार्किर्नो अघशर्रस ईशत। मदेमदे हि नो दुदुः। यूथा गवांमृजुऋतुंः। सङ्गृंभाय पुरूशता। उभया हस्त्या वसुं। शिशीहि राय आ भर॥४०॥

शिप्रिंन्वाजानां पते। शचीं वस्तवं दु सनाः। आ तू नं इन्द्र भाजय। गोष्वश्वेषु शुभुषुं। सहस्रेषु तुवीमघ। यद्देवा देवहेर्डनम्। देवां सश्चकृमा वयम्। आदित्या स्तस्मान्मा यूयम्। ऋतस्युर्तेनं मुश्चत। ऋतस्युर्तेनां दित्याः॥४१॥

यजंत्रा मुश्चतेह माँ। युज्ञैर्वो यज्ञवाहसः। आशिक्षंन्तो न शेकिम। मेदंस्वता यजंमानाः। स्रुचाऽऽज्येंन जुह्वंतः। अकामा वो विश्वेदेवाः। शिक्षंन्तो नोपं शेकिम। यदि दिवा यदि नक्तम्। एनं एन्स्योकंरत्। भूतं मा तस्माद्भव्यं च॥४२॥

द्रुपदादिव मुश्रतु। द्रुपदादिवेन्मुंमुचानः। स्विन्नः स्नात्वी मलांदिव। पूतं पवित्रेणेवाज्यम्। विश्वं मुश्रन्तु मैनंसः। उद्वयन्तमंस्परि। पश्यंन्तो ज्योति्रुत्तंरम्। देवन्देवत्रा सूर्यम्। अगंन्म ज्योतिंरुत्तमम्॥४३॥

तवं कृषि वनस्पतीं आनतामसंति वयं भंरादित्याश्च नवं च॥————[४]

वृषासो अर्शः पंवते ह्विष्मान्त्सोमः। इन्द्रंस्य भाग क्रित्यः शतार्यः। स मा वृषाणं वृष्मं कृणोत्। प्रियं विशार सर्ववीरर सुवीरम्। कस्य वृषां सुते सर्वा। नियुत्वानवृष्मो रंणत्। वृत्रहा सोमंपीतये। यस्ते शृङ्ग वृषोनपात्। प्रणंपात्कुण्डपाय्यः। न्यंस्मिन्दध्र आ मनः॥४४॥

तः स्प्रीचींक्तयो वृष्णियानि। पौइस्यांनि नियुतः सश्चिरिन्द्रम्। स्मुद्रं न सिन्धंव उक्थशुंष्माः। उर्व्यचंसङ्गिर् आ विंशन्ति। इन्द्रांय गिरो अनिंशितसर्गाः। अपः प्रैरंयन्त्सगंरस्य बुध्नात्। यो अक्षेणेव चिक्रया शचींभिः। विष्वंक्तस्तम्मं पृथिवीमुत द्याम्। अक्षोदयच्छवंसा क्षामंबुध्नम्। वार्णवांत्स्तिविषीभिरिन्द्रंः॥४५॥

दृढान्यौँघ्रादुशमांन् ओजंः। अवांभिनत्कुकुमः पर्वतानाम्। आ नो अग्ने सुकेतुनां। रुयिं विश्वायुंपोषसम्। माुर्डीकन्धेहि जीवसें। त्वर सोम मृहे भगम्ं। त्वं यूनं ऋतायते। दक्षंन्दधासि जीवसें। रथं युअते मुरुतंः शुभे सुगम्। सूरो न मित्रावरुणा गविष्टिषु॥४६॥

रजारंसि चित्रा विचंरन्ति त्न्यवंः। दिवः संम्राजा पर्यसा न उक्षतम्। वाच् सुमित्रावरुणाविरावतीम्। पूर्जन्यंश्चित्रां वंदित् त्विषीमतीम्। अभ्रा वंसत मरुतः सुमाययां। द्यां वंर्षयतमरुणामंरेपसम्। अयुंक्त सप्त शुन्ध्युवंः। सूरो रथंस्य निष्ठियंः। ताभिर्याति स्वयुंक्तिभिः। विहिष्ठेभिर्विहरंन् यासि तन्तुम्॥४७॥

अवव्ययन्नसितन्देव वस्वः। दविध्वतो र्श्मयः सूर्यस्य। चर्मेवावाधुस्तमो अप्स्वन्तः। पूर्जन्याय प्र गायत। दिवस्पुत्रायं मीदुषें। स नो यवसंमिच्छत्। अच्छां वद त्वसंङ्गीर्भिराभिः। स्तुहि पूर्जन्यन्नम्साऽऽविवास। कनिन्नदद्वृष्भो जीरदानुः। रेतो दधात्वोषंधीषु गर्भम्॥४८॥

यो गर्भमोषंधीनाम्। गवाँ कृणोत्यवंताम्। पूर्जन्यः पुरुषीणाम्। तस्मा इदास्ये ह्विः। जूहोता मध्मत्तमम्। इडाँन्नः स्यतंङ्करत्। तिस्रो यदंग्ने श्ररदस्त्वामित्। शुचिं घृतेन् शुचंयः सप्यन्। नामानि चिद्दधिरे युज्ञियानि। असूदयन्त त्नुवः सुजांताः॥४९॥

इन्द्रंश्च नः शुनासीरौ। इमं युज्ञं मिमिक्षतम्। गर्भन्धत्तः

स्वस्तयें। ययोरिदं विश्वं भुवंनमा विवेशं। ययोरान्नदो निहिंतो महंश्व। शुनांसीरावृतुभिः संविदानो। इन्द्रंवन्तो ह्विरिदं जुंषेथाम्। आघाये अग्निमिन्धते। स्तृणन्तिं बर्हिरांनुषक्। येषामिन्द्रो युवा सखाँ। अग्न इन्द्रंश्च मेदिनां। हथो वृत्राण्यंप्रति। युव॰ हि वृत्रहन्तंमा। याभ्या॰ सुवरजंयन्नग्रं एव। यावांतस्थतुर्भुवंनस्य मध्यें। प्रचंर्षणी वृषणा वर्ज्रंबाहू। अग्नी इन्द्रांवृत्रहणां हुवे वाम्॥५०॥

मन् इन्द्रो गविंष्टिषु तन्तुङ्गर्भू सुजांताः सखां सप्त चं॥______[५]

उत नंः प्रिया प्रियासुं। स्प्तस्वसा सुजुंष्टा। सरंस्वती स्तोम्यां अनूत्। इमा जुह्वां नायुष्मदा नमोंभिः। प्रति स्तोम रं सरस्वति जुषस्व। तव शर्मन्प्रियतंमे दर्धां नाः। उपंस्थेयाम शर्णन्न वृक्षम्। त्रिणिं पदा विचंक्रमे। विष्णुंर्गोपा अदाँभ्यः। ततो धर्माणि धारयन्॥५१॥

तदंस्य प्रियम्भि पाथों अश्याम्। नरो यत्रं देवयवो मदंन्ति। उरुक्रमस्य स हि बन्धंरित्था। विष्णौः पदे पर्मे मध्व उत्संः। कृत्वादा अस्थु श्रेष्ठंः। अद्य त्वां वन्वन्त्सुरेक्णौः। मर्तं आनाश सुवृक्तिम्। इमा ब्रह्म ब्रह्मवाह। प्रिया त आ ब्र्हिः सींद। वीहि सूर पुरोडाशम्॥५२॥

उपं नः सूनवो गिरंः। शृण्वन्त्वमृतंस्य ये। सुमृडीका भंवन्तु नः। अद्या नो देव सवितः। प्रजावंत्सावीः सौभंगम्। परां दुष्वप्नियः सुव। विश्वांनि देव सवितः। दुरितानि परां सुव। यद्भद्रन्तन्म आ सुंव। शुचिंमुर्कैर्बृहुस्पतिम्॥५३॥

अध्वरेषुं नमस्यत। अनाम्योज् आ चंके। या धारयंन्त देवा सुदक्षा दक्षंपितारा। असुर्याय प्रमंहसा। स इत् क्षेति सुधित ओकंसि स्वे। तस्मा इडां पिन्वते विश्वदानीं। तस्मै विशंः स्वयमेवानंमन्ति। यस्मिन्ब्रह्मा राजंनि पूर्व एति। सक्तिमिन्द्र सच्यंतिम्। सच्यंतिञ्जघनंच्युतिम्॥५४॥

कुनात्काभात्र आ भंर। प्रयप्स्यित्रंव सक्थ्यौं। वि नं इन्द्र मृधों जिहि। कनींखुनिदव सापयन्। अभि नः सृष्टुंतित्रय। प्रजापंतिः स्त्रियां यशः। मुष्कयोरदधात्सपम्। कामंस्य तृप्तिमानन्दम्। तस्यौग्ने भाजयेह माँ। मोदः प्रमोद आनन्दः॥५५॥

मुष्कयोर्निहिंतः सपंः। सृत्वेव कामंस्य तृप्याणि। दक्षिंणानां प्रतिग्रहे। मनंसिश्चत्तमाकूंतिम्। वाचः सत्यमंशीमिह। पृश्नाः रूपमन्नंस्य। यशः श्रीः श्रंयतां मियं। यथाऽहम्स्या अतृपः स्त्रिय पुमानं। यथा स्त्री तृप्यंति पुर्सि प्रिये प्रिया। एवं भगंस्य तृप्याणि॥५६॥

यज्ञस्य काम्यंः प्रियः। ददामीत्यग्निर्वदित। तथेति वायुरांह् तत्। हन्तेति स्त्यश्चन्द्रमाः। आदित्यः स्त्यमोमिति। आपस्तत्स्त्यमा भेरन्। यशो यज्ञस्य दक्षिणाम्। असौ मे कामः समृद्धताम्। न हि स्पश्मिवदन्नन्यम्स्मात्।

वैश्वानुरात्पुंरपृतारंमुग्नेः॥५७॥

अर्थममन्थन्नमृतममूराः। वैश्वान्रङ्क्षेत्रजित्यांय देवाः। येषांमिमे पूर्वे अर्मास् आसन्। अयूपाः सद्म विभृता पुरूणि। वैश्वानर् त्वया ते नुत्ताः। पृथिवीमन्याम्भितंस्थुर्जनांसः। पृथिवीं मातरं महीम्। अन्तरिक्षमुपं ब्रवे। बृह्तीमूतये दिवम्। विश्वं बिभर्ति पृथिवी॥५८॥

अन्तिरिक्षं वि पंप्रथे। दुहे द्यौर्बृह्ती पर्यः। न ता नंशन्ति न दंभाति तस्करः। नैनां अमित्रो व्यथिरादंधर्षति। देवाङ्श्च याभिर्यजंते ददांति च। ज्योगित्ताभिः सचते गोपंतिः सह। न ता अर्वा रेणुकंकाटो अश्ज्ते। न सङ्स्कृत्त्रमुपं यन्ति ता अभि। उरुगायमभयं तस्य ता अनुं। गावो मर्त्यंस्य वि चंरन्ति यज्वनः॥५९॥

रात्री व्यंख्यदायती। पुरुत्रा देव्यंक्षिभिः। विश्वा अधि श्रियोऽधित। उपं ते गा इवाकंरम्। वृणीष्व दुंहितर्दिवः। रात्री स्तोमं न जिग्युषीं। देवीं वाचंमजनयन्त देवाः। तां विश्वरूपाः पृशवों वदन्ति। सा नों मृन्द्रेष्मूर्ज्न्दुहांना। धेनुवांगुस्मानुष सुष्टुतैतुं॥६०॥

यद्वाग्वदंन्त्यविचेत्नानिं। राष्ट्रीं देवानांन्निष्सादं मुन्द्रा। चतंस्र ऊर्जन्दुदुहे पयार्श्सा। क्षं स्विदस्याः पर्मं जंगाम। गौरी मिमाय सलिलानि तक्षंती। एकंपदी द्विपदी सा चतुंष्पदी। अष्टापंदी नवंपदी बभूवुषीं। सहस्रांक्षरा पर्मे व्योमन्। तस्यार्थ समुद्रा अधि विक्षंरन्ति। तेनं जीवन्ति प्रदिश्श्वतंस्रः॥६१॥

ततः क्षरत्यक्षरम्। तद्विश्वमुपं जीवति। इन्द्रासूरां जनयंन्विश्वकंर्मा। मुरुत्वारं अस्तु गुणवांन्त्सजातवान्। अस्य स्रुषा श्वशुंरस्य प्रशिष्टिम्। सपला वाचं मनंसा उपांसताम्। इन्द्रः सूरों अतर्द्रजारंसि। स्रुषा सपला श्वशुंरोऽयमंस्तु। अयर शत्रूं अयत् जर्हंषाणः। अयं वां जयतु वाजंसातौ। अग्निः क्षंत्रभृदनिंभृष्टमोजः। सहस्त्रियों दीप्यतामप्रयुच्छन्। विभ्राजंमानः समिधान उग्रः। आऽन्तरिक्षमरुहदगन्द्याम्॥६२॥

धारयंन्पुरोडाशुं बृह्स्पितंं ज्ञधनंच्युतिमान्नदो भगंस्य तृप्याण्युग्नेः पृथिवी यज्वंन एतु प्रदिश्श्चतंस्रो वाजंसातौ चुत्वारिं च॥————[६]

वृषाँ उस्य १ शुर्वृष्मायं गृह्यसे। वृषा उयमुग्रो नृचक्षंसे। दिव्यः कंर्मण्यो हितो बृहन्नामं। वृष्मस्य या कुकुत्। विषूवान् विष्णो भवत्। अयं यो मामको वृषाँ। अथो इन्द्रं इव देवेभ्यः। वि ब्रंबीतु जनेंभ्यः। आयुंष्मन्तं वर्चंस्वन्तम्। अथो अधिंपतिं विशाम्॥६३॥

अस्याः पृथिव्या अध्यक्षम्। इमिनेन्द्र वृष्मं कृणु। यः सुशृङ्गः सुवृष्भः। कुल्याणो द्रोण् आहितः। कार्षीवल प्रगाणेन। वृष्भेणं यजामहे। वृष्भेण् यजंमानाः। अर्ऋरेणेव सूर्पिषाः।
मृधेश्च सर्वा इन्द्रेण। पृतंनाश्च जयामसि॥६४॥

यस्यायमृष्भो ह्विः। इन्द्रांय परिणीयतें। जयांति शत्रुंमायन्तम्। अथों हन्ति पृतन्यतः। नृणामहं प्रणीरसंत्। अग्रं उद्भिन्दतामंसत्। इन्द्र शुष्मं तनुवा मेरंयस्व। नीचा विश्वां अभितिष्ठाभिमांतीः। नि शृंणीह्याबाधं यो नो अस्ति। उरुं नो लोकं कृंणुहि जीरदानो॥६५॥

प्रेह्मभि प्रेहि प्र भेरा सहंस्व। मा विवेनो वि शृंणुष्वा जनेषु। उदींडितो वृंषभ् तिष्ठ शुष्मैः। इन्द्र शत्रूंन्पुरो अस्माकं युध्य। अग्रे जेता त्वं जंय। शत्रूंन्त्सहस् ओजंसा। वि शत्रून् विमृधीं नुद। एतन्ते स्तोमंन्तुविजात् विप्रंः। रथं न धीरः स्वपां अतक्षम्। यदीदंग्रे प्रतित्वन्देव हर्याः॥६६॥

सुवंवतीर्प एंना जयेम। यो घृतेनाभिमांनितः। इन्द्र जैत्रांय जित्रेषे। स नः सङ्कांसु पारय। पृत्नासाह्येषु च। इन्द्रों जिगाय पृथिवीम्। अन्तिरिक्ष्य सुवंर्महत्। वृत्रहा पुंरुचेतंनः। इन्द्रों जिगाय सहंसा सहार्रसा इन्द्रों जिगाय पृतंनानि विश्वां॥६७॥

इन्द्रों जातो वि पुरों रुरोज। स नंः पर्स्पा वरिवः कृणोतु। अयं कृतुरगृंभीतः। विश्वजिदुद्धिदित्सोर्मः। ऋषिर्विप्रः कार्व्यन। वायुरंग्रेगा यंज्ञप्रीः। साकङ्गन्मनंसा युज्ञम्। शिवो नियुद्धिः शिवाभिः। वायो शुक्रो अयामि ते। मध्वो अग्रं दिविष्टिषु॥६८॥

आ यांहि सोमं पीतये। स्वा्रुहो देव नियुत्वंता। इमिनंद्र वर्धय क्षित्रयांणाम्। अयं विशां विश्वपतिरस्तु राजां। अस्मा इंन्द्र मिह् वर्चा रंसि धेहि। अव्चर्सङ्कणुिह शत्रुं मस्य। इममा भंज ग्रामे अश्वेषु गोषुं। निर्मुं भंज योऽिमत्रों अस्य। वर्ष्मंन् क्षृत्रस्यं कुक्तिं श्रयस्व। ततों न उग्रो वि भंजा वसूंनि॥६९॥ अस्मे द्यांवापृथिवी भूिरं वामम्। सन्दुंहाथाङ्कर्मदुघेंव धेनुः। अयश राजां प्रिय इन्द्रंस्य भूयात्। प्रियो गवामोषंधीनामुतापाम्। युनिज्मं त उत्तरावंन्तमिन्द्रम्। येन् जयांसि न परा जयांसे। स त्वांऽकरेकवृष्भश् स्वानांम्। अथां राजन्नुत्तमं मान्वानांम्। उत्तर्रस्त्वमधेरे ते सपन्नाः। एकंवृषा इन्द्रंसखा जिगीवान्॥७०॥

विश्वा आशाः पृतंनाः सञ्जयं जयन्। अभि तिष्ठ शत्रूयतः संहस्व। तुभ्यं भरन्ति क्षितयो यविष्ठ। बिलिमंग्ने अन्तित् ओत दूरात्। आ भन्दिष्ठस्य सुमृतिश्चिकिद्धि। बृहत्ते अग्ने मिह शर्म भद्रम्। यो देह्यो अनंमयद्वध्स्नैः। यो अर्यपत्नीरुषसंश्चकारं। स निरुध्या नहुषो यह्वो अग्निः। विशंश्चके बलिहृतः सहोभिः॥७१॥

प्र सुद्यो अंग्रे अत्येष्यन्यान्। आविर्यस्मै चारुंतरो बुभूथं।

र्ड्डन्यों वपुष्यों विभावाँ। प्रियो विशामितिथिमानिषीणाम्। ब्रह्मंज्येष्ठा वीर्या सम्भृतानि। ब्रह्माग्रे ज्येष्ठं दिवमा ततान। ऋतस्य ब्रह्मं प्रथमोत जित्रो। तेनारहित ब्रह्मणा स्पर्धितुङ्कः। ब्रह्मं सुचौ घृतवंतीः। ब्रह्मणा स्वरंवो मिताः॥७२॥

ब्रह्मं यज्ञस्य तन्तंवः। ऋत्विजो ये हंविष्कृतंः। शृङ्गांणीवेच्छुङ्गिणा् सन्दंदिश्रिरे। चषालंवन्तः स्वरंवः पृथिव्याम्। ते देवासः स्वरंवस्तस्थिवाः संः। नमः सर्खिभ्यः सन्नान्माऽवंगात। अभिभूरिग्नरंतर्द्रजाः सि। स्पृधों विहत्य पृतंना अभिश्रीः। जुषाणो म् आहुंतिं मामिहष्ट। हृत्वा सपत्नान् वरिवस्करन्नः। ईशांनन्त्वा भुवंनानामिभिश्रयम्। स्तौम्यंग्न उरुकृतः सुवीरम्। ह्विर्जुषाणः सपत्नाः अभिभूरंसि। जहि शत्रूः रप् मृधों नुदस्व॥७३॥

विशां जंयामसि जीरदानो हर्या विश्वा दिविष्टिषु वसूंनि जिगीवान्त्सहोंभिर्मिता नंश्रुत्वारिं

स प्रंत्वन्नवीयसा। अग्नै द्युम्नेनं स्यतां। बृहत्तंतन्थ भानुनां। नवृत्रु स्तोमंम्ग्रयें। दिवः श्येनायं जीजनम्। वसोः कुविद्वनातिं नः। स्वारुहा यस्य श्रियों दृशे। र्यिर्वीरवंतो यथा। अग्ने यज्ञस्य चेतंतः। अदांभ्यः पुरएता॥७४॥

अग्निर्विशां मानुंषीणाम्। तूर्णी रथः सदा नवंः। नव् सोमाय वाजिने। आज्यं पर्यसोऽजिन। जुष्ट् शुचितम् वसुं। नवर् सोम जुषस्व नः। पीयूषंस्येह तृंण्णुहि। यस्ते भाग ऋता वयम्। नवंस्य सोम ते वयम्। आ सुंमतिं वृंणीमहे॥७५॥ स नो रास्व सहस्रिणंः। नवर् ह्विर्जुषस्व नः। ऋतुभिः सोम भूतंमम्। तदङ्ग प्रतिहर्य नः। राजन्त्सोम स्वस्तयें। नव्ह्स्तोम् त्रवर् ह्विः। इन्द्राग्निभ्यां नि वेदय। तज्ज्षेवतार् सचेतसा। शुचिन्नु स्तोम् त्रवंजातम् द्य। इन्द्रांग्नी वृत्रहणा जुषेथांम्॥७६॥

उभा हि वार् सुहवा जोहंवीमि। ता वाजर स्छ उंश्ते धेष्ठां। अग्निरिन्द्रो नवंस्य नः। अस्य ह्व्यस्यं तृप्यताम्। इह देवौ संहुस्निणौं। यज्ञन्न आ हि गच्छंताम्। वसुंमन्तर सुवुर्विदम्। अस्य ह्व्यस्यं तृप्यताम्। अग्निरिन्द्रो नवंस्य नः। विश्वान्देवाइस्तंप्यत॥७७॥

ह्विषोऽस्य नवंस्य नः। सुव्विदो हि जंजिरे। एदं बर्हिः सुष्टरीमा नवंन। अयं यज्ञो यजंमानस्य भागः। अयं बंभूव भुवंनस्य गर्भः। विश्वं देवा इदम्द्यागंमिष्ठाः। इमे नु द्यावापृथिवी समीचीं। तन्वाने यज्ञं पुरुपेशंसन्धिया। आऽस्मे पृणीतां भुवंनानि विश्वां। प्रजां पुष्टिंमुमृत्त्रवंन॥७८॥

इमे धेनू अमृतं ये दुहातें। पर्यस्वत्युत्तरामेतु पृष्टिः। इमं यज्ञं जुषमाणे नवेन। समीची द्यावापृथिवी घृताचीं। यविष्ठो हव्यवाहेनः। चित्रभानुर्घुतासुंतिः। नवंजातो वि रोचसे। अग्ने तत्ते महित्वनम्। त्वमंग्ने देवतांभ्यः। भागे देव न मीयसे॥७९॥

स एंना विद्वान् यंक्ष्यसि। नव्ड् स्तोमं जुषस्व नः। अग्निः प्रंथमः प्राश्ञांतु। स हि वेद् यथां ह्विः। शिवा अस्मभ्यमोषंधीः। कृणोतुं विश्वचंर्षणिः। भृद्रान्नः श्रेयः समंनैष्ट देवाः। त्वयांऽवसेन् समंशीमहि त्वा। स नों मयोभूः पिंतो आ विंशस्व। शन्तोकायं तनुवें स्योनः। एतम् त्यं मधुंना संयुंतं यवम्। सरंस्वत्या अधिमनावंचकृषः। इन्द्रं आसीत्सीरंपतिः श्तकंतुः। कीनाशां आसन्म्रुर्तः सुदानंवः॥८०॥

पुरप्ता वृंणीमहे जुंषेथाँन्तर्पयतामृत्त्रवेन मीयसे स्योनश्चत्वारिं च॥———[८] जुष्टश्चश्चेषो जुष्टींनरो नक्तञ्चाता वृषास उत नो वृषाँऽस्य १ शः सप्रंत्ववदृष्टौ॥८॥ जुष्टीं मृन्युर्भगो जुष्टीं नरो हरिंवर्पसङ्गिरः शिप्रिंन्वाजानामृत नेः प्रिया यद्वाग्वदंन्ती विश्वा आशा अशीतिः॥८०॥ जुष्टेः सुदानंवः॥

हरिः ओम्॥ ॥इति श्रीकृष्णयजुर्वेदीयतैत्तिरीयब्राह्मणे द्वितीयाष्टके चतुर्थः प्रपाठकः समाप्तः॥

॥पश्चमः प्रश्नः॥

॥ तैत्तिरीयब्राह्मणे द्वितीयाष्टके पश्चमः प्रपाठकः॥

प्राणो रंक्षिति विश्वमेजंत्। इर्यो भूत्वा बंहुधा बहूनिं। स इत्सर्वं व्यानशे। यो देवो देवेषुं विभूरन्तः। आवृंदूदात् क्षेत्रियंध्वगद्वृषां। तिमत्प्राणं मन्सोपं शिक्षत। अग्रं देवानांमिदमंत्तु नो ह्विः। मनंसृश्चित्तेदम्। भूतं भव्यं च गुप्यते। तिद्धे देवेष्वंग्रियम्॥१॥

आ नं एतु पुरश्चरम्। सह देवैरिम॰ हवम्ँ। मनः श्रेयंसिश्रेयसि। कर्मन् युज्ञपंतिन्दधंत्। जुषतां मे वागिद॰ ह्विः। विराङ्देवी पुरोहिता। ह्व्यवाडनंपायिनी। ययां रूपाणि बहुधा वदंन्ति। पेशा॰सि देवाः पंरमे जनित्रें। सा नों विराडनंपस्फुरन्ती॥२॥

वाग्देवी जुंषतामिद १ ह्विः। चक्षुंदेवानां ज्योतिरमृते न्यंक्तम्। अस्य विज्ञानांय बहुधा निधीयते। तस्यं सुम्नमंशीमिह। मा नो हासीद्विचक्षणम्। आयुरिन्नः प्रतीयताम्। अनन्धाश्चक्षुंषा वयम्। जीवा ज्योतिरशीमिह। सुवर्ज्योतिरुतामृतम्। श्रोत्रेण भद्रमुत शृंणवन्ति सृत्यम्। श्रोत्रेण वाचं बहुधोद्यमानाम्। श्रोत्रेण मोदंश्च महंश्च श्रूयते। श्रोत्रेण सर्वा दिश् आ शृंणोिम। यन प्राच्यां उत देक्षिणा। प्रतीच्यें दिशः शृणवन्त्यंत्तरात्। तदिच्छोत्रं बहुधोद्यमानम्। अरान्न नेिमः परि सर्वं बभूव॥३॥

उदेहिं वाजिन्यो अस्यप्स्वंन्तः। इद राष्ट्रमा विश सूनृतांवत्। यो रोहिंतो विश्वंमिदञ्जजानं। स नो राष्ट्रेषु सुधितान्दधातु। रोहर्ररोह्र रोहित आरुरोह। प्रजाभिवृद्धिं जनुषांमुपस्थम्। ताभिः सर्रस्थो अविद्थ्यडुर्वीः। गातुं प्रपश्यंत्रिह राष्ट्रमाऽहाः। आऽहांर्षीद्राष्ट्रमिह रोहितः। मृधो व्यास्थदभयं नो अस्तु॥४॥

अस्मभ्यं द्यावापृथिवी शक्वरीभिः। राष्ट्रन्दुंहाथामिह रेवतींभिः। विमंमर्श रोहितो विश्वरूपः। समाचक्राणः प्ररुहो रुह्श दिवं गृत्वायं महृता मंहिम्ना। वि नो राष्ट्रम्नेनत् पर्यसा स्वेनं। यास्ते विश्वस्तपंसा सं बभूवुः। गायत्रं वृत्समन् तास्त आऽगुः। तास्त्वा विशन्तु महंसा स्वेनं। सं माता पुत्रो अभ्येतु रोहितः॥५॥

यूयम्ंग्रा मरुतः पृश्ञिमातरः। इन्द्रेण स्युजा प्रमृणीथ् शत्रून्। आ वो रोहिंतो अशृणोदभिद्यवः। त्रिसंप्तासो मरुतः स्वादुसम्मुदः। रोहिंतो द्यावांपृथिवी जंजान। तस्मिड्स्तन्तुं परमेष्ठी तंतान। तस्मिञ्छिश्रिये अज एकंपात्। अदर्हद्यावांपृथिवी बलेन। रोहिंतो द्यावांपृथिवी अंदर्हत्। तेन सुवंः स्तिभृतन्तेन नाकंः॥६॥

सो अन्तरिक्षे रजंसो विमानः। तेनं देवाः सुवरन्वंविन्दन्। सुशेवंन्त्वा भानवों दीदिवा सम्मा समग्रासो जुह्वों जातवेदः। उक्षन्तिं त्वा वाजिन्मा घृतेनं। स॰संमग्ने युवसे भोजंनानि। अग्ने शर्धं मह्ते सौभंगाय। तवं द्युम्नान्यंत्तमानिं सन्तु। सञ्जास्पत्य॰ सुयम्मा कृणुष्व। शृत्रूयताम्भि तिष्ठा महा १सि॥७॥

अस्त्वेतु रोहिंतो नाको महा रेसि॥————[२]

पुनंन् इन्द्रों मुघवां ददातु। धनांनि श्रुक्रो धन्यः सुराधाः। अर्वाचीनं कृणतां याचितो मनः। श्रुष्टी नो अस्य ह्विषों जुषाणः। यानिं नोऽजिनन्धनांनि। जहर्थं शूर मृन्युनां। इन्द्रानुंविन्द नुस्तानि। अनेनं ह्विषा पुनः। इन्द्र आशांभ्यः परिं। सर्वाभ्योऽभंयङ्करत्॥८॥

जेता शत्रून् विचंर्षणिः। आकूँत्यै त्वा कामांय त्वा समृधैं त्वा। पुरो दंधे अमृत्त्वायं जीवसें। आकूंतिम्स्यावंसे। कामंमस्य समृंख्यै। इन्द्रंस्य युअते धियंः। आकूंतिं देवीं मनंसः पुरो दंधे। यज्ञस्यं माता सुहवां मे अस्तु। यदिच्छामि मनंसा सकांमः। विदेयंमेनुद्धृदंथे निविष्टम्॥९॥

सेद्गिर्ग्नी १ रत्यें त्यन्यान्। यत्रं वाजी तनयो वीडुपांणिः। सहस्रंपाथा अक्षरां समेतिं। आशांनान्त्वाऽऽशापालेभ्यः। चतुर्भ्यों अमृतेंभ्यः। इदं भूतस्याध्यंक्षेभ्यः। विधेमं ह्विषां वयम्। विश्वा आशा मधुना स॰ सृंजामि। अनुमीवा आप् ओषंधयो भवन्तु। अयं यर्जमानो मृधो व्यंस्यताम्॥१०॥ अगृंभीताः पृशवंः सन्तु सर्वें। अग्निः सोमो वर्रणो मित्र इन्द्रंः। बृह्स्पतिः सिवता यः संहस्री। पूषा नो गोभि्रवंसा सरंस्वती। त्वष्टां रूपाणि समनक्तु युज्ञेः। त्वष्टां रूपाणि दर्धती सरंस्वती। पूषा भगर् सिवता नो ददातु। बृह्स्पतिद्दिदिन्द्रंः सहस्रम्। मित्रो दाता वर्रणः सोमो अग्निः॥११॥

क्रुत्त्रिविष्टमस्यतात्रवं च॥_____[3]

आ नों भर् भगंमिन्द्र द्युमन्तम्। नि तें देष्णस्यं धीमहि प्ररेके। उर्व इंव पप्रथे कामों अस्मे। तमापृंणा वसुपते वसूंनाम्। इमङ्कामं मन्दया गोभिरश्वैः। चन्द्रवंता राधंसा पप्रथंश्च। सुवर्यवों मृतिभिस्तुभ्यं विप्राः। इन्द्रांय वाहंः कुशिकासों अऋन्। इन्द्रंस्य नु वीर्याणि प्रवोचम्। यानि चकारं प्रथमानिं वज्री॥१२॥

अहुन्नहिमन्वपस्तंतर्व। प्रवृक्षणां अभिनृत्पर्वतानाम्। अहुन्निहें पर्वते शिश्रियाणम्। त्वष्टां उस्मै वज्र हं स्वर्यन्ततक्ष। वाश्रा हंव धेनवः स्यन्दंमानाः। अञ्जः समुद्रमवं जग्मुरापः। वृषायमाणोऽवृणीत् सोमम्। त्रिकंद्रुकेष्वपिबत्सुतस्यं। आ सायंकं मुघवां दत्त् वज्रम्। अहंन्नेनं प्रथम्जा महीनाम्॥१३॥ यदिन्द्राहंन्प्रथम्जा महीनाम्। आन्मायिनामिनाः प्रोत मायाः। आत्सूर्यं जनयन्द्यामुषासम्। तादीक्रा शत्रून्न

किलांविवित्से। अहंन्वृत्रं वृंत्रतरं व्यश्सम्। इन्द्रो वर्ज्रेण मह्ता वधेनं। स्कन्धारंसीव कुलिंशेनाविवृंक्णा। अहिंः शयत उपपृक्पृंथिव्याम्। अयोध्येव दुर्मद् आ हि जुह्ने। महावीरन्तुंविबाधमृंजीषम्॥१४॥

नातांरीरस्य समृंतिं वधानांम्। स॰ रुजानाः पिपिष् इन्द्रंशत्रुः। विश्वो विहाया अर्तिः। वसुंद्धे हस्ते दक्षिणे। त्रणिर्न शिश्रथत्। श्रवस्यया न शिश्रथत्। विश्वंस्मा इदिष्ध्यसे। देवत्रा ह्व्यमूहिषे। विश्वंस्मा इत्सुकृते वारंमृण्वति। अग्निर्द्वारा व्यृण्वति॥१५॥

उदुजिहांनो अभि कामंमीरयन्। प्रपृञ्चन्विश्वा भुवंनानि पूर्वथां। आ केतुना सुषंमिद्धो यजिष्ठः। कामं नो अग्ने अभिहंर्य दिग्भ्यः। जुषाणो ह्व्यम्मृतेषु दूढ्यः। आ नो र्यिं बंहुलाङ्गोमंतीमिषम्। नि धेहि यक्षंद्मृतेषु भूषन्। अश्विना यज्ञमागंतम्। दाशुषः पुरुंद सस्सा। पूषा रक्षतु नो रियम्॥१६॥

इमं यज्ञम्श्विनां वर्धयंन्ता। इमो र्यिं यजंमानाय धत्तम्। इमो प्शूत्रंक्षतां विश्वतों नः। पूषा नः पातु सद्मप्रंयच्छन्। प्रते महे संरस्वति। सुभंगे वार्जिनीवति। सत्यवाचे भरे मृतिम्। इदं नों हृव्यं घृतवंत्सरस्वति। सत्यवाचे प्रभरेमा ह्वी १ षिं। इमानिं ते दुरिता सौभंगानि। तेभिव्य १ सुभगांसः स्याम॥१७॥ युज्ञो रायो युज्ञ ईशे वसूनाम्। युज्ञः सुस्यानांमुत सुंक्षितीनाम्। युज्ञ इष्टः पूर्विचित्तिं दधातु। युज्ञो ब्रेह्मण्वाः अप्येतु देवान्। अयं युज्ञो वर्धताङ्गोभिरश्वैः। इयं वेदिः स्वपत्या सुवीरां। इदं बर्हिरिते बर्हीः प्यन्या। इमं युज्ञं विश्वे अवन्तु देवाः। भगं एव भगंवाः अस्तु देवाः। तेनं वयं भगंवन्तः स्याम॥१८॥

तन्त्वां भग् सर्व् इञ्जोहवीमि। स नों भग पुरपृता भंवेह। भग् प्रणेत्भग् सत्यंराधः। भगेमान्धियमुदंव ददंन्नः। भग् प्र णो जनय गोभिरश्वैः। भग् प्र नृभिर्नृवन्तः स्याम। शश्वंतीः समा उपयन्ति लोकाः। शश्वंतीः समा उपयन्त्यापः। इष्टं पूर्तश् शश्वंतीनाश् समानाश् शाश्वतेनं। हृविषेष्वाऽनन्तं लोकं परमा रुरोह॥१९॥

इयमेव सा या प्रंथमा व्यौच्छंत्। सा रूपाणि कुरुते पश्चं देवी। द्वे स्वसारौ वयत्स्तन्नंमेतत्। स्नातनं वितंत्र् षण्मंयूखम्। अवान्याङ्स्तन्त्रंन्किरतो धृत्तो अन्यान्। नावंपृज्याते न गमाते अन्तम्। आ वो यन्तूदवाहासो अद्या वृष्टिं ये विश्वं मुरुतो जुनन्ति। अयं यो अग्निर्मरुतः सिमंद्धः। पृतं जुंषध्वङ्कवयो युवानः॥२०॥

धारावरा मुरुतो धृष्णुवोजसः। मृगा न भीमास्तंविषेभि-रूर्मिभिः। अग्नयो न शुंशुचाना ऋजीषिणः। भ्रुमिन्धमन्त उप गा अंवृण्वत। वि चंक्रमे त्रिर्देवः। आ वेधस्त्रीलंपृष्ठं बृहन्तम्। बृह्स्पति १ सदंने सादयध्वम्। सादद्योनिन्दम् आ दीदिवा १ सम्। हिरंण्यवर्णमरुष १ संपेम। स हि शुचिः शृतपंत्रः स शुन्ध्यूः॥ २१॥

हिरंण्यवाशीरिष्ट्रिः सुंवर्षाः। बृह्स्पितः स स्वांवेश ऋष्वाः। पूरू सिखंभ्य आसुतिं करिष्ठः। पूष्ट् स्तवं व्रते व्यम्। निरंष्येम कृदाचन। स्तोतारंस्त इह स्मंसि। यास्तें पूष्त्रा वो अन्तः संमुद्रे। हिर्ण्ययीर्न्तिरेक्षे चरंन्ति। याभियांसि दूत्या सूर्यस्य। कामेन कृतश्रवं इच्छमानः॥२२॥

अरंण्यान्यरंण्यान्यसौ। या प्रेव नश्यंसि। कथा ग्रामं न पृंच्छसि। न त्वाभीरिव विन्दती ३। वृषार्वाय वदंते। यदुपावंति चिच्चिकः। आघाटीभिरिव धावयन्। अर्ण्यानिर्महीयते। उत गावं इवादन्। उतो वेश्मेव दश्यते॥२३॥

उतो अंरण्यानिः सायम्। शुक्टीरिंव सर्जिति। गामुङ्गेषु आ ह्रंयति। दार्वङ्गेषु उपांवधीत्। वसंत्ररण्यान्याः सायम्। अर्त्रुक्षदिति मन्यते। न वा अंरण्यानिर्हन्ति। अन्यश्चेन्नाभिगच्छंति। स्वादोः फलंस्य ज्ञग्ध्वा। यत्र कामं नि पंद्यते। आञ्जनगन्धीः सुर्भीम्। बहुन्नामकृषीवलाम्। प्राहं मृगाणां मातरम्। अर्ण्यानीमंशः सिषम्॥२४॥ स्याम् रुरोह् युवानः शुन्ध्यूरिच्छमानो दृश्यते निपंद्यते चत्वारिं च॥————[५]

वार्त्रहत्याय शवंसे। पृत्नासाह्यांय च। इन्द्र त्वा वंतियामिस। सुब्रह्मांणं वीरवंन्तं बृहन्तम्। उरुं गंभीरं पृथुबंध्रमिन्द्र। श्रुतर्षिमुग्रमंभिमातिषाहम्। अस्मभ्यं चित्रं वृषंण र्रियं दाः। क्षेत्रिये त्वा निर्ऋत्ये त्वा। द्रुहो मुंश्चामि वर्रुणस्य पाशांत्। अनागसं ब्रह्मंणे त्वा करोमि॥२५॥

शिवं ते द्यावांपृथिवी उभे इमे। शं ते अग्निः सहाद्भिरंस्तु। शं द्यावांपृथिवी सहौषंधीभिः। शम्नतिरंक्ष र सह वातेन ते। शं ते चतंस्रः प्रदिशों भवन्तु। या दैवीश्चतंस्रः प्रदिशोः। वातंपत्नीर्भि सूर्यो विच्छे। तासांन्त्वा ज्रस् आ दंधामि। प्र यक्ष्मं एतु निर्ऋतिं पराचैः। अमोचि यक्ष्मां दुरितादवंत्रे॥२६॥

द्रुहः पाशान्तिर्ऋत्यै चोर्दमोचि। अहा अवंर्तिमविंदत्स्योनम्। अप्यंभूद्भद्रे सुंकृतस्यं लोके। सूर्यमृतं तमंसो ग्राह्या यत्। देवा अमुंश्चन्नसृंजन्व्यंनसः। एवम्हिम्मं क्षेत्रियाञ्जांमिश्र्सात्। द्रुहो मुंश्चाम् वर्रुणस्य पाशात्। बृहंस्पते युविमन्द्रेश्च वस्वंः। दिव्यस्यंशाथे उत पार्थिवस्य। धृत्तर रियइ स्तुंवते कीरयंचित्॥२७॥

यूयं पांत स्वस्तिभिः सदां नः। देवायुधिमन्द्रमा जोहुंवानाः। विश्वावृधंमभि ये रक्षंमाणाः। येनं हृता दीर्घमध्वांनमायन्। अनुन्तमर्थमनिंवर्त्स्यमानाः। यत्तं सुजाते हिमवंत्सु भेषजम्। मयोभूः शन्तंमा यद्धृदोसिं। ततों नो देहि सीबले। अदो गिरिभ्यो अधि यत्प्रधावंसि। सुर्शोर्भमाना कुन्येंव शुभ्रे॥२८॥

तां त्वा मुद्गेला ह्विषां वर्धयन्ति। सा नः सीबले र्यिमा भाजयेह। पूर्वं देवा अपरेणानुपश्यं जन्मंभिः। जन्मान्यवंरैः पराणि। वेदानि देवा अयम्स्मीति माम्। अह॰ हित्वा शरीरं जर्मः प्रस्तात्। प्राणापानौ चक्षुः श्रोत्रम्। वाचं मनस्ति सम्भृताम्। हित्वा शरीरं ज्रसः प्रस्तात्। आभृतिम्भूतिं व्यमंश्वामहै। इमा पृव ता उषसो याः प्रथमा व्यौच्छन्। ता देव्यः कुर्वते पश्चंरूपा। शश्वंतीर्नावंपृज्यन्ति। न गमन्त्यन्तम्॥२९॥

क्रोम्यवंर्त्ये चिच्छुभ्रेऽश्ञवामहै चृत्वारिं च॥______[६]

वसूनां त्वाऽधीतेन। रुद्राणांमूर्म्या। आदित्यानां तेजंसा। विश्वेषां देवानां ऋतुंना। मुरुतामेम्नां जुहोमि स्वाहाँ। अभिभूंतिरहमागंमम्। इन्द्रंसखा स्वायुधंः। आस्वाशांसु दुष्यहंः। इदं वर्चो अग्निनां दत्तमागांत्। यशो भर्गः सह ओजो बलं च॥३०॥

दीर्घायुत्वायं शतशांरदाय। प्रतिगृभ्णामि मह्ते वीर्याय। आयुरिस विश्वायुरिस। सर्वायुरिस् सर्वमायुरिस। सर्वम्म आयुर्भूयात्। सर्वमायुर्गेषम्। भूर्भुवः सुवंः। अग्निर्धर्मेणान्नादः। मृत्युर्धर्मेणान्नेपतिः। ब्रह्मं क्षुत्र इस्वाहाँ॥३१॥

प्रजापंतिः प्रणेता। बृह्स्पतिः पुरप्ता। यमः पन्थाः। चन्द्रमाः पुनर्सुः स्वाहाँ। अग्निरंत्रादोऽत्रंपितः। अन्नाद्यंमस्मिन् यज्ञे यजंमानाय ददातु स्वाहाँ। सोमो राजा राजपितः। राज्यमस्मिन् यज्ञे यजंमानाय ददातु स्वाहाँ। वर्रणः सम्राद्वम्रादंतिः। साम्राज्यमस्मिन् यज्ञे यजंमानाय ददातु स्वाहाँ॥ ३२॥

मित्रः क्षत्रं क्षत्रपंतिः। क्षत्रमस्मिन् युज्ञे यजंमानाय ददातु स्वाहाँ। इन्द्रो बलं बलंपितः। बलंमस्मिन् युज्ञे यजंमानाय ददातु स्वाहाँ। बृहुस्पितृर्ब्रह्म ब्रह्मंपितिः। ब्रह्मास्मिन् युज्ञे यजंमानाय ददातु स्वाहाँ। स्विता राष्ट्रश् राष्ट्रपंतिः। राष्ट्रमस्मिन् युज्ञे यजंमानाय ददातु स्वाहाँ। पूषा विशां विद्वंतिः। विश्रमस्मिन् युज्ञे यजंमानाय ददातु स्वाहाँ। सरंस्वती पृष्टिः पृष्टिंपत्नी। पृष्टिंमस्मिन् युज्ञे यजंमानाय ददातु स्वाहाँ। स्वष्टां पशूनां मिथुनानाः रूपकृद्रूपपंतिः। रुपेणास्मिन् युज्ञे यजंमानाय पृशून्दंदातु स्वाहाँ॥३३॥

च स्वाहा साम्रांज्यमस्मिन् युज्ञे यजंमानाय ददातु स्वाहा विशंमुस्मिन् युज्ञे यजंमानाय ददातु स्वाहां चृत्वारिं च (अग्निः सोमो वर्रुणो मित्र इन्द्रो बृहुस्पतिः सिवृता पूषा सर्रस्वती त्वष्टा

दर्श॥)॥————[७]

स ईं पाहि य ऋंजीषी तर्रत्रः। यः शिप्रंवान्वृष्भो यो मंतीनाम्। यो गौंत्रभिद्वंज्रभृद्यो हंरिष्ठाः। स इंन्द्र चित्राः

अभि तृंन्धि वाजान्। आ ते शुष्मों वृष्भ एंतु पृश्चात्। ओत्तरादंधरागा पुरस्तांत्। आ विश्वतों अभिसमेंत्ववाङ्। इन्द्रं द्युम्नर सुवंविद्धेह्यस्मे। प्रोष्वंस्मै पुरोर्थम्। इन्द्रांय शूषमंर्चत॥३४॥

अभीके चिद् लोक्कृत्। सङ्गे समत्से वृत्रहा। अस्माकं बोधि चोदिता। नर्भन्तामन्यकेषाम्। ज्याका अधि धन्वंसु। इन्द्रं वय श्रांनासीरम्। अस्मिन् यज्ञे हेवामहे। आ वाजै्रू पं नो गमत्। इन्द्रांय शुनासीरांय। सुचा जुंहुत नो हुविः॥३५॥

जुषतां प्रति मेधिरः। प्र ह्व्यानि घृतवंन्त्यस्मै। हर्यश्वाय भरता स्जोषाः। इन्द्रर्तुभिर्ब्रह्मणा वावृधानः। शुनासीरी ह्विरिदं जुंषस्व। वयः सुपूर्णा उपंसेदुरिन्द्रम्। प्रियमेधा ऋषयो नाधमानाः। अपं ध्वान्तमूर्णुहि पूर्धि चक्षुः। मुमुग्ध्यस्मान्निधयेऽव बृद्धान्। बृहदिन्द्रांय गायत॥३६॥

मर्रुतो वृत्रहन्तंमम्। येन् ज्योतिरजंनयत्रृतावृधंः। देवं देवाय जागृंवि। कामिहैकाः क इमे पंतुङ्गाः। मान्थालाः कुलिपरिमापतन्ति। अनांवृतैनान्प्रधंमन्तु देवाः। सौपंण्ं चक्षुंस्तुनुवां विदेय। एवा वंन्दस्व वर्रुणं बृहन्तम्। नमस्याधीरंम्मृतंस्य गोपाम्। स नः शर्म त्रिवरूथं वियर्स्सत्॥३७॥

यूयं पांत स्वस्तिभिः सदां नः। नाकें सुपूर्णमुप् यत्पतंन्तम्।

हृदा वेनंन्तो अभ्यचंक्षत त्वा। हिरंण्यपक्षं वरुणस्य दूतम्। यमस्य योनौं शकुनं भुंरण्युम्। शं नों देवीर्भिष्टंये। आपों भवन्तु पीतयैं। शं योर्भि स्नंवन्तु नः। ईशांना वार्याणाम्। क्षयंन्तीश्चर्षणीनाम्॥३८॥

अपो यांचामि भेषजम्। अप्सु मे सोमों अब्रवीत्। अन्तर्विश्वांनि भेषजा। अग्निं चं विश्वशंम्भुवम्। आपश्च विश्वभेषजीः। यद्प्सु ते सरस्वति। गोष्वश्वेषु यन्मध्री। तेनं मे वाजिनीवति। मुखंमिङ्गि सरस्वति। या सरंस्वती वैशम्भल्या॥३९॥

तस्यां मे रास्व। तस्यांस्ते भक्षीय। तस्यांस्ते भूयिष्टभाजों भूयास्म। अहं त्वदंस्मि मदंसि त्वमेतत्। ममांसि योनिस्तव योनिरस्मि। ममैव सन्वहं ह्व्यान्यंग्ने। पुत्रः पित्रे लोकुकुञ्जांतवेदः। इहैव सन्तत्र सन्तं त्वाऽग्ने। प्राणेनं वाचा मनसा बिभर्मि। तिरो मा सन्तमायुर्मा प्रहांसीत्॥४०॥

ज्योतिषा त्वा वैश्वान्रेणोपंतिष्ठे। अयं ते योनिर्ऋत्वियः। यतो जातो अरोचथाः। तं जानन्नंग्र आरोह। अथां नो वर्धया र्यिम्। या ते अग्ने यज्ञियां तुनूस्तयेह्यारोहात्माऽऽत्मानम्। अच्छा वसूनि कृण्वन्नस्मे नर्या पुरूणि। यज्ञो भूत्वा यज्ञमा सींद स्वां योनिम्। जातंवेदो भुव आ जार्यमानः सक्षय एहिं। उपावंरोह जातवेदः पुनुस्त्वम्॥४१॥ देवेभ्यों ह्व्यं वंह नः प्रजानन्। आयुंः प्रजार र्यिम्स्मासुं धेहि। अजंस्रो दीदिहि नो दुरोणे। तिमन्द्रं जोहवीमि मघवांनमुग्रम्। स्त्रा दधांनमप्रंतिष्कृत्र शवारंसि। मर्श्हिष्ठो गीर्भिरा चं यज्ञियोंऽव्वर्तत्। राये नो विश्वां सुपर्थां कृणोतु वृज्ञी। त्रिकंद्रुकेषु महिषो यवांशिरं तुविशुष्मंस्तृपत्। सोमंमिपबृद्धिष्णुंना सुतं यथाऽवंशत्। स ईं ममाद महि कर्म कर्तवे महामुरुम्॥४२॥

सैन र सश्चद्वेवं देवः स्त्यिमिन्दु र स्त्य इन्द्रेः। विद्यतीं स्रमां रुग्णमद्रैः। मिह् पार्थः पूर्व्य सिद्ध्येकः। अग्रं नयत्सुपद्यक्षंराणाम्। अच्छा रवं प्रथमा जांन्तीगांत्। विदद्गव्य र स्रमां दृढमूर्वम्। येनानुकं मानुषी भोजते विद्। आ ये विश्वाः स्वपृत्यानिं चुकुः। कृण्वानासों अमृत्त्वायं गातुम्। त्वं नृभिनृपते देवहूंतौ॥४३॥

भूरीणि वृत्वा हंर्यश्व हश्सि। त्वन्निदंस्युश्रुमुंरिम्। धुनिं चास्वांपयो द्भीतंये सुहन्तुं। एवा पांहि प्रत्नथा मन्दंतु त्वा। श्रुधि ब्रह्मं वावृधस्वोत गीर्भिः। आविः सुर्यं कृणुहि पीपिहीषः। जहि शत्रूरं रिभे गा इंन्द्र तृन्धि। अग्रे बाधंस्व वि मृधों नुदस्व। अपामीवा अप रक्षारंसि सेध। अस्मात्संमुद्राद्वंहुतो दिवो नंः॥४४॥

अपां भूमानुमुपं नः सृजेह। यज्ञ प्रतितिष्ठ सुमृतौ सुशेवा आ

त्वां। वसूंनि पुरुधा विंशन्तु। दीर्घमायुर्यजंमानाय कृण्वन्। अधामृतेन जिर्तारमङ्गि। इन्द्रंः शुनावृद्धितंनोति सीरम्। संवृत्सरस्यं प्रतिमाणंमेतत्। अर्कस्य ज्योतिस्तिदिद्यंस् ज्येष्ठम्। संवृत्सर्थः शुनवृत्सीरंमेतत्। इन्द्रंस्य राधः प्रयंतं पुरु त्मनां। तदंर्करूपं विमिमानमेति। द्वादंशारे प्रतितिष्ठतीद्वृषां। अश्वायन्तो गृव्यन्तो वाजयंन्तः। हवांमहे त्वोपंगन्तवा उं। आभूषंन्तस्त्वा सुमृतौ नवांयाम्। व्यमिन्द्र त्वा शुन् हेवेम॥४५॥

अर्चृत् हुविर्गायत यश्सचर्षणीनां वैशम्भुल्या हांसीत्त्वमुरुं देवहूंतौ नुस्त्मना पद्गं॥——[८]
प्राण उदेहि पुनरा नों भर युज्ञो रायो वार्त्रहत्याय वसूनाश स ईं पाह्यष्टौ॥८॥
प्राणो रंक्षुत्यगृंभीता धारावरा मुरुतों दीर्घायुत्वाय ज्योतिषा त्वा पश्चंचत्वारिश्शत्॥४५॥
प्राणः शुनश् हुंवेम॥

हरिः ओम्॥ ॥इति श्रीकृष्णयजुर्वेदीयतैत्तिरीयब्राह्मणे द्वितीयाष्टके पश्चमः प्रपाठकः समाप्तः॥

॥षष्ठमः प्रश्नः॥

॥ तैत्तिरीयब्राह्मणे द्वितीयाष्टके षष्टः प्रपाठकः॥

स्वाद्वीं त्वौ स्वादुनौ। तीव्रां तीव्रेणी। अमृतांममृतेन। मधुंमतीं मधुंमता। सृजामि स॰ सोमेन। सोमौऽस्यश्विभ्यौं पच्यस्व। सरंस्वत्यै पच्यस्व। इन्द्रांय सुत्राम्णे पच्यस्व। परीतो षिश्चता सुतम्। सोमो य उंत्तम॰ ह्विः॥१॥

द्धन्वा यो नर्यो अप्स्वंन्तरा। सुषाव सोम्मिद्रंभिः। पुनातुं ते पिर्स्रुतम्। सोम् सूर्यस्य दुहिता। वारेण् शश्वंता तनां। वायुः पूतः पिवत्रंण। प्राङ्ख्सोमो अतिंद्रुतः। इन्द्रंस्य युज्यः सखां। वायुः पूतः पिवत्रंण। प्रत्यङ्ख्सोमो अतिंद्रुतः॥२॥ इन्द्रंस्य युज्यः सखां। ब्रह्मं क्षृत्रं पेवते तेजं इन्द्रियम्। सुरंया सोमः सृत आसुंतो मदांय। शुक्रेणं देव देवताः पिपृग्धि। रसेनान्नं यजमानाय धेहि। कुविदङ्ग यवंमन्तो यवंश्चित्। यथा दान्त्यंनुपूर्वं वियूयं। इहेहैंषां कृणुत् भोजनानि। ये बर्हिषो नमोवृक्तिं न जग्मः। उपयामगृंहीतोऽस्यश्विभ्यां त्वा जुष्टं गृह्णामि॥३॥

सरंस्वत्या इन्द्रांय सुत्राम्णैं। एष ते योनिस्ते जंसे त्वा। वीर्याय त्वा बलांय त्वा। ते जों ऽिस ते जो मियं धेहि। वीर्यमिस वीर्यं मियं धेहि। बलंमिस बलं मियं धेहि। नाना हि वां देवहिंत स् सदं: कृतम्। मा स स्मृक्षाथां पर्मे व्योमन्। सुरा त्वमिसं

शुष्मिणी सोमं एषः। मा मां हिश्सीः स्वां योनिमाविशन्॥४॥ उपयामगृहीतोऽस्याश्विनं तेजः। सार्स्वतं वीर्यम्। ऐन्द्रं बलम्। एष ते योनिर्मोदाय त्वा। आनन्दायं त्वा महंसे त्वा। ओजोऽस्योजो मियं धेहि। मन्युरंसि मन्युं मियं धेहि। महोऽसि महो मियं धेहि। सहोऽसि सहो मियं धेहि। या व्याघ्रं विषूचिका। उभौ वृकं च रक्षंति। श्येनं पंतित्रण रिस्हम्। सेमं पात्वश्हंसः। सम्पृचंः स्थ सं मां भुद्रेणं पृङ्कः। विपृचंः स्थ वि मां पाप्मनां पृङ्कः॥५॥

ह्विः प्रत्यङ्ख्सोम् अतिद्वतो गृह्णम्यावि्यन्विष्णि पर्शं चा——[१] सोमो राजाऽमृत ए सुतः। ऋजीषेणांजहान्मृत्युम्। ऋतेनं सत्यिमिन्द्रियम्। विपान ए शुक्रमन्धंसः। इन्द्रंस्येन्द्रियम्। इदं पयोऽमृतं मधुं। सोममुद्धो व्यंपिबत्। छन्दंसा हुएसः शुंचिषत्। ऋतेनं सत्यिमिन्द्रियम्। अद्भः क्षीरं व्यंपिबत्॥६॥ कुङ्गं किर्सो धिया। ऋतेनं सत्यिमिन्द्रियम्। अत्रात्पिरस्रुतो रसम्। ब्रह्मणा व्यंपिबत् क्षत्रम्। ऋतेनं सत्यिमिन्द्रियम्। रतो मूत्रं विजंहाति। योनिं प्रविश्विदिन्द्रियम्। गर्भो ज्रायुणाऽऽवृंतः। उल्बं जहाति जन्मंना। ऋतेनं सत्यिमिन्द्रियम्॥७॥

वेदेन रूपे व्यंकरोत्। सृतासती प्रजापंतिः। ऋतेनं सृत्यमिन्द्रियम्। सोमेन सोमौ व्यंपिबत्। सृतासुतौ प्रजापंतिः। ऋतेनं सृत्यमिन्द्रियम्। दृष्ट्वा रूपे व्याकरोत्। स्त्यानृते प्रजापितिः। अश्रंद्धामनृतेऽदंधात्। श्रद्धाः सत्ये प्रजापितिः। ऋतेनं स्त्यमिन्द्रियम्। दृष्ट्वा पेरिस्रुतो रसम्। शुक्रेणं शुक्रं व्यंपिबत्। पयः सोमं प्रजापितः। ऋतेनं स्त्यमिन्द्रियम्। विपानः शुक्रमन्धंसः। इन्द्रंस्येन्द्रियम्। इदं पयोऽमृतं मधुं॥८॥

अद्यः क्षीरं व्यपिवृज्जनमंनर्तेनं स्त्यमिन्द्रियः श्रृद्धाः स्त्ये प्रजापितर्ष्टौ चं॥——[२]
सुरावन्तं बर्ह्षिपदः सुवीरम्। युज्ञः हिन्वन्ति महिषा
नमोभिः। दधानाः सोमं दिवि देवतांसु। मदेमेन्द्रं
यजमानाः स्वर्काः। यस्ते रसः सम्भृत ओषधीषु। सोमस्य
शुष्पः सुरया सुतस्यं। तेनं जिन्व यजमानं मदेन।
सरस्वतीमश्विनाविन्द्रंम्श्रिम्। यमश्विना नमुंचेरासुरादधि।
सरस्वत्यसनोदिन्द्रियायं॥९॥

इमन्तर शुक्रं मध्रमन्तमिन्दुम्। सोम्र् राजानिम्ह भक्षयामि। यदत्रं रिप्तर रिसनंः सुतस्यं। यदिन्द्रो अपिबच्छचीभिः। अहन्तदंस्य मनसा शिवनं। सोम्र् राजानिम्ह भक्षयामि। पितृभ्यंः स्वधाविभ्यंः स्वधा नमः। पितामहभ्यंः स्वधाविभ्यंः स्वधा नमंः। प्रपितामहभ्यः स्वधाविभ्यंः स्वधा नमंः। अक्षंन्पितरंः॥१०॥

अमीमदन्त पितरंः। अतीतृपन्त पितरंः। अमीमृजन्त पितरंः। पितंरः शुन्धंध्वम्। पुनन्तुं मा पितरंः सोम्यासंः। पुनन्तुं मा पितामहाः। पुनन्तु प्रपितामहाः। पुवित्रेण शृतायुंषा। पुनन्तुं

मा पितामुहाः। पुनन्तु प्रपितामहाः॥११॥

प्वित्रेण श्तायुंषा। विश्वमायुर्व्यश्ववै। अग्न आयू श्रिष् पवसेऽग्ने पर्वस्व। पर्वमानः सुवर्जनः पुनन्तुं मा देवज्ञनाः। जातंवेदः प्वित्रंवद्यत्तं प्वित्रंमिर्चिषि। उभाभ्यान्देव सिवतर्वेश्वदेवी पुनती। ये संमानाः समंनसः। पितरो यम्राज्ये। तेषां लोकः स्वधा नमः। यज्ञो देवेषुं कल्पताम्॥१२॥

ये संजाताः समंनसः। जीवा जीवेषुं मामकाः। तेषा् श्रीमीयं कल्पताम्। अस्मिँ छोके श्रात समाः। द्वे स्रुती अंश्रणवं पितृणाम्। अहं देवानांमुत मर्त्यांनाम्। याभ्यांमिदं विश्वमेजत्समेति। यदंन्तरा पितरं मातरं च। इद हिवः प्रजनंनं मे अस्तु। दर्शवीर स्वर्गण स्वस्तयः। आत्मसिनं प्रजासिनं। पृशुसन्यंभयसिनं लोक्सिनं। अग्निः प्रजां बंहुलां में करोतु। अन्नं पयो रेतों अस्मासुं धत्त। रायस्पोष्मिष्मूर्जम्समासुं दीधरत्स्वाहाँ॥१३॥

इन्द्रियायं पितरंः शतायुंषा पुनन्तुं मा पितामृहाः पुनन्तु प्रपितामहाः कल्पता स्वस्तये पश्चं

च॥—————[३]

सीसेन तत्रुं मनसा मनीषिणंः। ऊर्णासूत्रेणं क्वयों वयन्ति। अश्विनां यज्ञ र संविता सरस्वती। इन्द्रस्य रूपं वर्रणो भिषुज्यन्। तदस्य रूपमुमृतुर् शचींभिः। तिस्रोऽदंधुर्देवताः स॰रराणाः। लोमांनि शष्पैंबंहुधा न तोकांभिः। त्वर्गस्य मा॰्समंभवन्न लाजाः। तदिश्विनां भिषजां रुद्रवंर्तनी। सर्रस्वती वयति पेशो अन्तरः॥१४॥

अस्थि मुज्ञानं मासंरैः। कारोतरेण दर्धतो गवान्त्वचि। सर्रस्वती मनसा पेश्लं वसुं। नासंत्याभ्यां वयति दर्श्तं वपुः। रसं परिस्रुता न रोहितम्। नुग्रहुर्धीर्स्तसंर्न्न वमं। पर्यसा शुक्रम्मृतंं जनित्रम्। सुरया मूत्रांज्ञनयन्ति रेतः। अपामंतिं दुर्मृतिं बार्धमानाः। ऊर्वध्यं वातर्थं सबुवन्तदारात्॥१५॥

इन्द्रंः सुत्रामा हृदयेन स्त्यम्। पुरोडाशेन सिवता जंजान। यकृत्क्रोमानं वरुणो भिष्ज्यन्। मतंस्रे वाय्व्यैर्न मिनाति पित्तम्। आत्राणि स्थाली मधु पिन्वमाना। गुदा पात्राणि सुद्धा न धेनुः। श्येनस्य पत्रं न प्रीहा शचीभिः। आसन्दी नाभिरुदरं न माता। कुम्भो विनिष्ठर्जनिता शचीभिः। यस्मित्रग्रे योन्यां गर्भो अन्तः॥१६॥

प्राशीर्व्यक्तः शतधार् उत्संः। दुहे न कुम्भी र स्वधां पितृभ्यंः। मुख्र सदंस्य शिर् इत्सदेन। जिह्ना पवित्रंमिश्वना सर् सर्रस्वती। चप्पन्न पायुर्भिषगंस्य वालंः। वस्तिर्न शेपो हर्रसा तर्स्वी। अश्विभ्यां चक्षुंरमृतं ग्रहाँभ्याम्। छागंन तेजो ह्विषां शृतेनं। पक्ष्मांणि गोधूमैः क्वेलेरुतानिं। पेशो न शुक्कमितंतं

वसाते॥१७॥

अविर्न मेषो निस वीर्याय। प्राणस्य पन्थां अमृतो ग्रहाँभ्याम्। सरंस्वत्युपवाकैंर्व्यानम्। नस्यानि बर्हिर्बदेरैर्जजान। इन्द्रंस्य रूपमृष्मो बलाय। कर्णांभ्या श्रीत्रंममृतं ग्रहाँभ्याम्। यवा न बर्हिर्भुवि केसंराणि। कर्कन्धं जज्ञे मधुं सार्घं मुखाँत्। आत्मन्नुपस्थे न वृकंस्य लोमं। मुखे श्मश्रृंणि न व्यांग्रलोमम्॥१८॥

केशा न शीर्षन् यशंसे श्रिये शिखाँ। सिर्हस्य लोम् त्विषिरिन्द्रियाणि। अङ्गाँन्यात्मिन्धिषजा तद्धिनाँ। आत्मान्मङ्गेः समंधात्सरंस्वती। इन्द्रंस्य रूप॰ शतमान्मायुः। चन्द्रेण ज्योतिर्मृतन्दधांना। सरंस्वती योन्याङ्गर्भम्नतः। अश्विभ्यां पत्नी सुकृतं बिभर्ति। अपा॰ रसेन् वरुणो न साम्नाँ। इन्द्रः श्रिये जनयंत्रप्सु राजाँ। तेजः पश्ना॰ ह्विरिन्द्रियावंत्। परिस्रुता पर्यसा सार्घं मधुं। अश्विभ्यांन्दुग्धं भिषजा सरंस्वत्या सुतासुताभ्यांम्। अमृतः सोम् इन्द्ः॥१९॥

अन्तरं आरादन्तर्वसाते व्याघ्रलोमः राजां चत्वारिं च॥_____[४]

मित्रों ऽसि वर्रुणो ऽसि। समहं विश्वैंद्वैः। क्षुत्रस्य नाभिंरसि। क्षुत्रस्य योनिंरसि। स्योनामा सींद। सुषदामा सींद। मा त्वां हिश्सीत्। मा मां हिश्सीत्। निषंसाद धृतव्रंतो वर्रुणः। पस्त्यांस्वा॥२०॥ साम्राज्याय सुक्रतुंः। देवस्यं त्वा सिवृतुः प्रस्वे। अश्विनौर्बाहुभ्याम्। पूष्णो हस्ताभ्याम्। अश्विनोर्भेषंज्येन। तेजंसे ब्रह्मवर्चसायाभिषिश्चामि। देवस्यं त्वा सिवृतुः प्रस्वे। अश्विनौर्बाहुभ्याम्। पूष्णो हस्ताभ्याम्। सर्रस्वत्यै भैषंज्येन॥२१॥

वीर्यायात्राद्यांयाभिषिश्चामि। देवस्यं त्वा सिवतुः प्रस्वे। अश्विनौर्बाहुभ्याम्। पूष्णो हस्ताभ्याम्। इन्द्रस्येन्द्रियेणं। श्रिये यशसे बलायाभिषिश्चामि। कोऽसि कत्मोऽसि। कस्मै त्वा कार्यं त्वा। सुश्लोकाँ (४) सुमंङ्गलाँ (४) सत्यंराजा (३) न्। शिरों मे श्रीः॥२२॥

यशो मुखम्ँ। त्विषिः केशाँश्च श्मश्रूंणि। राजां मे प्राणोऽमृतम्ँ। सम्राद्वक्षुः। विराद्धोत्रम्ँ। जिह्वा में भृद्रम्। वाङ्गहंः। मनों मृन्युः। स्वृराङ्गामंः। मोदाः प्रमोदा अङ्गुलीरङ्गांनि॥२३॥

चित्तं मे सहंः। बाहू मे बलंमिन्द्रियम्। हस्तौं मे कर्म वीर्यम्। आत्मा क्षत्रमुरो ममं। पृष्टीर्मे राष्ट्रमुदर्मश्सौं। ग्रीवाश्च श्रोण्यौं। ऊरू अर्ब्री जानुंनी। विशो मेऽङ्गांनि सर्वतः। नाभिर्मे चित्तं विज्ञानम्। पायुर्मेऽपंचितिर्भसत्॥२४॥ आन्नन्दन्न्दावाण्डौ में। भगः सौभाँग्यं पसंः। जङ्घाँभ्यां पुद्धां धर्मोंऽस्मि। विशि राजा प्रतिष्ठितः। प्रतिं क्षुत्रे प्रतितिष्ठामि राष्ट्रे। प्रत्यश्वेषु प्रतितिष्ठामि गोषुं। प्रत्यङ्गेषु प्रतितिष्ठाम्यात्मन्। प्रतिं प्राणेषु प्रतितिष्ठामि पुष्टे। प्रति द्यावांपृथिव्योः। प्रतितिष्ठामि यज्ञे॥२५॥

त्रया देवा एकांदश। त्रयस्त्रिष्शाः सुराधंसः। बृह्स्पतिंपुरो-हिताः। देवस्यं सिवृतुः स्वे। देवा देवैरंवन्तु मा। प्रथमा द्वितीयैः। द्वितीयांस्तृतीयैः। तृतीयाः सृत्येनं। सृत्यं यज्ञेनं। यज्ञो यजुंभिः॥२६॥

यजूर्षेषि सामंभिः। सामाँन्यृग्भिः। ऋचीं याज्यांभिः। याज्यां वषद्वारेः। वृषद्वारा आहुंतिभिः। आहुंतयो मे कामान्त्समंधयन्तु। भूः स्वाहाँ। लोमांनि प्रयंतिमंमं। त्वङ्म आनंतिरागंतिः। मार्सं म् उपनितः। वस्वस्थि। मृज्ञा म् आनंतिः॥२७॥

पुस्त्यांस्वा सरंस्वत्ये भेषंज्येन श्रीरङ्गांनि भुसद्यज्ञे यज्ञो यजुंर्भिरुपंनितुर्द्वे चं॥———[५]

यद्देवा देव्हेडंनम्। देवांसश्चकृमा वयम्। अग्निर्मा तस्मादेनंसः। विश्वांन्मुश्चत्व १ हंसः। यदि दिवा यदि नक्तम्। एना १ सि चकृमा वयम्। वायुर्मा तस्मादेनंसः। विश्वांन्मुश्चत्व १ हंसः। यदि जाग्रद्यदि स्वप्नें। एना १ सि चकुमा वयम्॥ २८॥

सूर्यो मा तस्मादेनसः। विश्वान्मुञ्चत्व १ हंसः। यद्ग्रामे यदर्णये। यत्सभायां यदिन्द्रिये। यच्छूद्रे यद्यैं। एनंश्चकृमा व्यम्। यदेक्स्याधि धर्मणि। तस्यांवयजंनमसि। यदापो अघ्निया वरुणेति शपांमहे। ततो वरुण नो मुश्रा।२९॥ अवीया निचडणा निचेक्सीस निचडणा। अवी देवैदेवकेत्यानी द्या

अवंभृथ निचङ्कुण निचेरुरंसि निचङ्कुण। अवं देवैर्देवकृतमेनोंऽयाट्। अव मर्त्यैर्मर्त्यकृतम्। उरोरा नों देव रिषस्पांहि। सुमित्रा न आप ओषंधयः सन्तु। दुर्मित्रास्तस्मैं भूयासुः। योंऽस्मान्द्वेष्टिं। यं चं व्यं द्विष्मः। द्रुपदादिवेन्मुंमुचानः। स्वित्रः स्नात्वी मलांदिव॥३०॥

पूतं पवित्रेणेवाज्यम्। आपंः शुन्धन्तु मैनंसः। उद्वयन्तमंस्स्परि। पश्यंन्तो ज्योतिरुत्तंरम्। देवन्देवत्रा सूर्यम्। अगंन्म ज्योतिरुत्तंपम्। प्रतियुतो वर्रुणस्य पाशंः। प्रत्यंस्तो वर्रुणस्य पाशंः। प्रत्यंस्तो वर्रुणस्य पाशंः। एधौंऽस्येधिषीमहिं। सुमिदंसि॥३१॥

तेजोंऽसि तेजो मियं धेहि। अपो अन्वंचारिषम्। रसेन् समंसृक्ष्मिह। पर्यस्वा अग्र आगंमम्। तं मा सःसृंज् वर्चसा। प्रजयां च धनेन च। समावंवित पृथिवी। समुषाः। समु सूर्यः। समु विश्वंमिदं जगंत्। वैश्वान्रज्योतिर्भूयासम्। विभुङ्काम्ं व्यंश्ववै। भूः स्वाहां॥३२॥

स्वप्न एनारेसि चकुमा व्यं मुंश्र मलंदिव समिदंसि जगुत्रीणि चा----[६] होतां यक्षत्समिधेन्द्रंमिडस्पदे। नाभां पृथिव्या अधि। दिवो वर्ष्मन्त्समिध्यते। ओजिष्ठश्चर्षणी सहान्। वेत्वाज्यंस्य होतर्यजी। होतां यक्षत्तनूनपांतम्। ऊतिभिर्जेतांर्मपंराजितम्। इन्द्रं देव र सुंवर्विदम्। पृथिभिर्मधुंमत्तमैः। नराश रसंन तेजंसा॥ ३३॥

वेत्वाज्यंस्य होत्रयंजं। होतां यक्ष्विद्धांभिरिन्द्रंमीडितम्। आजुह्वांनुममर्त्यम्। देवो देवैः सवींर्यः। वज्रंहस्तः पुरन्द्रः। वेत्वाज्यंस्य होत्यंजं। होतांयक्षद्वर्हिषीन्द्रंन्निषद्वरम्। वृष्भन्नर्यापसम्। वसुंभीरुद्रेरांदित्यैः। स्युग्भिंर्बर्हिरा-संदत्॥३४॥

वेत्वाज्यंस्य होत्रयंजं। होतां यक्षदोजो न वीर्यम्। सहो द्वार् इन्द्रंमवर्धयन्। सुप्रायणा विश्रंयन्तामृतावृधंः। द्वार् इन्द्रांय मीदुषें। वियन्त्वाज्यंस्य होत्रयंजं। होतां यक्षदुषे इन्द्रंस्य धेनू। सुदुषे मातरौ मही। सवातरौ न तेजंसी। वृत्समिन्द्रंमवर्धताम्॥३५॥

वीतामाज्यंस्य होत्र्यजं। होतां यक्ष्रद्देव्या होतांरा। भिषजा सखांया। ह्विषेन्द्रं भिषज्यतः। क्वी देवौ प्रचेतसौ। इन्द्रांय धत्त इन्द्रियम्। वीतामाज्यंस्य होत्र्यजं। होतां यक्षत्तिस्रो देवीः। त्रयंस्त्रिधातंवोपसंः। इडा सरस्वती भारंती॥३६॥

महीन्द्रंपत्नीर्ह्विष्मंतीः। वियन्त्वाज्यंस्य होत्र्यंजं। होतां यक्ष्त्त्वष्टांर्मिन्द्रं देवम्। भिषज्ञं सुयजंङ्गृतिश्रियम्। पुरुरूपं सुरेतंसं मुघोनिम्। इन्द्रांय त्वष्टा दर्धदिन्द्रियाणि। वेत्वाज्यंस्य होतर्यजं। होतां यक्षद्वनस्पतिम्। शमितारं

श्तक्रंतुम्। धियो जोष्टारंमिन्द्रियम्॥३७॥

मध्वां सम्अन्पथिभिः सुगेभिः। स्वदांति ह्व्यं मधुंना घृतेनं। वेत्वाज्यंस्य होत्र्यजं। होतां यक्ष्विन्द्र्ड् स्वाहाऽऽज्यंस्य। स्वाहा मेदंसः। स्वाहां स्तोकानांम्। स्वाहा स्वाहांकृतीनाम्। स्वाहां ह्व्यसूंक्तीनाम्। स्वाहां देवा अंज्यपान्। स्वाहेन्द्र रंहोत्राञ्जंषाणाः। इन्द्र आज्यंस्य वियन्तु। होत्र्यंजं॥३८॥

तेर्जसाऽऽसददवर्धतां भारंतीन्द्रियं जुंषाणा द्वे चं (स्मिधेन्द्रन्तनूनपांत्मिडांभिर्बुर्हिष्योजं उषे दैव्यां तिस्रस्त्वष्टांरं वनस्पतिमिन्द्रम्॥ स्मिधेन्द्रं चतुर्वेत्वेकों वियन्तु द्विर्वीतामेकों वियन्तु द्विर्वेत्वेकों वियन्तु होत्र्यर्जं॥)॥———[७]

सिमंद्ध इन्द्रं उषसामनीके। पुरोरुचां पूर्वकृद्वांवृधानः। त्रिभिर्देवैस्त्रिष्शता वर्ज्ञंबाहुः। ज्ञ्चानं वृत्रं वि दुरों ववार। नराशक्षः प्रतिशूरो मिमानः। तनूनपात्प्रतिं यज्ञस्य धामं। गोभिर्वपावान्मध्नंना सम्ञन्। हिरंण्यैश्चन्द्री यंजित प्रचेताः। ईडितो देवेर्हिरंवाक अभिष्टिः। आजुह्वांनो हिविषा शर्धमानः॥३९॥

पुरन्दरो मघवान् वर्ज्ञबाहुः। आयांतु यज्ञमुपंनो जुषाणः। जुषाणो ब्रहिर्हरिवान्न इन्द्रेः। प्राचीन स् सीदत्प्रदिशां पृथिव्याः। उरुव्यचाः प्रथंमान स्योनम्। आदित्येर्क्तं वस्ंभिः स्जोषाः। इन्द्रन्दुरंः कवृष्यो धावंमानाः। वृषाणं यन्तु जनयः सुपर्वाः। द्वारो देवीर्भितो विश्रंयन्ताम्। सुवीरां वीरं प्रथंमाना महोभिः॥४०॥ उषासानक्तां बृह्ती बृहन्तम्। पर्यस्वती सुदुघे शूरिमन्द्रम्। पेशंस्वती तन्तुंना संव्ययंन्ती। देवानां देवं यंजतः सुरुको। देव्या मिमाना मनसा पुरुत्रा। होतांराविन्द्रं प्रथमा सुवाचां। मूर्धन् यज्ञस्य मधुंना दर्धाना। प्राचीनं ज्योतिंरह्विषां वृधातः। तिस्रो देवीर् ह्विषा वर्धमानाः। इन्द्रं जुषाणा वृषंणं न पत्नीः॥४१॥

अच्छिन्नन्तन्तुं पर्यसा सरंस्वती। इडां देवी भारंती विश्वतूँर्तिः। त्वष्टा दधदिन्द्रांय शुष्मम्। अपाकोचिंष्टुर्य्शसे पुरूणिं। वृषा यजन्वृषणं भूरिरेताः। मूर्धन् यज्ञस्य समनक्तु देवान्। वनस्पतिरवंसृष्टो न पाशैः। त्मन्यां सम्अञ्छंिमता न देवः। इन्द्रंस्य ह्व्यैर्जुठरं पृणानः। स्वदांति ह्व्यं मध्ना घृतेनं। स्तोकानामिन्दुं प्रति शूर इन्द्रंः। वृषायमाणो वृष्भस्तुंराषाट्। घृतप्रुषा मध्ना ह्व्यमुन्दन्। मूर्धन् यज्ञस्यं जुषता कुं स्वाहाँ॥४२॥

शर्धमानो महोभिः पत्नीर्धृतेनं चुत्वारिं च॥————[८]

आचंर्षणिप्रा विवेष यन्मां। त॰ स्प्रीचींः। स्त्यिमित्तन्न त्वावा॰ अन्यो अस्ति। इन्द्रं देवो न मर्त्यो ज्यायान्। अहुन्निहं परि्शयांन्मणिः। अवांसृजोऽपो अच्छां समुद्रम्। प्रसंसाहिषे पुरुहूत शत्रून्। ज्येष्ठंस्ते शुष्मं इह रातिरस्तु। इन्द्रा भेर दक्षिणेना वसूंनि। पितः सिन्धूंनामिस रेवतींनाम्। स शेवृंधमिधं धाद्युम्नम्समे। मिहं क्षुत्रं जंनाषाडिंन्द्र तव्यम्। रक्षां च नो मुघोनः पाहि सूरीन्। राये चं नः स्वप्त्या इषे धाः॥४३॥

रेवतींनाश्चत्वारिं च॥------[९]

देवं बर्हिरिन्द्र र सुदेवं देवैः। वीरवंतस्तीणं वेद्यांमवर्धयत्। वस्तौर्वृतं प्राक्तौर्भृतम्। राया बर्हिष्मृतोऽत्यंगात्। वसुवने वसुधेयंस्य वेतु यजं। देवीर्द्वार् इन्द्र सङ्घाते। विङ्वीर्यामंत्रवर्धयन्। आ वृत्सेन् तरुणेन कुमारेणं चमीविता अपार्वाणम्। रेणुकंकाटन्नुदन्ताम्। वसुवने वसुधेयंस्य वियन्तु यजं॥४४॥

देवी उषासानक्तां। इन्ह्रं यज्ञे प्रयत्यंह्वेताम्। दैवीर्विशः प्रायांसिष्टाम्। सुप्रीते सुधिते अभूताम्। वसुवने वसुधेयंस्य वीतां यजा। देवी जोष्ट्री वसुधिती। देविमन्द्रंमवर्धताम्। अयांव्यन्याघा द्वेषा सि। आन्यावांक्षीद्वसु वार्याणि। यजमानाय शिक्षिते॥४५॥

वसुवने वसुधेयंस्य वीतां यजं। देवी ऊर्जाहंती दुघें सुदुधैं। पयसेन्द्रंमवर्धताम्। इष्मूर्जम्न्याऽवाँक्षीत्। सिध्र्ः सपीतिम्न्या। नवेन पूर्वन्दयंमाने। पुराणेन नवम्। अधातामूर्जमूर्जाहंती वसु वार्याणि। यजंमानाय शिक्षिते। वसुवने वसुधेयंस्य वीतां यजं॥४६॥

देवा दैव्या होतांरा। देविमन्द्रंमवर्धताम्। हृताघंशः सावाभां ष्ट्रां वसुवार्याणि। यजंमानाय शिक्षितौ। वसुवनं वसुधेयंस्य वीतां यजं। देवीस्तिस्रस्तिस्रो देवीः। पितृमिन्द्रंमवर्धयन्। अस्पृंक्षद्भारंती दिवम्। रुद्रैर्य्जः सरंस्वती। इडा वसुंमती गृहान्॥४७॥

वसुवनं वसुधेयंस्य वियन्तु यजं। देव इन्द्रो नराशर्सः। त्रिवरूथस्रिवन्धुरः। देविमन्द्रमवर्धयत्। शतेनं शितिपृष्ठानामाहितः। सहस्रेण प्रवंतिते। मित्रावरुणेदंस्य होत्रमर्हतः। बृह्स्पितः स्तोत्रम्। अश्विनाऽऽध्वंर्यवम्। वसुवनं वसुधेयंस्य वेतु यजं॥४८॥

देव इन्द्रो वन्स्पतिः। हिरंण्यवर्णो मधुंशाखः सुपिप्पृतः। देविमन्द्रंमवर्धयत्। दिव्मग्रेणाप्रात्। आऽन्तरिक्षं पृथिवीमंद १ हीत्। वसुवनं वसुधेयंस्य वेतु यजं। देवं बर्हिवीरितीनाम्। देविमन्द्रंमवर्धयत्। स्वासस्थिमिन्द्रेणासंत्रम्। अन्या बर्ही १ ष्यभ्यंभूत्। वसुवनं वसुधेयस्यं वेतु यजं। देवो अग्निः स्विष्टकृत्। देविमन्द्रंमवर्धयत्। स्विष्टं कुर्विन्त्स्वंष्टकृत्। स्विष्टम्द्यं करोतु नः। वसुवनं वसुधेयंस्य वेतु यजं॥४९॥ वियन्तु यजं शिक्षिते वसुवनं वसुधेयंस्य वेतु यजं॥४९॥ वियन्तु यजं शिक्षिते वसुवनं वसुधेयंस्य वीताँय्यजं गृहान् वेतु यजांभूथ्यदं (देवं वर्ष्हिदेवीर्द्धारं देवी उपासानकां देवी जोष्ट्री देवी ऊर्जाहंती देवा देव्या होतांरा शिक्षितौ देवीसित्मस्तिस्तो देवीदेव इन्द्रो नर्गश्यश्चां देव इन्द्रो वन्स्पतिदेवं वर्षहिवीरितीनान्देवो अग्निः स्विष्टकृद्देवम्। वेतु वियन्तु चतुर्वीतामेको वियन्तु चतुर्वैत्ववर्धयदवर्धयन्निरेवर्धतामेकोऽ

वर्धयः श्चृतुरंवर्धयत्। वस्तोरा वृत्सेन् दैवीरयावीष ह्ताऽस्पृक्षच्छ्तेन् दिव स्वास्थः स्विष्टः शिक्षिते शिक्षिते शिक्षिते॥)॥———[१०]

होतां यक्षत्सिमिधाऽग्निमिडस्पदे। अश्विनेन्द्रकृ सर्रस्वतीम्। अजो धूम्रो न गोधूमैः क्वंलैर्भेषजम्। मधु शष्पैर्न तेजं इन्द्रियम्। पयः सोमः परिस्रुतां घृतं मधुं। वियन्त्वाज्यंस्य होत्यंजं। होतां यक्ष्तत्तनूनपात्सरंस्वती। अविंर्मेषो न भेषजम्। पथा मधुंमृताभंरन्। अश्विनेन्द्रांय वीर्यम्॥५०॥

बदंरैरुप्वाकांभिर्भेष्जन्तोकांभिः। पयः सोमः परिस्रुतां घृतं मधुं। वियन्त्वाज्यंस्य होत्र्यजं। होतां यक्षन्नराशरसं न नुग्नहुम्। पितृर् सुरांयै भेष्जम्। मेषः सरंस्वती भिषक्। रथो न चन्द्र्यंश्विनौर्वपा इन्द्रंस्य वीर्यम्। बदंरैरुप्वाकांभिर्भेष्जन्तोकांभिः। पयः सोमः परिस्रुतां घृतं मधुं। वियन्त्वाज्यंस्य होत्र्यंजं॥५१॥

होतां यक्षदिडेडित आजुह्वांनः सरंस्वतीम्। इन्द्रं बलेन वर्धयन्। ऋषभेण गवेन्द्रियम्। अश्विनेन्द्रांय वीर्यम्। यवैंः कर्कन्धंभिः। मधुं लाजैर्न मासंरम्। पयः सोमः परिस्रुतां घृतं मधुं। वियन्त्वाज्यंस्य होत्र्यजं। होतां यक्षद्वर्हिः सृष्टरीमोर्णम्रदाः। भिषङ्गासंत्या॥५२॥

भिषजाऽश्विनाऽश्वा शिशुंमती। भिषग्धेनुः सरंस्वती। भिषग्दुह इन्द्रांय भेषजम्। पयः सोमः परिस्नुतां घृतं मधुं। वियन्त्वाज्यंस्य होतुर्यजं। होतां यक्षद्दुरो दिशः। कुवृष्यों न व्यर्चस्वतीः। अश्विभ्यां न दुरो दिशंः। इन्द्रो न रोदंसी दुघैं। दुहे कामान्त्सरस्वती॥५३॥

अश्विनेन्द्रांय भेषजम्। शुक्रं न ज्योतिरिन्द्रियम्। पयः सोमः परिस्रुतां घृतं मधुं। वियन्त्वाज्यंस्य होत्र्यजं। होतां यक्षत्सुपेशंसोषे नक्तं दिवां। अश्विनां सञ्जानाने। समं जाते सरंस्वत्या। त्विषिमिन्द्रे न भेषजम्। श्येनो न रजंसा हृदा। पयः सोमः परिस्रुतां घृतं मधुं॥५४॥

वियन्त्वाज्यंस्य होत्रयंजं। होतां यक्ष्रद्देव्या होतांरा भिषजाऽश्विनां। इन्द्रं न जागृंवी दिवा नक्तं न भेषजेः। शूष्ट् सरंस्वती भिषक्। सीसेन दुह इन्द्रियम्। पयः सोमः परिस्रुतां घृतं मधुं। वियन्त्वाज्यंस्य होत्र्यजं। होतां यक्षित्रिस्रो देवीर्न भेषुजम्। त्रयंस्त्रिधातंवोऽपसंः। रूपिमन्द्रें हिर्ण्ययम्॥५५॥

अश्विनेडा न भारती। वाचा सरंस्वती। मह् इन्द्रीय दध्रिन्द्रियम्। पयः सोमः परिस्रुतां घृतं मध्रं। वियन्त्वाज्यंस्य होत्र्यजं। होतां यक्ष्त्त्वष्टांरिमन्द्रमश्विनां। भिषजुं न सरंस्वतीम्। ओजो न जूतिरिन्द्रियम्। वृको न रंभसो भिषक्। यशः सुरंया भेषजम्॥५६॥

श्रिया न मासंरम्। पयः सोमः परिस्रुतां घृतं मधुं। वियन्त्वाज्यंस्य होत्यंजं। होतां यक्षद्वन्स्पतिम्। शमितार रे शतकंतुम्। भीमं न मृन्यु राजांनळ्याँ घन्नमंसा ऽश्विना भामम्। सरेस्वती भिषक्। इन्दांय दुह इन्द्रियम्। पयः सोमः परिस्रुतां घृतं मधुं। वियन्त्वाज्यंस्य होत्र्यजं॥५७॥ होतां यक्षद्ग्निः स्वाहाऽऽज्यंस्य स्तोकानांम्। स्वाहा मेदंसां पृथंक्। स्वाहा छागंमिश्वभ्यांम्। स्वाहां मेषः सरेस्वत्यै। स्वाहंर्ष्भमिन्द्रांय सिःहाय सहंसेन्द्रियम्। स्वाहाऽग्निं न भेषजम्। स्वाहा सोमंमिन्द्रियम्। स्वाहेन्द्रः सुत्रामांणः सिवतारं वरुणं भिषजां पितम्। स्वाहा वनस्पितं प्रियं पाथो न भेषजम्। स्वाहां देवाः आंज्यपान्॥५८॥

स्वाहाऽग्नि १ होत्राञ्जुंषाणो अग्निर्भेषजम्। पयः सोमः परि्सुतां घृतं मधुं। वियन्त्वाज्यंस्य होतर्यजं। होतां यक्षदिश्वना सरंस्वतीमिन्द्र र सुत्रामांणम्। इमे सोमाः सुरामांणः। छागैर्न मेषेर्ऋषभेः सुताः। शष्पैर्न तोकांभिः। लाजैर्महंस्वन्तः। मदा मासंरेण परिष्कृताः। शुक्राः पर्यस्वन्तोऽमृतौः। प्रस्थिता वो मधुश्रुतंः। तानुश्विना सरेस्वृतीन्द्रंः सुत्रामां वृत्रुहा। जुषन्ता ५ सौम्यं मधुं। पिबंन्तु मदंन्तु वियन्तु सोमम्। होतुर्यजं॥५९॥ वीर्यं वियन्त्वाज्यंस्य होत्र्यज् नासंत्या सरंस्वती मधुं हिर्ण्ययं भेषुजं वियन्त्वाज्यंस्य होत्र्यजांज्यपानमृताः पश्चं च (समिधाऽग्नि॰ षट्। तनूनपांत्सप्त। नराश॰समृषिः। इडेडितो यवैरुष्टो। बुरहिः सप्ता दुरोऽश्विना नवं। सुपेशसर्षिः। दैव्या होतारा सीसेन रसंः। तिस्रस्त्वष्टांरमुष्टावंष्टौ। वनुस्पतिमृषिः। अग्नित्रयोदश। अश्विना द्वादंश त्रयोदश। सुमिधाऽग्निं बर्दर्रेबर्दर्रेयंवैर्श्विना त्विषिम्श्विना न भेषुज॰ रूपमृश्विनां भीमं भामम्॥)॥———[११] सिमंद्धो अग्निरंश्विना। तृप्तो घुर्मो विराद्भुतः। दुहे धेनुः

सरंस्वती। सोमर्ं शुक्रमिहेन्द्रियम्। तुनूपा भिषजां सुते। अश्विनोभा सरंस्वती। मध्वा रजारंसीन्द्रियम्। इन्द्रांय पृथिभिवहान्। इन्द्रायेन्दुर् सरंस्वती। नराशरसेन नुग्रहुं:॥६०॥

अधांताम्श्विना मधुं। भेषजं भिषजां सुते। आजुह्वांना सरंस्वती। इन्द्रांयेन्द्रियाणि वीर्यम्। इडांभिरश्विनाविषम्। समूर्ज् सर्रियन्दंधुः। अश्विना नमुंचेः सुतम्। सोमर्र्श्रकं पंरिस्रुतां। सरंस्वती तमाभंरत्। बर्हिषेन्द्राय पातंवे॥६१॥

क्वष्यों न व्यचंस्वतीः। अश्विभ्यां न दुरो दिशः। इन्द्रो न रोदंसी दुधै। दुहे कामान्त्सरंस्वती। उषासा नक्तंमश्विना। दिवेन्द्रई सायमिन्द्रियैः। सञ्जानाने सुपेशंसा। समं जाते सरंस्वत्या। पातं नो अश्विना दिवाँ। पाहि नक्तई सरस्वति॥६२॥

दैव्यां होतारा भिषजा। पातिमन्द्र सर्चां सुते। तिस्रस्रेधा सरंस्वती। अश्विना भारतीडाँ। तीव्रं पंरिस्रुता सोमम्ँ। इन्द्रांय सुषवुर्मदम्ँ। अश्विना भेषजं मधुं। भेषजत्रः सरंस्वती। इन्द्रे त्वष्टा यशः श्रियम्ँ। रूप र रूपमधः सुते। ऋतुथेन्द्रो वनस्पतिः। शृशमानः पंरिस्रुताँ। कीलालंमश्विभ्यां मधुं। दुहे धेनः सरंस्वती। गोभिर्न सोममश्विना। मासंरेण परिष्कृताँ। समंधाता सरंस्वत्या। स्वाहेन्द्रे सुतं मधुं॥६३॥

अश्विनां ह्विरिन्द्रियम्। नमुंचेर्धिया सरंस्वती। आ शुक्रमांसुराद्वसु। मुघमिन्द्रांय जभिरे। यमश्विना सरंस्वती। ह्विषेन्द्रमवर्धयन्। स बिंभेद वृतं मुघम्। नमुंचावासुरे सचौ। तमिन्द्रं पृशवः सचौ। अश्विनोभा सरंस्वती॥६४॥

दधांना अभ्यंनूषत। हुविषां यज्ञमिंन्द्रियम्। य इन्द्रं इन्द्रियन्द्धुः। सृविता वर्रुणो भगः। स सुत्रामां हुविष्पंतिः। यजमानाय सश्चत। सृविता वर्रुणोऽदधंत्। यजमानाय दाशुषैं। आदंत्त नमुंचेर्वसुं। सुत्रामा बलंमिन्द्रियम्॥६५॥

वर्रुणः क्षुत्रमिन्द्रियम्। भगेन सिवता श्रियम्। सुत्रामा यशंसा बलम्। दधांना यज्ञमांशत। अश्विंना गोभिरिन्द्रियम्। अश्वेभिर्वीर्यं बलम्। ह्विषेन्द्र सरंस्वती। यजंमानमवर्धयन्। ता नासंत्या सुपेशंसा। हिरंण्यवर्तनी नर्गं। सरंस्वती ह्विष्मंती। इन्द्र कर्मसु नोऽवत। ता भिषजां सुकर्मणा। सा सुदुघा सरंस्वती। स वृत्रहा श्रुतक्रंतुः। इन्द्रांय दधुरिन्द्रियम्॥६६॥

उभा सरस्वती बलंमिन्द्रियन्नरा षद्वं॥————[१३]

देवं ब्र्हिः संरस्वती। सुदेविमन्द्रं अश्विनां। तेजो न चक्षुंरक्ष्योः। ब्र्हिषां दध्रिन्द्रियम्। वसुवनं वसुधेयंस्य वियन्तु यजं। देवीर्द्वारों अश्विनां। भिषजेन्द्रे सरस्वती। प्राणं न वीर्यन्नसि। द्वारों दध्रिन्द्रियम्। वसुवनं वसुधेयंस्य

वियन्तु यजं॥६७॥

देवी उषासांविश्वनां। भिषजेन्द्रे सरंस्वती। बलं न वार्चमास्यां। उषाभ्यांन्दध्रिन्द्रियम्। वसुवनं वसुधेयंस्य वियन्तु यर्जा। देवी जोष्ट्री अश्विनां। सुत्रामेन्द्रे सरंस्वती। श्रोत्रं न कर्णयोर्यशंः। जोष्ट्रीभ्यान्दध्रिन्द्रियम्। वसुवनं वसुधेयंस्य वियन्तु यर्जा॥६८॥

देवी ऊर्जाहुंती दुघें सुदुघें। पयसेन्द्र सरंस्वत्यश्विनां भिषजांवत। शुक्रं न ज्योतिः स्तनंयोराहुंती धत्त इन्द्रियम्। वसुवने वसुधेयंस्य वियन्तु यजं। देवा देवानां भिषजां। होतांराविन्द्रंमश्विनां। वषद्भारेः सरंस्वती। त्विषिं न हृदंये मृतिम्। होतृंभ्यान्दध्रिन्द्रियम्। वसुवने वसुधेयंस्य वियन्तु यजं॥६९॥

देवीस्तिस्रस्तिस्रो देवीः। सरंस्वत्यश्विना भारतीडाँ। शूषत्र मध्ये नाभ्याम्। इन्द्रांय दध्रिन्द्रियम्। वस्वनं वसुधेयंस्य वियन्तु यजं। देव इन्द्रो नराशश्संः। त्रिवरूथः सरंस्वत्याऽश्विभ्यांमीयते रथंः। रेतो न रूपम्मृतंं जनित्रम्। इन्द्रांय त्वष्टा दधंदिन्द्रियाणि। वसुवनं वसुधेयंस्य वियन्तु यजं॥७०॥

देव इन्द्रो वनस्पतिः। हिरंण्यपर्णो अश्विभ्याम्। सरंस्वत्याः सुपिप्पुलः। इन्द्रांय पच्यते मधुं। ओजो न जूतिमृष्भो न भामम्। वनस्पतिनीं दधिदिन्द्रियाणि। वसुवने वसुधेयंस्य वियन्तु यजे। देवं बर्हिवीरितीनाम्। अध्वरे स्तीर्णमुश्विभ्याम्। ऊर्णम्रदाः सरेस्वत्याः॥७१॥

स्योनिमंन्द्र ते सदंः। ईशायैं मृन्यु राजांनं बर्हिषां दध्रिन्द्रियम्। वसुवनं वसुधेयंस्य वियन्तु यजं। देवो अग्निः स्विष्ट्कृत्। देवान् यक्षद्यथायथम्। होतांराविन्द्रंमिश्वनां। वाचा वाच् सरंस्वतीम्। अग्नि सोम से स्विष्ट्कृत्। स्विष्ट् इन्द्रंः सुत्रामां सिवता वर्रुणो भिषक्। इष्टो देवो वनस्पितिः। स्विष्टा देवा आज्यपाः। इष्टो अग्निरिग्निनां। होतां होत्रे स्विष्ट्कृत्। यशो न दर्धदिन्द्रियम्। ऊर्ज्मपंचितिः स्वधाम्। वसुवनं वसुधेयंस्य वियन्तु यजं॥७२॥

द्वारों दध्रिन्द्रियं वंसुवने वसुधेयंस्य वियन्तु यज् जोष्ट्रींभ्यान्दध्रिन्द्रियं वंसुवने वसुधेयंस्य वियन्तु यज् होतृंभ्यान्दध्रिन्द्रियं वंसुवने वसुधेयंस्य वियन्तु यज्रैन्द्रियाणि वसुवने वसुधेयंस्य वियन्तु यज्र सरंस्वत्या वनस्पितृष्यद्वं (देवं ब्रिहेर्देवीद्वारीं देवी उपासांविश्वनां देवी जोष्ट्रीं देवी ऊर्जाहुंती देवा देवानां भिषजां वषद्वारेर्देवीस्तिस्रस्तिस्रो देवीर्देव इन्द्रो नराशश्सों देव इन्द्रो वनस्पितिर्देवं ब्रुहिवारितीनान्देवो अग्निः स्विष्टकृद्देवान्। समिधाऽग्निं देवं ब्रुहिः सरंस्वत्यश्विना सर्वं वियन्तु। द्वारंस्तिस्रः सर्ववियन्तु। अज इन्द्रमोजोऽग्निं परः सरंस्वतीम्। नक्तं पूर्वः सरंस्वति। अन्यत्र सरंस्वती। भिषक्पूर्वन्दह इन्द्रियम्। अन्यत्रं दध्रिनिद्र्यम्। सौत्रामण्याश्सेतास्तिती। अञ्चन्त्ययं यजमानः॥)॥——[१४]

अग्निम्द्य होतांरमवृणीत। अय॰ सुंतासुती यजंमानः। पर्चन्यक्तीः। पर्चन्युरोडाशान्। गृह्णन्यहान्। बुध्नत्रिश्वभ्याञ्छागु॰ सरंस्वत्या इन्द्रांय। बुधन्त्सरंस्वत्यै मेषिमन्द्रांयाश्विभ्यांम्। बुधन्निन्द्रांयर्षभम्श्विभ्या सरंस्वत्यै। सूपस्था अद्य देवो वनस्पतिरभवत्। अश्विभ्याञ्छागेन सरंस्वत्या इन्द्रांय॥७३॥

सरंस्वत्ये मेषेणेन्द्रांयाश्विभ्यांम्। इन्द्रांयर्ष्भेणाश्विभ्याः सरंस्वत्ये। अक्षः स्तान्मंदस्तः प्रतिपचताग्रंभीषः। अवीवृधन्त ग्रहैंः। अपातामश्विना सरंस्वतीन्द्रः सुत्रामां वृत्रहा। सोमान्त्सुराम्णः। उपो उक्थामदाः श्रौद्विमदां अदन्। अवीवृधन्ताङ्गूषेः। त्वाम् चर्षं आर्षेयर्षीणान्नपादवृणीत। अयः स्तासुती यजंमानः। बहुभ्य आ सङ्गंतेभ्यः। एष मे देवेषु वसु वार्या यक्ष्यत् इति। ता या देवा देवदानान्यदुः। तान्यस्मा आ च शास्वं। आ चं गुरस्व। इषितश्चं होत्रसिं भद्रवाच्यांय प्रेषितो मानुषः। सूक्तवाकायं सूक्ता ब्रूंहि॥७४॥ इद्रांष् यजंमानः स्म चं॥——[१५]

उ्शन्तंस्त्वा हवामह् आ नों अग्ने सुकेतुनां। त्वर् सोम महे भगन्त्वर सोम् प्रचिकितो मनीषा। त्वया हि नेः पितरं सोम् पूर्वे त्वर सोम पितृभिः संविदानः। बर्हिषदः पितर् आऽहं पितृन्। उपंहूताः पितरोऽग्निष्वात्ताः पितरः। अग्निष्वात्तानृतुमतो हवामहे। नराशरसे सोमपीथं य आशुः। ते नो अर्वन्तः सुहवां भवन्तु। शं नो भवन्तु द्विपदे शश्चतुंष्पदे। ये अंग्निष्वात्ता येऽनंग्निष्वात्ताः॥७५॥ अध्होमुर्चः पितरंः सोम्यासंः। परेऽवंरेऽमृतांसो भवंन्तः। अधि ब्रुवन्तु ते अंवन्त्वस्मान्। वान्यायै दुग्धे जुषमाणाः कर्म्भम्। उदीरांणा अवंरे परे च। अग्निष्वात्ता ऋतुभिः संविदानाः। इन्द्रंवन्तो ह्विरिदं जुंषन्ताम्। यदंग्ने कव्यवाहन् त्वमंग्न ईडितो जांतवेदः। मातंली क्व्यैः। ये तांतृपुर्देवृत्रा जेहंमानाः। होत्रावृधः स्तोमंतष्टासो अर्कैः। आऽग्ने याहि सुविदत्रेभिर्वाङ्। स्त्यैः क्व्यैः पितृभिर्धर्म्सिद्धः। ह्व्यवाहंम् जरं पुरुप्रियम्। अग्निं घृतेनं ह्विषां सप्यन्। उपांसदङ्कव्यवाहं पितृणाम्। स नः प्रजां वीरवंतीः समृण्वतु॥७६॥

अनंग्निष्वात्ता जेहंमानाः सप्त चं॥_____[१६]

होतां यक्षिद्विस्पदे। स्मिधानं महद्यशंः। सुषंमिद्धं वरेण्यम्। अग्निमिन्द्रं वयोधसम्। गायत्रीञ्छन्दं इन्द्रियम्। त्र्यविङ्गां वयो दर्धत्। वेत्वाज्यंस्य होत्र्यजं। होतां यक्ष्च्छुचिंव्रतम्। तनूनपातमुद्भिदम्। यङ्गर्भमदितिर्द्धे॥७७॥

शुचिमिन्द्रं वयोधसम्। उष्णिह्ञ्छन्दं इन्द्रियम्। दित्यवाह्ङ्गां वयो दर्धत्। वेत्वाज्यंस्य होत्र्यजं। होतां यक्षदीडेन्यम्। ईडितं वृत्रहन्तंमम्। इडांभिरीड्यू सहंः। सोम्मिन्द्रं वयोधसम्। अनुष्ठुभुञ्छन्दं इन्द्रियम्। त्रिवत्सङ्गां वयो दर्धत्॥७८॥

वेत्वाज्यंस्य होत्र्यजं। होतां यक्षत्सुबर्हिषदम्ं। पूषण्वन्तममंर्त्यम्। सीदंन्तं बर्हिषं प्रिये। अमृतेन्द्रं वयोधसम्। बृह्तीञ्छन्दं इन्द्रियम्। पञ्चांविङ्गां वयो दधंत्। वेत्वाज्यंस्य होत्र्यजं। होतांयक्ष्रद्यचंस्वतीः। सुप्रायणा ऋतावृधंः॥७९॥

द्वारों देवीर्हिर्ण्यर्यीः। ब्रह्माण् इन्ह्रंं वयोधसम्। पृङ्किञ्छन्दं इहेन्द्रियम्। तुर्यवाहृङ्गां वयो दर्धत्। वेत्वाज्यंस्य होत्र्यजं। होतां यक्षत्सुपेशंसे। सुशित्पे बृंहृती उभे। नक्तोषासा न दंर्शते। विश्वमिन्द्रंं वयोधसम्। त्रिष्ठभञ्छन्दं इन्द्रियम्॥८०॥ पृष्ठवाहृङ्गां वयो दर्धत्। वेत्वाज्यंस्य होत्र्यजं। होतां यक्षत्प्रचेतसा। देवानांमृत्तमं यशः। होतांरा देव्यां क्वी। स्युजेन्द्रं वयोधसम्। जगंतीञ्छन्दं इहेन्द्रियम्। अनुङ्वाहृङ्गां वयो दर्धत्। वेत्वाज्यंस्य होत्र्यजं। होतां यक्षत्पेशंस्वतीः॥८१॥

तिस्रो देवीर्हिर्ण्ययीः। भारतीर्बृह्तीर्म्हीः। पितृमिन्द्रं वयोधसम्। विराज्ञञ्छन्दं इहेन्द्रियम्। धेनुं गां न वयो दर्धत्। वेत्वाज्यंस्य होत्र्यंजं। होतां यक्षत्सुरेतंसम्। त्वष्टांरं पृष्टिवर्धनम्। रूपाणि बिभ्रंतं पृथंक्। पृष्टिमिन्द्रं वयोधसम्॥८२॥

द्विपदञ्छन्दं इहेन्द्रियम्। उक्षाणुं गां न वयो दर्धत्।

वेत्वाज्यंस्य होत्र्यजं। होतां यक्षच्छ्तक्रंतुम्। हिरंण्यपर्णमुक्थिनम्। र्श्नां बिभ्रंतं वृशिम्। भगमिन्द्रं वयोधसम्। कुकुमुञ्छन्दं इहेन्द्रियम्। वृशां वेहतं गां न वयो दर्धत्। वेत्वाज्यंस्य होत्र्यजं। होतां यक्ष्त्रस्वाहांकृतीः। अग्निं गृहपंतिं पृथंक्। वर्रुणं भेषजङ्कविम्। क्ष्त्रमिन्द्रं वयोधसम्। अतिच्छन्दस्वञ्छन्दं इन्द्रियम्। बृहदंष्भङ्गां वयो दर्धत्। वेत्वाज्यंस्य होत्र्यजं॥८३॥

द्धे दधंदतावृधं इन्द्रियं पेशंस्वतीर्वयोधसं वेत्वाज्यंस्य होत्यंजं सप्त चं (इडस्पदेंऽग्निङ्गांयुत्रीत्र्यविम्ं। शृचिंव्रत्र् शृचिंमुण्णिहंन्दित्यवाहम्ं। ईडेन्य्र सोमंमनुष्टुभंत्रिवृत्सम्। सुवर्हिषदंममृतेन्द्रं बृह्तीं पश्चांविम्। व्यचंस्वतीः सुप्रायणा द्वारौं ब्रह्माणंः पृङ्किमिह तुंर्यवाहम्ं। सुपेशंसे विश्वमिन्द्रंत्रिष्टुभं पष्टवाहम्ं। प्रचेतसा स्युजेन्द्रं जगंतीमिहानुङ्गाहम्ं। पेशंस्वतीस्तिसः पितं विराजंमिह धेनुत्र। सुरेतंसन्त्वष्टांरुं पृष्टिमिन्द्रं द्विपदंमिहोक्षाण्त्र। शृतकंतुं भगमिन्द्रंङ्क्कभंमिह वृशात्र। स्वाहांकृतीः क्षत्रमितंच्छन्दसं बृहदंष्भङ्गां वयो दधंदिन्द्रियमृषि वसु नवं द्शेहंन्द्रियमष्टं नव दश् गां न वयो दधंदिडस्पदे सर्वं वेतु॥)॥———[१७]

सिमंद्धो अग्निः स्मिधां। सुषंमिद्धो वरेंण्यः। गायत्री छन्दं इन्द्रियम्। त्र्यविगीवयां दधुः। तनूनपाच्छुचित्रतः। तनूपाच् सरंस्वती। उष्णिक्छन्दं इन्द्रियम्। दित्यवाङ्गोवयां दधुः। इडांभिरुग्निरीड्यः। सोमो देवो अमंत्र्यः॥८४॥

अनुष्ठुप्छन्दं इन्द्रियम्। त्रिवृत्सो गौर्वयो दधः। सुबर्हिर्गिः पूषण्वान्। स्तीर्णबंर्हिरमंत्र्यः। बृह्ती छन्दं इन्द्रियम्। पश्चांविगौर्वयो दधः। दुरो देवीर्दिशो महीः। ब्रह्मा देवो बृह्स्पतिः। पृङ्किश्छन्दं इहेन्द्रियम्। तुर्यवाङ्गोर्वयो दधः॥८५॥ उषे यही सुपेशंसा। विश्वं देवा अमंत्र्याः। त्रिष्टुप्छन्दं इन्द्रियम्। पृष्ठवाद्गोर्वयो दधः। दैव्यां होतारा भिषजा। इन्द्रेण स्युजां युजा। जगंती छन्दं इहेन्द्रियम्। अनुङ्वान्गोर्वयो दधः। तिस्र इडा सरंस्वती। भारती मुरुतो विशः॥८६॥ विराद्धन्दं इहेन्द्रियम्। धेनुर्गौर्न वयो दधः। त्वष्टां तुरीपो अद्भुतः। इन्द्राग्नी पृष्टिवर्धना। द्विपाच्छन्दं इहेन्द्रियम्। उक्षा गौर्न वयो दधः। शामिता नो वनस्पतिः। स्विता प्रसुवन्भगम्। कुकुच्छन्दं इहेन्द्रियम्। वृशा वेहद्गौर्न वयो दधः। स्वाहां युज्ञं वर्रणः। सुक्षत्रो भेषुजं करत्। अतिच्छन्दाश्छन्दं इन्द्रियम्।

अमर्त्यस्तुर्यवाङ्गोर्वयो दधुर्विशो वृशा वेहद्गौर्न वयो दधुश्चत्वारि च॥————[१८]

बृहद्घमो गौर्वयो दधुः॥८७॥

वसन्तेन्त्र्नां देवाः। वसंविश्चवृतां स्तुतम्। रथन्तरेण् तेजंसा। ह्विरिन्द्रे वयों दधुः। ग्रीष्मेणं देवा ऋतुनां। रुद्राः पश्चदशे स्तुतम्। बृह्ता यशंसा बलम्। ह्विरिन्द्रे वयों दधुः। वर्षाभिर्ऋतुनांऽऽदित्याः। स्तोमें सप्तदशे स्तुतम्॥८८॥

वैरूपेणं विशोजंसा। ह्विरिन्द्रे वयों दधुः। शार्देनुर्तुनां देवाः। एकविश्श ऋभवंः स्तुतम्। वैराजेनं श्रिया श्रियम्। ह्विरिन्द्रे वयों दधुः। हेमन्तेनुर्तुनां देवाः। मुरुतंस्त्रिण्वे स्तुतम्। बलेन् शक्वरीः सहंः। ह्विरिन्द्रे वयों दधुः। शैशिरेणुर्तुनां देवाः। त्रयस्त्रि १ शें ८मृत ई स्तुतम्। सत्येनं रेवतीः क्षत्रम्। ह्विरिन्द्रे वयो दधुः॥८९॥

स्तोमें सप्तदुशे स्तुत॰ सहों ह्विरिन्द्रे वयों दधुश्चृत्वारिं च (वस्तेने ग्रीष्मेणं वर्षाभिः शार्देनं हेम्न्तेनं शैशिरेण षट्॥)॥———[१९]

देवं बर्हिरिन्द्रं वयोधसम्। देवं देवमंवर्धयत्। गायत्रिया छन्दंसेन्द्रियम्। तेज् इन्द्रे वयो दर्धत्। वसुवने वसुधेयंस्य वेतु यजं। देवीर्द्वारों देविमन्द्रं वयोधसम्। देवीर्देवमंवर्धयन्। उण्णिहा छन्दंसेन्द्रियम्। प्राणिमन्द्रे वयो दर्धत्। वसुवने वसुधेर्यस्य वियन्तु यजं॥९०॥

देवी देवं वंयोधसम्। उषे इन्द्रंमवर्धताम्। अनुष्टुभा छन्दंसेन्द्रियम्। वाचमिन्द्रे वयो दर्धत्। वसुवने वसुधेयंस्य वीतां यजं। देवी जोष्ट्री देवमिन्द्रं वयोधसम्। देवी देवमवर्धताम्। बृह्त्या छन्दंसेन्द्रियम्। श्रोत्रमिन्द्रे वयो दर्धत्। वसुवने वसुधेयंस्य वीतां यजं॥९१॥

देवी ऊर्जाहुंती देविमन्द्रं वयोधसम्। देवी देवमंवर्धताम्। पृङ्ग्या छन्दंसेन्द्रियम्। शुक्रमिन्द्रे वयो दर्धत्। वसुवने वसुधेयंस्य वीतां यर्जा। देवा दैव्या होतांरा देविमन्द्रं वयोधसम्। देवा देवमंवर्धताम्। त्रिष्टुभा छन्दंसेन्द्रियम्। त्विषिमिन्द्रे वयो दर्धत्। वसुवने वसुधेयंस्य वीतां यर्जा॥९२॥

देवीस्तिस्रस्तिस्रो देवीर्वयोधसम्। पतिमिन्द्रमवर्धयन्।

जर्गत्या छन्दंसेन्द्रियम्। बलुमिन्द्रे वयो दर्धत्। वसुवनें वसुधेयंस्य वियन्तु यजं। देवो नराशश्सों देवमिन्द्रंं वयोधसम्। देवो देवमंवर्धयत्। विराजा छन्दंसेन्द्रियम्। रेत् इन्द्रे वयो दर्धत्। वसुवनें वसुधेयंस्य वेतु यजं॥९३॥

देवो वनस्पतिर्देवमिन्द्रं वयोधसम्। देवो देवमंवर्धयत्। द्विपदा छन्दंसेन्द्रियम्। भगुमिन्द्रे वयो दर्धत्। वुसुवने वसुधेयंस्य वेतु यर्जा। देवं बर्हिर्वारितीनां देवमिन्द्रं वयोधसम्। देवं देवमंवर्धयत्। ककुभा छन्दंसेन्द्रियम्। यश इन्द्रे वयो दर्धत्। वसुवने वसुधेयंस्य वेतु यर्ज। देवो अग्निः स्विष्टकृद्देवमिन्द्रं वयोधसम्। देवो देवमंवर्धयत्। अतिंच्छन्दसा छन्दंसेन्द्रियम्। क्षुत्रमिन्द्रे वयो दर्धत्। वसुवने वसुधेर्यस्य वेतु यर्ज॥९४॥ वियन्तु यर्ज वीतां यर्ज वीतां यर्ज वेतु यर्ज वेतु यज् पर्श्व च (देवं बुर्हिर्गायित्रिया तेर्जः। देवीर्द्वारं उष्णिहाँ प्राणम्। देवी देवमुषे अनुष्टुभा वाचम्। देवी जोष्ट्री बृह्त्या श्रोत्रम्। देवी ऊर्जाहुंती पुङ्ग्या शुक्रम्। देवा दैव्या होतांरा त्रिष्टभा त्विषिम्। देवीस्तिस्रस्तिस्रो देवीः पतिं जर्गत्या बलम्ं। देवो नराशश्सो विराजा रेतः। देवो वनस्पतिर्द्विपदा भगम्। देवं ब्रहिर्वारितीनाङ्कुकुमा यशंः। देवो अग्निः स्विष्टकृदितिच्छन्दसा क्षत्रम्। वेतु वियन्तु चतुर्वीतामेको वियन्तु चुतुर्वेत्ववर्धयदवर्धयः श्चतुरंवर्धतामेकोऽवर्धयः श्चतुरंवर्धयत्॥)॥————[२०]

स्वाद्वीन्त्वा सोमः सुरावन्तर् सीसेन मित्रोऽसि यद्देवा होतां यक्षत्स्मिधेन्द्रर् सिमंद्ध इन्द्र आचंर्षणिप्रा देवं बर्हिर्होतां यक्षत्स्मिधाऽग्निर सिमंद्धो अग्निरंश्विनाऽश्विनां ह्विरिन्द्रियं देवं बर्हिः सरंस्वत्यग्निम्द्योशन्तो होतां यक्षदिडस्पदे सिमंद्धो अग्निः स्मिधां वसन्तेन्त्त्नां देवं बर्हिरिन्द्रं वयोधसं विरश्तिः॥२०॥ स्वाद्वीन्त्वाऽमीमदन्त पितर्ः साम्राज्याय पूतं पवित्रेणोषासानक्ता बदेरैरधातां देव इन्द्रो वनस्पतिः पष्ठवाहृङ्गां देवी देवं वयोधसं चतुर्नवितः॥९४॥ स्वाद्वीन्त्वां वेतु यजं॥

हरिः ओम्॥ ॥इति श्रीकृष्णयजुर्वेदीयतैत्तिरीयब्राह्मणे द्वितीयाष्टके षष्टः प्रपाठकः समाप्तः॥

॥सप्तमः प्रश्नः॥

॥ तैत्तिरीयब्राह्मणे द्वितीयाष्टके सप्तमः प्रपाठकः॥

त्रिवृत्स्तोमों भवति। ब्रह्मवर्चसं वै त्रिवृत्। ब्रह्मवर्चसमेवावं रुन्थे। अग्निष्टोमः सोमो भवति। ब्रह्मवर्चसं वा अग्निष्टोमः। ब्रह्मवर्चसमेवावं रुन्धे। रथन्तुर सामं भवति। ब्रह्मवर्चसं वै रंथन्तरम्। ब्रह्मवर्चसमेवावं रुन्धे। परिस्रजी होतां भवति॥१॥ अरुणो मिर्मिरस्रिशुंऋः। एतद्वै ब्रह्मवर्चसस्यं रूपम्। रूपेणैव ब्रंह्मवर्च्समवं रुन्धे। बृहस्पतिंरकामयत देवानां पुरोधाङ्गंच्छेयमितिं। स एतं बृहस्पतिसवमंपश्यत्। तमाऽहंरत्। तेनांयजता ततो वै स देवानां पुरोधामंगच्छत्। यः पुरोधाकामः स्यात्। स बृहस्पतिसवेनं यजेत॥२॥ पुरोधामेव गंच्छति। तस्यं प्रातः सवने सन्नेषुं नाराशृ र सेषुं। एकांदश दक्षिणा नीयन्ते। एकांदश मार्ध्यं दिने सर्वने सन्नेषुं नाराश १ सेषुं। एकांदश तृतीयसवने सन्नेषुं नाराश १ सेषुं। त्रयंस्त्रि शत्सम्पंद्यन्ते। त्रयंस्त्रि शहे देवताः। देवतां एवावंरुन्थे। अश्वंश्चतुस्त्रि १ प्राजापत्यो वा अश्वं:॥३॥ प्रजापंतिश्चतुस्त्रि १ देवतांनाम्। यावंतीरेव देवताः। ता पुवावंरुन्धे। कृष्णाजिनंऽभिषिंश्वति। ब्रह्मणो वा पुतद्रूपम्। यत्कृष्णाजिनम्। ब्रह्मवर्चसेनैवैन् र समंध्यति। आज्येनाभिषिंश्चति। तेजो वा आज्यम्।

तेजं पुवास्मिन्दधाति॥४॥

होतां भवति यजेत् वा अश्वां दधाति॥———[१]

यदाँग्नेयो भवंति। अग्निम्ंखा ह्यद्धिः। अथ यत्पौष्णः। पृष्टिर्वे पूषा। पृष्टिर्वेश्यंस्य। पृष्टिंमेवावं रुन्धे। प्रस्वायं सावित्रः। अथ यत्त्वाष्ट्रः। त्वष्टा हि रूपाणिं विक्रोतिं। निर्व्रुणत्वायं वारुणः॥५॥

अथो य एव कश्च सन्त्सूयतें। स हि वांरुणः। अथ् यहैं श्वदेवः। वैश्वदेवो हि वैश्यः। अथ् यन्मांरुतः। मा्रुतो हि वेश्यः। स्प्तैतानिं ह्वी १ षि भवन्ति। स्प्तगंणा वै म्रुतः। पृश्जिः पृष्टौही मांरुत्या लेभ्यते। विश्वे म्रुतः। विश्वं एवैतन्मध्यतों ऽभिषिंच्यते। तस्माद्वा एष विशः प्रियः। विश्वो हि मध्यतों ऽभिषिच्यते। ऋष्मचर्मे ऽध्यभिषिंश्वति। स हि प्रंजनियता। द्धाऽभिषिश्वति। ऊर्ग्वा अन्नाद्यं दिधे। ऊर्जैवनमन्नाद्येन समर्धयति॥६॥

यदाँग्नेयो भवंति। आग्नेयो वै ब्राँह्मणः। अथु यत्सौम्यः। सौम्यो हि ब्राँह्मणः। प्रस्वायैव सांवित्रः। अथु यद्वांर्हस्पृत्यः। एतद्वै ब्राँह्मणस्यं वाक्पृतीयम्। अथु यदंग्नीषोमीयः। आग्नेयो वै ब्राँह्मणः। तौ यदा सङ्गच्छेते॥७॥

अर्थ वीर्यावत्तरो भवति। अथु यत्सारस्वतः। एति प्रत्यक्षं ब्राह्मणस्यं वाक्पतीयम्। निर्वरुणत्वायैव वारुणः। अथो य एव कश्च सन्त्सूयतें। स हि वांरुणः। अथ् यद्यांवापृथिव्यः। इन्द्रों वृत्राय वज्रमुदंयच्छत्। तं द्यावांपृथिवी नान्वंमन्येताम्। तमेतेनैव भांगुधेयेनान्वंमन्येताम्॥८॥

वर्ज्रस्य वा एषोऽनुमानायं। अनुमतवज्रः सूयाता इति। अष्टावेतानि ह्वी १ षि भवन्ति। अष्टाक्षंरा गायत्री। गायत्री ब्रह्मवर्च्सम्। गायत्रियैव बंह्मवर्च्समवं रुन्थे। हिरंण्येन घृतमृत्पुंनाति। तेजंस एव रुचे। कृष्णाजिनेऽभिषिश्चिति। ब्रह्मंणो वा एतदंख्सामयो रूपम्। यत्कृष्णाजिनम्। ब्रह्मंत्रेवेनंमृख्सामयोरध्यभिषिश्चिति। घृतेनाभिषिश्चिति। तथां वीर्यावत्तरो भवति॥९॥

सङ्गच्छेते भागुधेयेनान्वंमन्येता रूपश्चत्वारिं च॥------[3]

न वै सोमेन सोमंस्य स्वौंऽस्ति। ह्तो ह्यंषः। अभिष्ंतो ह्यंषः। न हि हृतः सूयतें। सौमी स्तृतवंशामा लेभते। सोमो वै रेतोधाः। रेतं पृव तद्दंधाति। सौम्यर्चाऽभिषिश्चिति। रेतोधा ह्यंषा। रेतः सोमः। रेतं पृवास्मिन्दधाति। यत्किं चं राजसूयंमृते सोमम्। तत्सर्वं भवति। अषांढं युत्सु पृतंनासु पप्रिम्। सुवर्षामृप्स्वां वृजनंस्य गोपाम्। भरेषुजा स्सुंक्षिति सुश्रवंसम्। जयंन्तन्त्वामनं मदेम सोम॥१०॥

रेतुः सोर्मः सप्त चं॥_____[४]

यो वै सोमेन सूयतें। स देवस्वः। यः पृशुनां सूयतें। स

देवस्वः। य इष्ट्यां सूयतें। स मंनुष्यस्वः। एतं वै पृथंये देवाः प्रायंच्छन्। ततो वै सोऽप्यांरण्यानां पशूनामंसूयत। यावंतीः कियंतीश्च प्रजा वाचं वदंन्ति। तासार् सर्वासार सूयते॥११॥

य एतेन् यजंते। य उं चैनमेवं वेदं। नाराश्र स्यर्चा ऽभिषिश्चित। मनुष्यां वै नराश स्मंः। निह्नुत्य वावैतत्। अथाभिषिश्चिति। यत्किं चं राज्सूयंमनुत्तरवेदीकम्ं। तत्सर्वं भवित। ये में पश्चाशतंन्ददुः। अश्वांना स्पध्स्तुंतिः। द्युमदंग्ने मिह् श्रवंः। बृहत्कृंधि मुघोनांम्। नृवदंमृत नृणाम्॥१२॥

सूयते स्थस्तृतिस्रीणि च॥------[५]

पुष गोंस्वः। षुद्रिष्श उक्थ्यों बृहत्सांमा। पर्वमाने कण्वरथन्तरं भंवति। यो वै वांजुपेर्यः। स सम्राद्भवः। यो रांजुसूर्यः। स वंरुणस्वः। प्रजापंतिः स्वारांज्यं परमेष्ठी। स्वारांज्यङ्गोरेव। गौरिव भवति॥१३॥

य एतेन् यजंते। य उं चैनमेवं वेदं। उभे बृंहद्रथन्तरे भंवतः। ति स्वारांज्यम्। अयुतं दक्षिणाः। ति स्वारांज्यम्। प्रतिधुषाऽभिषिश्चिति। ति स्वारांज्यम्। अनुंद्धते वेद्ये दक्षिण्त आंहवनीयंस्य बृह्तः स्तोत्रं प्रत्यभिषिश्चिति। इयं वाव रथन्तरम्॥१४॥

असौ बृहत्। अनयोंरेवैनुमनंन्तर्हितम्भिषिंश्चति। पृशुस्तोमो

वा एषः। तेनं गोस्वः। षृद्विष्शः सर्वः। रेवज्ञातः सर्हसा वृद्धः। क्षत्राणां क्षत्रभृत्तंमो वयोधाः। महान्मंहित्वे तंस्तभानः। क्षत्रे राष्ट्रे चं जागृहि। प्रजापंतेस्त्वा परमेष्ठिनः स्वाराज्येनाभिषिश्चामीत्यांह। स्वाराज्यमेवैनं गमयति॥१५॥

डुव भ्वति र्थन्तरमाहै $\dot{a}$ च॥————[६]

सिर्हे व्याघ्र उत या पृदांकौ। त्विषिरुग्नौ ब्राँह्मणे सूर्ये या। इन्द्रं या देवी सुभगां जजानं। सा न आगुन्वर्चसा संविदाना। या रांजन्ये दुन्दुभावायंतायाम्। अश्वंस्य ऋन्द्ये पुरुषस्य मायौ। इन्द्रं या देवी सुभगां जजानं। सा न आगुन्वर्चसा संविदाना। या हस्तिनि द्वीपिनि या हिरंण्ये। त्विष्रश्वंषु पुरुषेषु गोषुं॥१६॥

इन्द्रं या देवी सुभगां ज्जानं। सा न आग्न्वर्चसा संविदाना। रथे अक्षेषुं वृष्भस्य वाजें। वातें पूर्जन्ये वर्रुणस्य शुष्में। इन्द्रं या देवी सुभगां ज्जानं। सा न आग्न्वर्चसा संविदाना। राडंसि विराडंसि। सुम्राडंसि स्वराडंसि। इन्द्रांय त्वा तेजंस्वते तेजंस्वन्तः श्रीणामि। इन्द्रांय त्वौजंस्वत् ओजंस्वन्तः श्रीणामि॥१७॥

इन्द्रांय त्वा पर्यस्वते पर्यस्वन्तः श्रीणामि। इन्द्रांय त्वाऽऽयुंष्मत् आयुंष्मन्तः श्रीणामि। तेजोंऽसि। तत्ते प्र यंच्छामि। तेजंस्वदस्तु मे मुखम्ं। तेजंस्वच्छिरों अस्तु मे। तेजंस्वान् विश्वतंः प्रत्यङ्ग्। तेजंसा सम्पिपृग्धि मा। ओजोऽसि। तत्ते प्र यंच्छामि॥१८॥

ओर्जस्वदस्तु में मुखम्ं। ओर्जस्विच्छिरों अस्तु मे। ओर्जस्वान् विश्वतः प्रत्यङ्काः ओर्जसा सं पिंपृग्धि मा। पयोऽसि। तत्ते प्र यंच्छामि। पयंस्वदस्तु में मुखम्ं। पयंस्विच्छिरों अस्तु मे। पयंस्वान् विश्वतः प्रत्यङ्काः। पयंसा सं पिंपृग्धि मा॥१९॥

आयुंरिस। तत्ते प्र यंच्छामि। आयुंष्मदस्तु मे मुखम्ँ। आयुंष्मच्छिरो अस्तु मे। आयुंष्मान् विश्वतः प्रत्यङ्इ। आयुंषा सं पिंपृग्धि मा। इममंग्र आयुंषे वर्चसे कृधि। प्रिय॰ रेतों वरुण सोम राजन्। मातेवासमा अदिते शर्म यच्छ। विश्वं देवा जरंदिष्टर्यथाऽसंत्॥२०॥

आयुंरिस विश्वायुंरिस। सर्वायुंरिस सर्वमायुंरिस। यतो वातो मनोजवाः। यतः क्षरंन्ति सिन्धंवः। तासाँ त्वा सर्वासार रुचा। अभिषिश्चामि वर्चसा। समुद्र इंवािस गृह्मनाँ। सोमं इवास्यदाँभ्यः। अग्निरिंव विश्वतः प्रत्यङ्कः। सूर्यं इव ज्योतिषा विभूः॥२१॥

अपां यो द्रवंणे रसंः। तम्हम्स्मा आंमुष्यायणायं। तेजंसे ब्रह्मवर्चसायं गृह्णामि। अपां य ऊर्मी रसंः। तम्हम्स्मा आंमुष्यायणायं। ओजंसे वीर्याय गृह्णामि। अपां यो मध्यतो रसंः। तम्हम्स्मा आंमुष्यायणायं। पुष्टौ प्रजनंनाय गृह्णामि। अपां यो यज्ञियो रसंः। तम्हम्स्मा आंमुष्यायणायं। आयुंषे दीर्घायुत्वायं गृह्णामि॥२२॥

गोष्वोर्जस्वन्तः श्रीणाम्योजोऽसि तत्ते प्रयंच्छामि पर्यसा सम्पिपृग्धि माऽसंद्विभूर्यज्ञियो रसो द्वे

अभिप्रेहिं वी्रयंस्व। उग्रश्चेत्तां सपब्रहा। आतिष्ठ मित्रवर्धनः। तुभ्यं देवा अधिब्रवन्। अङ्कौ न्यङ्कावृभित् आतिष्ठ वृत्रहृत्रथम्। आतिष्ठन्तं परि विश्वं अभूषन्। श्रियं वसानश्चरित स्वरोचाः। महत्तदस्यासुरस्य नामं। आ विश्वरूपो अमृतानि तस्थौ। अनु त्वेन्द्रो मद्त्वनु बृहुस्पतिः॥२३॥

अनु सोमो अन्वग्निरांवीत्। अनुं त्वा विश्वं देवा अंवन्तु। अनुं सप्त राजांनो य उताभिषिक्ताः। अनुं त्वा मित्रावरुंणाविहावंतम्। अनु द्यावांपृथिवी विश्वशंम्भू। सूर्यो अहोंभिरनुं त्वाऽवतु। चन्द्रमा नक्षंत्रैरनुं त्वाऽवतु। द्यौश्चं त्वा पृथिवी च प्रचेतसा। शुक्रो बृहद्दक्षिणा त्वा पिपर्तु। अनुं स्वधा चिकिता सोमो अग्निः। आऽयं पृंणक्तु रजंसी उपस्थम्॥२४॥

बृह्स्पतिः सोमों अग्निरेकं च॥-----[

प्रजापंतिः प्रजा अंसृजत। ता अंस्मात्सृष्टाः परांचीरायन्। स पृतं प्रजापंतिरोदनमंपश्यत्। सोऽन्नं भूतोऽतिष्ठत्। ता अन्यत्रान्नाद्यमिवित्वा। प्रजापंतिं प्रजा उपावर्तन्त। अन्नमेवैनं भूतं पश्यन्तीः प्रजा उपावर्तन्ते। य एतेन् यजेते। य उं चैनमेवं वेदं। सर्वाण्यन्नानि भवन्ति॥२५॥

सर्वे पुरुषाः। सर्वांण्येवान्नान्यवं रुन्धे। सर्वान्पुरुषान्। राडंसि विराड्सीत्यांह। स्वारांज्यमेवेनं गमयति। यद्धिरंण्यन्ददांति। तेज्रस्तेनावंरुन्धे। यत्तिंसृधन्वम्। वीर्यन्तेनं। यदष्ट्रांम्॥२६॥

पुष्टिन्तेनं। यत्कंमण्डलुम्ं। आयुष्टेनं। यद्धिरंण्यमा ब्रध्नाति। ज्योतिर्वे हिरंण्यम्। ज्योतिरेवास्मिन्दधाति। अथो तेजो वै हिरंण्यम्। तेजं एवात्मन्धंत्ते। यदोंद्नं प्राश्ञाति। एतदेव सर्वमव्रुध्यं॥२७॥

तदंस्मिन्नेक्धाऽधाँत्। रोहिण्याङ्कार्यः। यद्ग्राँह्मण एव रोहिणी। तस्मादेव। अथो वर्ष्मैवैन र समानानां करोति। उद्यता सूर्येण कार्यः। उद्यन्तं वा एतर सर्वाः प्रजाः प्रतिनन्दन्ति। दिदृक्षेण्यो दर्शनीयो भवति। य एवं वेदं। ब्रह्मवादिनो वदन्ति॥२८॥

अवेत्योंऽवभृथा ३ ना ३ इतिं। यद्दर्भपुञ्जीलैः प्वयंति। तिस्वदेवावैति। तन्नावैति। त्रिभिः पंवयित। त्रयं इमे लोकाः। एभिरेवैनं लोकैः पंवयित। अथो अपां वा एतत्तेजो वर्चः। यद्दर्भाः। यद्दर्भपुञ्जीलैः प्वयंति। अपामेवैन्नतेजंसा वर्चसाऽभिषिञ्चति॥२९॥ मृवन्त्यष्ट्रांमवुरुष्यं वदन्ति वृभी यद्दर्भपुञ्जीलैः प्वयुत्येकं च॥———[९]
प्रजापंतिरकामयत बहोर्भूयांन्त्स्यामिति। स एतं
पश्चशार्दीयंमपश्यत्। तमाऽहंरत्। तेनांयजत। ततो
व स बहोर्भूयांनभवत्। यः कामयेत बहोर्भूयांन्त्स्यामिति।
स पश्चशार्दीयेन यजेत। बहोरेव भूयांन्भवति। मुरुत्स्तोमो
वा एषः। मुरुतो हि देवानां भूयिष्ठाः॥३०॥

बहुर्भविति। य एतेन् यजंते। य उंचैनमेवं वेदं। पृञ्चशार्दीयों भविति। पञ्च वा ऋतवंः संवत्सरः। ऋतुष्वेव संवत्सरे प्रतितिष्ठति। अथो पञ्चांक्षरा पृङ्किः। पाङ्को युज्ञः। युज्ञमेवावं रुन्थे। सप्तद्शः स्तोमा नाति यन्ति। सप्तद्शः प्रजापंतिः। पृजापंतेरास्यां॥३१॥

भूयिष्ठा यन्ति द्वे चं॥———[१०]

अगस्त्यो मुरुद्धी उक्ष्णः प्रौक्षेत्। तानिन्द्र आदेत्त। त एनं वर्ज्रमुद्धत्याभ्यायन्त। तानगस्त्यंश्चैवेन्द्रंश्च कयाशुभीयेनाशमयताम्। ताञ्छान्तानुपाँह्वयत। यत्कंयाशुभीयं भवंति शान्त्यैं। तस्मांदेत ऐन्द्रामारुता उक्षाणः सवनीयां भवन्ति। त्रयः प्रथमेऽह्ना लेभ्यन्ते। एवं द्वितीयें। एवं तृतीयें॥३२॥

पुवं चंतुर्थे। पश्चौत्तमेऽहुन्ना लेभ्यन्ते। वर्षिष्ठमिव ह्येतदहेः। वर्षिष्ठः समानानां भवति। य पुतेन यजंते। य उंचैनमेवं वेदे। स्वारौज्यं वा एष यज्ञः। एतेन वा एकया वां कान्दमः स्वाराज्यमगच्छत्। स्वराज्यं गच्छति। य पृतेन् यजंते॥३३॥

य उं चैनमेवं वेदं। मा्रुतो वा एष स्तोमंः। एतेन् वै म्रुतों देवानां भूयिष्ठा अभवन्। भूयिष्ठः समानानां भवति। य एतेन् यजंते। य उं चैनमेवं वेदं। पृश्चशार्दीयो वा एष यज्ञः। आ पश्चमात्पुरुषादन्नमित्ति। य एतेन् यजंते। य उं चैनमेवं वेदं। स्प्तद्शः प्रजापंतिः। प्रजापंतेरेव नैतिं॥३४॥

तृतीयें गच्छति य एतेन् यजंतेऽत्ति य एतेन् यजंते य उं चैनमेवं वेद त्रीणिं च (अगस्त्यः स्वारांज्यं मारुतः पंश्वशार्दीयो वा एष युज्ञः संप्तद्शं प्रजापंतेरेव नैतिं॥)॥———[११]

अस्या जरांसो दमा मरित्राः। अर्चर्धूमासो अग्नयः पावकाः। श्विचीचयः श्वात्रासो भुरण्यवः। वनुर्षदो वायवो न सोमाः। यजां नो मित्रावरुणा। यजां देवा र ऋतं बृहत्। अग्ने यश्वि स्वन्दमम्। अश्विना पिबंत र सुतम्। दीद्यंग्नी शुचिव्रता। ऋतुनां यज्ञवाहसा॥३५॥

द्वे विरूपे चरतः स्वर्थं। अन्याऽन्यां वृत्समुपं धापयेते। हिरिर्न्यस्यां भवंति स्वधावान्। शुक्रो अन्यस्यांन्दहशे सुवर्चाः। पूर्वाप्रं चरतो माययैतौ। शिशू कीर्डन्तौ परियातो अध्वरम्। विश्वांन्यन्यो भुवंनाऽभि चष्टें। ऋतूनन्यो विदधंज्ञायते पुनंः। त्रीणि शृता त्रीष्हस्राण्यग्निम्। त्रिर्श्च देवा नवं चाऽसपर्यन्॥३६॥

औक्षंन्धृतैरास्तृंणन्बर्हिरंस्मै। आदिखोतांर्ऋंषादयन्त। अग्निनाऽग्निः समिध्यते। क्विर्गृहपंति्य्वां। हृव्यवाङ्गुह्वांस्यः। अग्निर्देवानां जठरम्। पूतदंक्षः क्विकंतुः। देवो देवेभिरा गंमत्। अग्निश्रियों मुरुतों विश्वकृष्टयः। आ त्वेषमुग्रमवं ईमहे वयम्॥३७॥

ते स्वानिनों रुद्रियां वर्षिनिर्णिजः। सिर्हा न हेषक्रंतवः सुदानंवः। यद्त्तमे मरुतो मध्यमे वाँ। यद्वांऽवमे सुभगासो दिवि ष्ठ। ततों नो रुद्रा उत वाऽन्वस्यं। अग्ने वित्ताद्धविषो यद्यजांमः। ईडें अग्निः स्ववंसन्नमोंभिः। इह प्रंस्ताो वि चं यत्कृतन्नेः। रथैरिव प्रभेरे वाज्यद्भिः। प्रदक्षिणिन्म्रुताः स्तोमंमृद्याम्॥३८॥

श्रुधि श्रुंत्कर्ण् वह्निभिः। देवैरंग्ने स्याविभिः। आसींदन्तु बर्हिषिं। मित्रो वर्रुणो अर्यमा। प्रात्यावाणो अध्वरम्। विश्वेषामदितियिज्ञियांनाम्। विश्वेषामितिथिर्मानुंषाणाम्। अग्निर्देवानामवं आवृणानः। सुमृडीको भवतु विश्ववेदाः। त्वे अग्ने सुमितिं भिक्षंमाणाः॥३९॥

दिवि श्रवों दिधरे युज्ञियांसः। नक्तां च चुत्रुरुषसा विरूपे। कृष्णं च वर्णमरुणं च सन्धुः। त्वामंग्न आदित्यासं आस्यम्। त्वाञ्चिह्वा १ शुचंयश्चित्रिरे कवे। त्वा १ रांतिषाचों अध्वरेषुं सिश्चरे। त्वे देवा हिवरंदन्त्याहुंतम्। नि त्वां यज्ञस्य सार्धनम्। अग्ने होतांरमृत्विजम्ं। वनुष्वद्देव धीमहि प्रचेतसम्। जीरन्दूतममंर्त्यम्॥४०॥

युज्ञुबाह्सासपूर्यन्वयमृद्धां भिक्षमाणाः प्रचेतस्मेकं च॥————[१२]

तिष्ठा हरी रथ आ युज्यमांना याहि। वायुर्न नियुतों नो अच्छै। पिबास्यन्थों अभिसृष्टो अस्मे। इन्द्रः स्वाहां रिमा ते मदाय। कस्य वृषां सुते सचाँ। नियुत्वाँन्वृष्भो रंणत्। वृत्रहा सोमंपीतये। इन्द्रं व्यम्मंहाधने। इन्द्रमर्भे हवामहे। युजंं वृत्रेषुं विज्ञणम्॥४१॥

द्विता यो वृंत्रहन्तंमः। विद इन्द्रंः शतक्रंतुः। उपं नो हरिभिः सुतम्। स सूर् आज्नयं ज्योतिरिन्द्रम्ं। अया धिया तरिण्रिद्रंबर्हाः। ऋतेनं शुष्मी नवंमानो अर्कैः। व्यंस्निधी अस्रो अद्रिर्विभेद। उतत्यदाश्विध्यम्। यदिन्द्र नाहुंषी्ष्वा। अग्रे विक्षु प्रतीदंयत्॥४२॥

भरेष्वन्द्र र सुहवर् हवामहे। अर्होमुचर सुकृतन्दैव्यं जनम्। अग्निम्मित्रं वर्रुणर सातये भगम्। द्यावापृथिवी मरुतः स्वस्तये। महि क्षेत्रं पुरुश्चन्द्रं वि विद्वान्। आदित्सर्खिभ्यश्चरथर समैरत्। इन्द्रो नृभिरजन्दीद्यानः साकम्। सूर्यमुषसंङ्गातुम्ग्निम्। उरुं नो लोकमन् नेषि विद्वान्। सुर्वर्वुङ्योतिरभय स्वस्ति॥४३॥

ऋष्वा तं इन्द्र स्थविंरस्य बाहू। उपंस्थेयाम शर्णा बृहन्तां।

आ नो विश्वांभिरूतिभिः स्जोषाः। ब्रह्मं जुषाणो हंर्यश्व याहि। वरीवृज्तस्थिवंरेभिः सुशिप्र। अस्मे दधृदृषंणुः शुष्मंमिन्द्र। इन्द्रांय गावं आशिरम्। दुदुह्रे वृज्जिणे मध्ं। यत्सींमुपह्र्रे विदत्। तास्ते विज्ञिन्धेनवों जोजयुर्नः॥४४॥

गर्भस्तयो नियतो विश्ववाराः। अहंरहुर्भूय इञ्जोगुंवानाः। पूर्णा इंन्द्र क्षुमतो भोजंनस्य। इमान्ते धियं प्र भेरे महो महीम्। अस्य स्तोत्रे धिषणा यत्तं आन्जे। तमृंत्स्वे चं प्रस्वे चं सास्हिम्। इन्द्रं देवासः शवंसा मदन्ननुं॥४५॥

वृज्ञिणंमयत्स्वृस्ति जोजयुर्नः सप्त चं॥_____[१३]

प्रजापंतिः प्शूनंसृजत। तैंऽस्मात्सृष्टाः परौं च आयन्। तानंग्निष्टोमेन् नाप्नौत्। तानुक्थ्येन् नाप्नौत्। तान्थ्योड्शिना नाप्नौत्। तान्नात्रिया नाप्नौत्। तान्त्सन्धिना नाप्नौत्। सौऽग्निमंब्रवीत्। इमान्मं ईप्सेतिं। तान्ग्निस्त्रिवृता स्तोमेन् नाप्नौत्॥४६॥

स इन्द्रंमब्रवीत्। इमान्मं ईप्सेतिं। तानिन्द्रः पश्चद्शेन् स्तोमेन् नाप्नौत्। स विश्वौन्देवानंब्रवीत्। इमान्मं ईप्स्तेतिं। तान् विश्वेदेवाः संप्तद्शेन् स्तोमेन् नाप्नुंवन्। स विष्णुंमब्रवीत्। इमान्मं ईप्सेतिं। तान् विष्णुंरेकविर्शेन् स्तोमेनाप्नोत्। वार्वन्तीयेनावारयत॥४७॥

इदं विष्णुर्वि चंक्रम् इति व्यंक्रमत। यस्मौत्पृशवः प्रप्रेव अश्शेरन्। स पुतेनं यजेत। यदाप्रौत्। तद्प्तोर्यामंस्याप्तोर्यामृत्वम्। एतेन् वै देवा जैत्वांनि जित्वा। यङ्काम्मकांमयन्त् तमांप्रुवन्। यङ्कामंङ्कामयंते। तमेतेनांप्रोति॥४८॥

स्तोमेंन नाप्नोंदवारयत् नवं च॥-----[१४]

व्याघ्रोंऽयम्ग्रौ चंरित प्रविष्टः। ऋषींणां पुत्रो अंभिशस्तिपा अयम्। नमस्कारेण नमंसा ते जुहोमि। मा देवानां मिथुयाकंर्म भागम्। सावीर्हि देव प्रस्वायं पित्रे। वर्ष्माणंमस्मै विर्माणंमस्मै। अथास्मभ्यं सवितः सर्वतांता। दिवेदिंव आ सुंवा भूरि पृश्वः। भूतो भूतेषुं चरित प्रविष्टः। स भूतानामधिपतिर्बभूव॥४९॥

तस्यं मृत्यौ चंरित राज्ञसूयम्ं। स राजां राज्यमनुं मन्यतामिदम्। येभिः शिल्पैः पप्रथानामद्दर्हत्। येभिर्द्याम्भ्यिपर्श्वात्र्यजापितः। येभिर्वाचं विश्वरूपार्श्यम्यपर्श्वात्र्यत्। तेनेममंग्र इह वर्चसा समिद्धाः। येभिरादित्यस्तपित् प्र केतुभिः। येभिः सूर्यो दृदृशे चित्रभानुः। येभिर्वाचं पुष्कुलेभिरव्यंयत्। तेनेममंग्र इह वर्चसा समिद्धिः॥५०॥

आऽयं भांतु शवंसा पश्चं कृष्टीः। इन्द्रं इव ज्येष्ठो भंवतु प्रजावान्। अस्मा अस्तु पुष्कलश्चित्रभांनु। आऽयं पृंणक्तु रजंसी उपस्थम्। यत्ते शिल्पं कश्यप रोचनावंत्। इन्द्रियावंत्पुष्कलश्चित्रभांनु। यस्मिन्त्सूर्या अर्पिताः सप्त साकम्। तस्मित्राजांनुमधि विश्रंयेमम्। द्यौरंसि पृथिव्यंसि। व्याघ्रो वैयाघ्रेऽधि॥५१॥

विश्रंयस्व दिशों महीः। विशंस्त्वा सर्वा वाञ्छन्तु। मा त्वद्राष्ट्रमधि भ्रशत्। या दिव्या आपः पर्यसा सम्बभूवुः। या अन्तरिक्ष उत पार्थिवीर्याः। तासाँ त्वा सर्वासाः रुचा। अभिषिश्रामि वर्चसा। अभि त्वा वर्चसाऽसिचं दिव्येनं। पर्यसा सह। यथासां राष्ट्रवर्धनः॥५२॥

तथाँ त्वा सिवता कंरत्। इन्द्रं विश्वां अवीवृधन्। समुद्रव्यंचस्ङ्गिरंः। रथीतंमः रथीनाम्। वाजांनाः सत्पंतिं पितम्। वसंवस्त्वा पुरस्तांदिभिषिश्चन्तु गायत्रेण् छन्दंसा। रुद्रास्त्वां दक्षिण्तोऽभिषिश्चन्तु त्रेष्टुंभेन् छन्दंसा। आदित्यास्त्वां पृश्चादिभिषिश्चन्तु जागंतेन् छन्दंसा। विश्वं त्वा देवा उत्तर्तोऽभिषिश्चन्त्वानुंष्टुभेन् छन्दंसा। बृह्स्पितिंस्त्वोपिरंष्टादिभिषिश्चतु पाङ्केन् छन्दंसा॥५३॥

अरुणन्त्वा वृकंमुग्रङ्क्षं जङ्करम्। रोचंमानं मुरुतामग्रं अर्चिषंः। सूर्यवन्तं मुघवानं विषासिहिम्। इन्द्रं मुक्थेषुं नामहूर्तम १ हुवेम। प्र बाहवां सिसृतञ्जीवसं नः। आ नो गर्व्यातिमुक्षतं घृतेनं। आ नो जने श्रवयतं युवाना। श्रुतं में मित्रावरुणा हवेमा। इन्द्रंस्य ते वीर्युकृतः। बाहू उपावं हरामि॥५४॥ ब्रुवाव्यंयत्तेनेममंग्र इह वर्षसा समंद्वि वैयाप्रेऽधि राष्ट्रवर्षनः पाङ्कंन छन्दंसोपावंहरामि॥[१५] अभि प्रेहिं वीरयंस्व। उग्रश्चेत्तां सपत्नहा। आतिष्ठ वृत्रहन्तंमः।

तुभ्यं देवा अधिब्रवन्। अङ्को न्यङ्काव्भितो रथं यौ। ध्वान्तं वाताग्रमन् स्श्चरंन्तौ। दूरेहेतिरिन्द्रियावान्यत्त्री। ते नोऽग्नयः पप्रयः पारयन्तु। नमंस्त ऋषे गद। अव्यंथायै त्वा स्वधायै त्वा॥५५॥

मा नं इन्द्राभित्स्त्वदृष्वारिष्टासः। एवा ब्रह्मन्तवेदेस्तु। तिष्ठा रथे अधि यद्वर्ज्वहस्तः। आ र्श्मीन्देव युवसे स्वर्श्वः। आ तिष्ठ वृत्रहन्नातिष्ठंन्तं परि। अनु त्वेन्द्रों मद्त्वनुं त्वा मित्रावर्रुणौ। द्यौश्चं त्वा पृथिवी च प्रचेतसा। शुक्तो बृद्दक्षिणा त्वा पिपर्तु। अनुं स्वधा चिंकिता सोमों अग्निः। अनुं त्वाऽवतु सिवता सवेन॥५६॥

इन्द्रं विश्वां अवीवृधन्। समुद्रव्यंचस्क्विरंः। र्थीतंमश् रथीनाम्। वाजांनाः सत्पंतिं पतिम्। परिमा सेन्या घोषाः। ज्यानां वृञ्जन्तु गृप्नवंः। मेथिष्ठाः पिन्वंमाना इह। माङ्गोपंतिम्भि संविंशन्तु। तन्मेऽनुंमित्रनुं मन्यताम्। तन्माता पृंथिवी तित्पता द्यौः॥५७॥

तद्गावाणः सोम्सुतों मयो्भुवंः। तदंश्विना शृणुत १ सौभगा युवम्। अवं ते हेड् उदुंत्तमम्। एना व्याघ्रं परिषस्वजानाः। सि १ ह १ हिन्वन्ति मह्ते सौभंगाय। समुद्रं न सुहवंन्तस्थिवा १ सम्। मुर्मु ज्यन्ते द्वीपिनं मृप्स्वंन्तः। उदसावेतु सूर्यः। उदिदं मां मुकं वर्चः। उदिहि देव सूर्य। सह वृग्नुना ममं। अहं वाचो विवाचंनम्। मिय् वागंस्तु धर्णसिः। यन्तुं नृदयो वर्षन्तु पूर्जन्याः। सुपिप्पला ओषंधयो भवन्तु। अन्नवतामोदनवंतामामिक्षंवताम्। एषा र राजां भूयसाम्॥५८॥

स्वधार्यं त्वा स्वेन कोः सूर्य स्प्त चं॥———[१६]
ये केशिनः प्रथमाः स्त्रमासंत। येभिराभृंतं यदिदं विरोचंते।
तेभ्यों जुहोमि बहुधा घृतेनं। रायस्पोषेणेमं वर्चसा स॰ सृंजाथ। नर्ते ब्रह्मण्स्तपंसो विमोकः। द्विनाम्नी दीक्षा वृशिनी ह्यंग्रा। प्र केशाः सुवतं काण्डिनो भवन्ति। तेषां ब्रह्मेदीशे वपंनस्य नान्यः। आ रोह प्रोष्टं विषंहस्व शत्रून्ं। अवासाग्दीक्षा विश्वनी ह्यंग्रा॥५९॥

देहि दक्षिणां प्रतिरस्वायुः। अथामुच्यस्व वर्रणस्य पाशांत्। येनावंपत्सिवृता क्षुरेणं। सोमंस्य राज्ञो वर्रणस्य विद्वान्। तेनं ब्रह्माणो वपतेदम्स्योर्जेमम्। रय्या वर्चसा स॰ सृंजाथ। मा ते केशानन् गाद्वर्च एतत्। तथा धाता करोतु ते। तुभ्यमिन्द्रो बृहस्पतिः। सविता वर्च आदंधात्॥६०॥

तेभ्यों निधानं बहुधा व्यैच्छन्। अन्तरा द्यावांपृथिवी अपः सुवंः। दुर्भस्तम्बे वीर्यंकृते निधायं। पौइस्येनेमं वर्चसा सर सृजाथ। बलन्ते बाहुवोः संविता दंधातु। सोमंस्त्वाऽनक्तु पर्यसा घृतेनं। स्त्रीषु रूपमंश्विनैतन्नि धंत्तम्। पौइस्येनेमं वर्चसा सरसृजाथ। यत्सीमन्तङ्काङ्कंतस्ते लिलेखं। यद्वां क्षुरः पंरिव्वर्ज् वपर्इस्ते। स्त्रीषु रूपमंश्विनैतन्नि धंत्तम्। पौइस्येनेम स स्रंजाथो वीर्येण ॥ ६१॥

अवांस्राग्वीक्षा वृश्वनी ह्यंग्राऽदंधाहुवर्ज् वपई स्ते हे चं॥———[१७] इन्द्रं वे स्वाविशों मुरुतो नापांचायन्। सोऽनंपचाय्यमान एतं विघनमंपश्यत्। तमाऽहरत्। तेनांयजता तेनैवासान्तर सई स्तुम्भं व्यंहन्। यद्यहन्ं। तिह्वंघनस्यं विघनत्वम्। वि पाप्मानं भ्रातृंव्यर हते। य एतेन यजंते। य उं चैनमेवं वेदं॥६२॥ यर राजांनं विशो नाप्चायेयुः। यो वां ब्राह्मणस्तमंसा पाप्मना प्रावृंतः स्यात्। स एतेनं यजेत। विघनेनैवेनंद्विहत्यं। विशामाधिपत्यं गच्छति। तस्य द्वे द्वांदशे स्तोत्रे भवंतः। द्वे चंतुर्विर्शे। औद्विद्यमेव तत्। एतद्वे क्षुत्रस्यौद्विद्यम्। यदंस्मे स्वाविशों बिलर हरंन्ति॥६३॥

हरंन्त्यस्मै विशो बिलिम्। ऐन्मप्रंतिख्यातं गच्छिति। य एवं वेदं। प्रबाहुग्वा अग्रें क्षुत्राण्यातेपुः। तेषामिन्द्रः क्षुत्राण्यादेत्त। न वा इमानि क्षुत्राण्यंभूविन्नितिं। तन्नक्षंत्राणां नक्षत्रत्वम्। आ श्रेयंसो भ्रातृंव्यस्य तेजं इन्द्रियन्दंत्ते। य एतेन् यजंते। य उं चैनमेवं वेदं॥६४॥

तद्यथां हु वै संचिक्तिणौ कप्लंकावुपावंहितौ स्याताँम्। एवमेतौ युग्मन्तौ स्तोमौँ। अयुक्षु स्तोमेषु क्रियेते। पाप्मनोऽपंहत्यै। अपं पाप्मानं भ्रातृंव्य हते। य एतेन् यजंते। य उं चैनमेवं वेदं। तद्यथां हु वै सूंतग्रामृण्यः। एवञ्छन्दा हिस।

तेष्वसावांदित्यो बृहतीर्भ्यूंढः॥६५॥

स्तोबृंहतीषु स्तुवते स्तो बृंहन्। प्रजयां प्रशुभिरसानीत्येव। व्यतिषक्ताभिः स्तुवते। व्यतिषक्तं वै क्षत्रं विशा। विशैवनं क्षत्रेण व्यतिषज्ञति। व्यतिषक्ताभिः स्तुवते। व्यतिषक्तो वै ग्रांमणीः संजातैः। स्जातैरेवेनं व्यतिषज्ञति। व्यतिषक्ताभिः स्तुवते। व्यतिषक्तो वै पुरुषः पाप्मभिः। व्यतिषक्ताभिरेवास्यं पाप्मनों नुदते॥६६॥

वेद हर्रन्त्येनमेवं वेदाभ्यूंढः पाप्मभिरेकं च॥------[१८]

त्रिवृद्यदाँग्रेयाँ ऽग्निम्ंखा ह्यृद्धिर्यदाँग्रेय आँग्रेयो न वै सोमेंन् यो वै सोमेंन्ष गोंसवः सि॰्हेंऽभि प्रेहिं मित्रवर्धनः प्रजापंतिस्ता ओंदनं प्रजापंतिरकामयत बहोर्भूयांन्गस्त्योस्या जरांसस्तिष्ठा हरीं प्रजापंतिः पृशून्व्याघ्रों ऽयम्भिप्रेहिं वृत्रहन्तंमो ये केशिन् इन्द्रं वा अष्टादंश॥१८॥

त्रिवृद्यो वै सोमेनायुंरिस बहुर्भविति तिष्ठा हरीरथ आयं भांतु तेभ्यों निधान् षट्थ्वंष्टिः॥६६॥ त्रिवृत्पाप्मनों नुदते॥

हरिंः ओम्॥ ॥इति श्रीकृष्णयजुर्वेदीयतैत्तिरीयब्राह्मणे द्वितीयाष्टके सप्तमः प्रपाठकः समाप्तः॥

॥अष्टमः प्रश्नः॥

॥ तैत्तिरीयब्राह्मणे द्वितीयाष्टके अष्टमः प्रपाठकः॥

पीवौन्ना रिय्वृधं सुमेधाः। श्वेतः सिंषिक्ति नियुतांमिभिश्रीः। ते वायवे समनसो वितंस्थः। विश्वेन्नरं स्वपृत्यानिं चकुः। रायेऽनु यञ्जजतू रोदंसी उभे। राये देवी धिषणां धाति देवम्। अधां वायुं नियुतं सश्चत् स्वाः। उत श्वेतं वसुंधितिन्निरेके। आ वायो प्र याभिः। प्र वायुमच्छां बृह्ती मंनीषा॥१॥

बृहद्रंयिं विश्ववारा रथप्राम्। द्युतद्यांमा नियुतः पत्यंमानः। कृविः कृविमियक्षसि प्रयज्यो। आ नो नियुद्धिः शृतिनीभिरध्वरम्। सहस्रिणीभिरुपं याहि यज्ञम्। वायो अस्मिन् हृविषिं मादयस्व। यूयं पात स्वस्तिभिः सदां नः। प्रजापते न त्वदेतान्यन्यः। विश्वां जातानि परि ता बंभूव। यत्कांमास्ते जुहुमस्तं नो अस्तु॥२॥

वय स्यांम् पतियो रयीणाम्। रयीणां पतिं यज्ततं बृहन्तम्। अस्मिन्भरे नृतेमं वाजसातौ। प्रजापितं प्रथम्जामृतस्य। यजांम देवमिधं नो ब्रवीतु। प्रजापते त्वित्रिधिपाः पुराणः। देवानां पिता जंनिता प्रजानाम्। पतिर्विश्वस्य जगंतः परस्पाः। हिवर्नो देव विह्वे जुंषस्व। तवेमे लोकाः प्रदिशो दिश्रश्च॥३॥

पुरावतों निवतं उद्वतंश्च। प्रजापते विश्वसृज्जीवधंन्य इदं

नो देव। प्रतिहर्य ह्व्यम्। प्रजापितिं प्रथमं यज्ञियांनाम्। देवानामग्रे यज्ञतं यंजध्वम्। स नो ददातु द्रविण १ सुवीर्यम्। रायस्पोषं वि ष्यंतु नाभिमस्मे। यो राय ईशे शतदाय उक्थ्यः। यः पंशूना १ रिक्षेता विष्ठितानाम्। प्रजापितः प्रथमजा ऋतस्यं॥४॥

स्हस्रंधामा जुषता हिवर्नः। सोमांपूषणेमौ देवौ। सोमांपूषणा रजंसो विमानम्। सप्तचंक्र रथमविश्वमिन्वम्। विष्वृतं मनंसा युज्यमानम्। तिझन्वथो वृषणा पर्श्वरिष्टमम्। दिव्यंन्यः सदंनश्चक्र उच्चा। पृथिव्यामन्यो अध्यन्तिरक्षे। तावस्मभ्यं पुरुवारं पुरुक्षुम्। रायस्पोषं विष्यंतान्नाभिमस्मे॥५॥

धियं पूषा जिन्वतु विश्वमिन्वः। र्यि सोमो रियपितिर्दधातु। अवंतु देव्यदितिरन्वा। बृहद्वेदम विदर्थे सुवीराः। विश्वान्यन्यो भुवंना जजानं। विश्वमन्यो अभिचक्षाण एति। सोमांपूषणाववंतन्थियं मे। युवभ्यां विश्वाः पृतंना जयेम। उद्त्ममं वंरुणास्तंभ्राद्याम्। यत्किश्चेदङ्कित्वासंः। अवं ते हेड्स्तत्त्वां यामि। आदित्यानामवंसा न देक्षिणा। धारयंन्त आदित्यासंस्तिस्रो भूमीर्धारयन्। यज्ञो देवानाः शुचिरपः॥६॥

मुनीषाऽस्तुं चूर्तस्यास्मे कित्वासंश्रुत्वारि च॥———[१] ते शुक्रासुः शुचयो रश्मिवन्तः। सीदन्नादित्या अधि ब्र्हिषिं प्रिये। कामेन देवाः स्रथं दिवो नंः। आ याँन्तु यज्ञमुपं नो जुषाणाः। ते सूनवो अदितेः पीवसामिषम्ँ। घृतं पिन्वत्प्रतिहर्यन्नृतेजाः। प्र यज्ञिया यजमानाय येमुरे। आदित्याः कामं पितुमन्तंम्स्मे। आ नंः पुत्रा अदितेर्यान्तु यज्ञम्। आदित्यासंः पृथिभिर्देवयानैः॥७॥

अस्मे कामन्दाशुषे सन्नमन्तः। पुरोडाशं घृतवंन्तं जुषन्ताम्। स्कुभायत् निर्ऋति सेधतामंतिम्। प्र रिश्मिभिर्यतंमाना अमृधाः। आदित्याः काम् प्रयंतां वषंद्वृतिम्। जुषध्वं नो ह्व्यदांतिं यजन्नाः। आदित्यान्काम्मवंसे हुवेम। ये भूतानिं जन्यंन्तो विचिख्युः। सीदंन्तु पुत्रा अदितेरुपस्थम्। स्तीणं बर्हिर्हंविरद्यांय देवाः॥८॥

स्तीणं बर्हिः सींदता यज्ञे अस्मिन्। ध्राजाः सेधंन्तो अमंतिं दुरेवांम्। अस्मभ्यं पुत्रा अदितेः प्र यर्सता आदित्याः कामं हिवधो जुषाणाः। अग्ने नयं सुपथां राये अस्मान्। विश्वांनि देव वयुनांनि विद्वान्। युयोध्यंस्मञ्जंहराणमेनः। भूयिष्ठान्ते नमं उक्तिं विधेम। प्र वंः शुक्रायं भानवे भरध्वम्। हृव्यं मृतिश्चाग्नये सुपूंतम्॥९॥

यो दैव्यांनि मानुंषा जनूर्षि। अन्तर्विश्वांनि विद्यना जिगांति। अच्छा गिरों मृतयों देवयन्तीः। अग्निं यंन्ति द्रविंणुं भिक्षंमाणाः। सुसुन्दशर्रं सुप्रतींकुर्रं स्वश्रम्॥ ह्व्यवाहंमर्तिं मानुंषाणाम्। अग्ने त्वम्स्मद्युंयोध्यमीवाः। अनिग्नित्रा अभ्यंमन्त कृष्टीः। पुनर्स्मभ्य सुवितायं देव। क्षां विश्वेभिरजरंभिर्यजत्र॥१०॥

अग्ने त्वं पारया नव्यो अस्मान्। स्वस्तिभिरतिं दुर्गाणि विश्वां। पूश्चं पृथ्वी बंहुला नं उुर्वी। भवां तोकाय तनयाय शं योः। प्रकारवो मनुना वच्यमानाः। देवद्रीचींन्नयथ देवयन्तंः। दक्षिणावाङ्वाजिनी प्राच्येति। हुविर्भरंन्त्यग्रये घृताचीं। इन्द्रन्नरो युजे रथम्ं। जुगृभ्णाते दक्षिणमिन्द्र हस्तम्॥११॥

वसूयवो वसुपते वसूनाम्। विद्या हि त्वा गोपंति शर् गोनाम्। अस्मभ्यं चित्रं वृषंण श्रियन्दाः। तवेदं विश्वंम्भितः पश्व्यम्। यत्पश्यंसि चक्षंसा सूर्यस्य। गवांमसि गोपंतिरेकं इन्द्र। भक्षीमिहं ते प्रयंतस्य वस्वः। सिमन्द्र णो मनसा नेषि गोभिः। सश्सूरिभिर्मघवन्त्स इस्वस्त्या। सं ब्रह्मंणा देवकृतं यदस्ति॥१२॥

सं देवाना र्रं सुमृत्या युज्ञियांनाम्। आराच्छत्रुमपं बाधस्व दूरम्। उग्रो यः शम्बंः पुरुहूत तेनं। अस्मे धेहि यवंमुद्गोमंदिन्द्र। कुधीधियंं जिर्त्रे वाजंरलाम्। आ वेधस् स हि शुचिंः। बृह्स्पतिः प्रथमञ्जायंमानः। महो ज्योतिषः पर्मे व्योमन्। स्प्तास्यंस्तुविजातो रवेण। वि स्प्तरंश्मिरधमृत्तमा र्रस॥१३॥ बृह्स्पतिः समंजयद्वसूंनि। महो व्रजान्गोमंतो देव एषः। अपः सिषांसन्त्सुव्रप्रंतीत्तः। बृह्स्पतिर्हन्त्यमित्रंमकैः। बृहंस्पते पर्येवा पित्रे। आ नों दिवः पावीरवी। इमा जुह्वांना यस्ते स्तनंः। सरंस्वत्यभि नों नेषि। इय॰ शुष्मंभिर्विस्खा इंवारुजत्। सानुं गिरीणान्तंविषेभिरूर्मिभिः। पारावद्घीमवंसे सुवृक्तिभिः। सरंस्वतीमा विवासेम धीतिभिः॥१४॥

देवयानैंदिंवाः सुपूंतं यजत्र हस्तमस्ति तमाईस्यूर्मिभिद्धे चं॥—————[२]

सोमों धेनु सोमो अर्वन्तमाशुम्। सोमों वीरं कंर्मण्यं ददातु। सादन्यं विद्थ्य समेयम्। पितुः श्रवंणं यो ददांशदस्मे। अषांढं युत्सु त्व सोम् ऋतुंभिः। या ते धामांनि ह्विषा यर्जन्ति। त्विममा ओषंधीः सोम् विश्वाः। त्वमपो अंजनयस्त्वङ्गाः। त्वमातंतन्थो्वंन्तरिक्षम्। त्वश्योतिषा वि तमो ववर्थ॥१५॥

या ते धार्मानि दिवि या पृथिव्याम्। या पर्वतेष्वोषंधीष्वप्सु। तेभिर्नो विश्वैः सुमना अहेडन्। राजैन्त्सोम् प्रतिं ह्व्या गृंभाय। विष्णोर्नुकन्तदंस्य प्रियम्। प्र तिद्वष्णुः। प्रो मात्रया तनुवां वृधान। न ते मिह्त्वमन्वंश्जुवन्ति। उभे ते विद्य रजंसी पृथिव्या विष्णों देव त्वम्। प्रमस्यं वित्से॥१६॥

विचंक्रमे त्रिर्देवः। आ ते महो यो जात एव। अभि

गोत्राणि। आभिः स्पृधों मिथ्तीरिरंषण्यन्। अमित्रंस्य व्यथया मृन्युमिन्द्र। आभिर्विश्वां अभियुजो विषूचीः। आर्याय विशोवंतारीर्दासीः। अय शृंण्वे अध् जयंत्रुत प्रन्। अयमुत प्र कृंणुते युधा गाः। यदा स्तयं कृंणुते मन्युमिन्द्रः॥१७॥

विश्वंन्द्रढं भंयत् एजंदस्मात्। अनुं स्वधामंक्षर्न्नापां अस्य। अवर्धत् मध्य आ नाव्यांनाम्। सुधीचीनेन मनसा तिमंन्द्र ओजिष्ठेन। हन्मंनाहन्नभिद्यून्। मुरुत्वंन्तं वृष्भं वांवृधानम्। अकंवारिं दिव्य शासिमन्द्रम्। विश्वासाह्मवंसे नूतंनाय। उग्र संहोदामिह त हंवेम। जिनेष्ठा उग्रः सहंसे तुरायं॥१८॥

मन्द्र ओजिष्ठो बहुलाभिमानः। अवधिन्निन्द्रं म्रुतिश्चिदत्री। माता यद्वीरन्द्धनृद्धिनिष्ठा। क्वस्यावो मरुतः स्वधाऽऽसीत्। यन्मामेक समर्धत्ताहिहत्यै। अह इह्यंग्रस्तिविषस्तुविष्मान्। विश्वस्य शत्रोरनमं वध्सैः। वृत्रस्यं त्वा श्वसथा दीषमाणाः। विश्वे देवा अंजहुर्ये सर्खायः। म्रुद्धिरिन्द्र सुख्यन्ते अस्तु॥१९॥

अथेमा विश्वाः पृतंना जयासि। वधीं वृत्रं मंरुत इन्द्रियेणं। स्वेन भामेन तिवृषो बंभूवान्। अहमेता मनंवे विश्वश्चन्द्राः। सुगा अपश्चंकर् वर्ज्ञंबाहुः। स यो वृषा वृष्णियेभिः समोकाः। महो दिवः पृथिव्याश्चं सम्राट्। सतीनसंत्वा हव्यो भरेषु। म्रुत्वं नो भवत्विन्द्रं ऊती। इन्द्रं वृत्रमंतरद्वृत्र्र्यं॥२०॥ अनाधृष्यो म्घवा शूर इन्द्रं। अन्वेनं विशो अमदन्त पूर्वीः। अय राजा जगंतश्चर्षणीनाम्। स एव वीरः स उं वीर्यावान्। स एकराजो जगंतः पर्स्पाः। यदा वृत्रमतंर्च्छूर् इन्द्रंः। अथाभवद्दमिताभिक्तंतूनाम्। इन्द्रो यज्ञं वर्धयंन्विश्ववेदाः। पुरोडाशंस्य जुषता हिवर्नः। वृत्रन्तीत्वा दोन्वं वर्ज्रंबाहुः॥२१॥

दिशोऽ ह ५ हर् ६ हिता ह ५ हेणेन। इमं युज्ञं वर्धयेन्विश्ववेदाः। पुरोडाशं प्रति गृभ्णात्विन्द्रः। यदा वृत्रमतंरुच्छूर इन्द्रेः। अर्थैकराजो अंभवज्जनांनाम्। इन्द्रों देवाञ्छंम्बरहत्यं आवत्। इन्द्रों देवानांमभवत्पुरोगाः। इन्द्रों यज्ञे हविषां वावृधानः। वृत्रतूर्नो अभेयु शर्म य सत्। यः सप्त सिन्धू ९ रदंधात्पृथिव्याम्। यः सप्त लोकानकृंणोद्दिशंश्च। इन्द्रों हविष्मान्त्सगंणो मुरुद्धिः। वृत्रतूर्नो युज्ञमिहोपं यासत्॥२२॥ वृवुर्थ वित्स इन्द्रंस्तुरायांस्तु वृत्रुतूर्ये वर्ज्ञबाहुः पृथिव्यात्रीणि च॥————[3] इन्द्रस्तरंस्वानभिमातिहोग्रः। हिरंण्यवाशीरिष्टिरः सुंवर्षाः। तस्यं वय र सुंमतौ यज्ञियंस्य। अपि भद्रे सौमनसे स्यांम। हिरंण्यवर्णो अभंयं कृणोतु। अभिमातिहेन्द्रः पृतंनासु जिष्णुः। स नः शर्म त्रिवरूथं वि य ५ सत्। यूयं पांत स्वस्तिभिः सदां नः। इन्द्रईं स्तुहि वज्रिणइं स्तोमंपृष्ठम्। पुरोडाशंस्य जुषता १

हविर्नः॥२३॥

ह्त्वाभिमांतीः पृतंनाः सहंस्वान्। अथाभंयं कृणुहि विश्वतों नः। स्तुहि शूरंं वृज्जिणमप्रंतीत्तम्। अभिमातिहनं पुरुहूतमिन्द्रम्ं। य एक इच्छतपंतिर्जनंषु। तस्मा इन्द्रांय ह्विरा जुंहोत। इन्द्रों देवानांमिधपाः पुरोहितः। दिशां पतिरभवद्वाजिनीवान्। अभिमातिहा तविषस्तुविष्मान्। अस्मभ्यंं चित्रं वृषंण र र्यिन्दांत्॥२४॥

य इमे द्यावांपृथिवी मंहित्वा। बलेनाह रहिदिभमातिहेन्द्रंः। स नों हृविः प्रतिं गृभ्णातु रातयें। देवानां देवो निधिपा नों अव्यात्। अनंवस्ते रथं वृष्णे यत्तें। इन्द्रंस्य नु वीर्याण्यहुन्नहिम्। इन्द्रों यातोऽवंसितस्य राजां। शमंस्य च शृङ्गिणो वर्ज्ञंबाहुः। सेदु राजां क्षेति चर्षणीनाम्। अरान्न नेमिः परि ता बंभूव॥२५॥

अभि सिध्मो अंजिगादस्य शत्रून्। वितिग्मेनं वृष्भेणा पुरोभेत्। सं वर्ज्रेणासृजद्वृत्रमिन्द्रंः। प्र स्वां मृतिमंतिर्च्छाशंदानः। विष्णुं देवं वर्रुणमूतये भगम्। मेदंसा देवा वृपयां यजध्वम्। ता नो यज्ञमागंतं विश्वधंना। प्रजावंदस्मे द्रविणेह धंत्तम्। मेदंसा देवा वृपयां यजध्वम्। विष्णुं च देवं वर्रुणं च रातिम्॥२६॥

ता नो अमींवा अप बार्धमानौ। इमं युज्ञं जुषमांणावुपेतम्।

विष्णूंवरुणा युवमंध्वरायं नः। विशे जनांय मिह् शर्मं यच्छतम्। दीर्घप्रंयज्ञ्यू ह्विषां वृधाना। ज्योतिषाऽरांतीर्दह-तन्तमा स्सि। ययोरोर्जसा स्किभृता रजा स्सि। वीर्यंभिर्वीरतंमा शविष्ठा। याऽपत्यं ते अप्रंतीत्ता सहोंभिः। विष्णूं अगुन्वरुणा पूर्वहूंतौ॥२७॥

विष्णूंवरुणावभिशस्तिपावाँम्। देवा यंजन्त ह्विषां घृतेनं। अपामीवा स्मेधत र रक्षसंश्च। अथांधत्तं यजंमानाय शं योः। अर्होमुचां वृष्मा सुप्रतूर्ती। देवानां देवतंमा शचिष्ठा। विष्णूंवरुणा प्रतिहर्यतन्नः। इदन्नरा प्रयंतमूतये ह्विः। मही नु द्यावांपृथिवी इह ज्येष्ठें। रुचा भंवता र शुचयंद्भिर्केः॥२८॥

यत्सीं वरिष्ठे बृह्ती विमिन्वन्। नृबद्धोक्षा पंप्रथानेभिरेवैंः। प्रपूर्वजे पितरा नव्यंसीभिः। गीर्भिः कृंणुध्व सदेने ऋतस्यं। आ नौं द्यावापृथिवी दैव्येन। जनेन यातं मिहं वां वरूथम्। स इत्स्वपा भुवंनेष्वास। य इमे द्यावापृथिवी ज्जानं। उवीं गंभीरे रजंसी सुमेकैं। अव शो धीरः शच्या समैरत्॥२९॥

भूरिन्द्वे अचंरन्ती चर्रन्तम्। पृद्वन्तङ्गर्भम्पदींदधाते। नित्यं न सूनुं पित्रोरुपस्थैं। तं पिपृत रोदसी सत्यवाचम्। इदं द्यावापृथिवी सत्यमंस्तु। पितुर्मातुर्यदिहोपं ब्रुवे वाम्। भूतं देवानांमवमे अवोभिः। विद्यामेषं वृजनं जीरदांनुम्। उर्वी पृथ्वी बंहुले दूरे अन्ते। उपं ब्रुवे नमसा यज्ञे अस्मिन्। दधांते ये सुभगें सुप्रतूर्ती। द्यावा रक्षेतं पृथिवी नो अभ्वात्। या जाता ओषंधयोऽति विश्वाः परिष्ठाः। या ओषंधयः सोमराज्ञीरश्वावती स्रोमवतीम्। ओषंधीरितिं मातरोऽन्या वो अन्यामंवतु॥३०॥

शुचिन्नु स्तोम् इञथंद्वृत्रम्। उभा वांमिन्द्राग्नी प्र चंर्षणिभ्यः। आ वृंत्रहणा गीर्भिर्विप्रः। ब्रह्मणस्पते त्वमस्य यन्ता। सूक्तस्यं बोधि तनंयं च जिन्व। विश्वन्तद्भद्रं यद्वन्तिं देवाः। बृहद्वंदेम विदये सुवीराः। स ई र् स्त्येभिः सर्खिभिः शुचद्धिः। गोधांयसं विधेनसैरंतर्दत्। ब्रह्मंणस्पतिर्वृषंभिर्वराहैः॥३१॥

घर्मस्वेदेभिद्रिविणं व्यानट्। ब्रह्मण्स्पतेरभवद्यथावृशम्। सत्यो मृन्युर्मिह् कर्मा करिष्यतः। यो गा उदाजत्स दिवे वि चाभजत्। मृहीवं रीतिः शवंसा सर्त्पृथंक्। इन्धानो अग्निं वंनवद्वनुष्यतः। कृतब्रह्मा शूश्वद्रातहंव्य इत्। जातेनं जातमित्सृत्प्र सृरंसते। यं यं युजं कृणुते ब्रह्मण्स्पितिः। ब्रह्मणस्पते सुयमस्य विश्वहाँ॥३२॥

रायः स्यांम रथ्यो विवंस्वतः। वीरेषुं वीरा र उपंपृिङ्गं नस्त्वम्। यदीशांनो ब्रह्मणा वेषि मे हवम्। स इञ्जनेन स विशा स जन्मना। स पुत्रैर्वाजं भरते धना नृभिः। देवानां यः पितरमा विवांसित। श्रद्धामना हिविषा ब्रह्मणस्पतिम्। यास्ते पूषन्नावो

अन्तः। शुक्रन्ते अन्यत्पूषेमा आशाः। प्रपंथे पृथामंजनिष्ट पूषा॥३३॥

प्रपंथे दिवः प्रपंथे पृथिव्याः। उमे अभि प्रियतंमे स्थस्थैं। आ च परां च चरित प्रजानन्। पूषा सुबन्धंर्दिव आ पृथिव्याः। इडस्पितम्घवां दस्मवंर्चाः। तं देवासो अदंदः सूर्यायैं। कामेन कृतन्तवस् स् स्वश्रम्ं। अजाऽश्वः पशुपा वाजंबस्त्यः। धियं जिन्वो विश्वे भुवंने अपितः। अष्ट्रां पूषा शिथिरामुद्धरीवृजत्॥३४॥

स्श्रक्षाणो भुवंना देव ईयते। शुचीं वो ह्व्या मंरुतः शुचींनाम्। शुचिर्रं हिनोम्यध्वर शुचिंभ्यः। ऋतेनं सृत्यमृत्सापं आयन्। शुचिंजन्मानः शुचंयः पावकाः। प्र चित्रमकं गृंणते तुरायं। मारुताय स्वतंवसे भरध्वम्। ये सहार्रस् सहंसा सहंन्ते। रेजंते अग्ने पृथिवी मुखेभ्यः। अरसेष्वा मंरुतः खादयों वः॥३५॥

वक्षः सुरुक्ता उपं शिश्रियाणाः। वि विद्युतो न वृष्टिभीं रुचानाः। अनुं स्वधामायुंधैर्यच्छंमानाः। या वः शर्मं शशमानाय सन्ति। त्रिधातूंनि दाशुषे यच्छुताधि। अस्मभ्यन्तानि मरुतो वियन्त। र्यिं नी धत्त वृषणः सुवीरम्। इमे तुरं मुरुतो रामयन्ति। इमे सहः सहंस आनंमन्ति। इमे शर्संवनुष्यतो नि पान्ति॥३६॥

गुरुद्वेषो अरंरुषे दधन्ति। अरा इवेदचंरमा अहेव। प्रप्रं जायन्ते अर्कवा महोभिः। पृश्ञैः प्रुत्रा उपमासो रभिष्ठाः। स्वयां मृत्या मुरुतः सं मिमिक्षुः। अनुं ते दायि मृह इन्द्रियायं। स्त्रा ते विश्वमनुं वृत्रहत्यै। अनुं क्षत्रमनु सहो यजत्र। इन्द्रं देवेभिरनुं ते नृषह्यै। य इन्द्र शुष्मो मघवन्ते अस्ति॥३७॥

शिक्षा सर्खिभ्यः पुरुहूत नृभ्यः। त्व १ हि दृढा मंघवन्विचेताः। अपांवृधि परिवृतिं न राधः। इन्द्रो राजा जगंतश्चर्षणीनाम्। अधिक्षमि विषुंरूपं यदस्ति। ततो ददातु दाशुषे वसूनि। चोदद्राध उपंस्तुतश्चिद्वीक्। तमुंष्टुहि यो अभिभूत्योजाः। वन्वन्नवातः पुरुहूत इन्द्रेः। अषांढमुग्र १ सहंमानमाभिः॥३८॥

गीर्भिर्वर्ध वृष्भं चंर्षणीनाम्। स्थूरस्यं रायो बृंह्तो य ईशैं। तम् ष्टवाम विदथेष्विन्द्रम्। यो वायुना जयंति गोमंतीष्। प्र धृंष्णुया नयिति वस्यो अच्छं। आ ते शुष्मो वृष्भ एंतु पृश्चात्। ओत्तरादंधरागा पुरस्तौत्। आ विश्वतो अभिसमैत्वर्वाङ्। इन्द्रं द्युम्न स्वंर्वदेह्यस्मे॥३९॥

व्राहैर्विश्वहांऽजिनष्ट पूषोद्वरीवृज्जत्खादयों वः पान्त्यस्त्याभिर्नवं च॥—————[arkappa]

आ देवो यांतु सिवता सुरत्नेः। अन्तरिक्षप्रा वहंमानो अश्वैः। हस्ते दधांनो नर्या पुरूणिं। निवेशयं च प्रसुवं च भूमं। अभीवृंतं कृशंनैर्विश्वरूपम्। हिरंण्यशम्यं यज्ततो बृहन्तम्। आस्थाद्रथर् सिवता चित्रभांनुः। कृष्णा रजार्र स् तिवेषीन्दर्धानः। सर्घा नो देवः संविता स्वायं। आ साविषद्वसुपितिर्वसूनि॥४०॥

विश्रयंमाणो अमंतिमुरूचीम्। मूर्तभोजंनमधंरासतेन। विजनां ज्छावाः शिंतिपादों अख्यन्। रथ् हरंण्यप्रउगं वहंन्तः। शश्वद्दिशंः सवितुर्दैव्यंस्य। उपस्थे विश्वा भुवंनानि तस्थः। वि सुंपूर्णो अन्तरिक्षाण्यख्यत्। गुभीरवेपा असुंरः सुनीथः। क्वेदानी सूर्यः कश्चिकत। कृतमान्द्या स्रिमर्स्या तंतान॥४१॥

भगन्धियं वाजयंन्तः पुरंन्धिम्। नराशश्सो ग्रास्पतिनीं अव्यात्। आ ये वामस्यं सङ्ग्थे रयीणाम्। प्रिया देवस्यं सिवतः स्यांम। आ नो विश्वे अस्क्रांगमन्तु देवाः। मित्रो अर्यमा वर्रणः सजोषाः। भुवन् यथां नो विश्वे वृधासः। कर्रन्त्सुषाहां विथुरं न शवंः। शं नो देवा विश्वदेवा भवन्तु। शश् सरंस्वती सह धीभिरंस्तु॥४२॥

शर्मभिषाचः शर्मुं रातिषाचंः। शं नों दिव्याः पार्थिवाः शं नो अप्याः। ये संवितः सत्यसंवस्य विश्वें। मित्रस्यं व्रते वर्रुणस्य देवाः। ते सौभंगं वीरवृद्गोमृदप्रः। दधांतन् द्रविणश्चित्रम्समे। अग्ने याहि दूत्यं वारिषेण्यः। देवाः अच्छां ब्रह्मकृतां गणेनं। सर्रस्वतीं मुरुतों अश्विनापः। यक्षि देवान्नंब्रुधेयांय विश्वान्॥४३॥

द्यौः पिंतुः पृथिंवि मातुरध्रुंक्। अग्नै भ्रातर्वसवो मृडतां

नः। विश्वं आदित्या अदिते स्जोषाः। अस्मभ्य्ः शर्मं बहुलं वि यंन्त। विश्वं देवाः शृणुतेमः हवं मे। ये अन्तरिक्षे य उप द्यवि ष्ठ। ये अग्निजिह्या उत वा यजंत्राः। आसद्यास्मिन्बर्हिषं मादयध्वम्। आ वां मित्रावरुणा ह्व्यजुंष्टिम्। नमंसा देवाववंसाववृत्याम्॥४४॥

अस्माकं ब्रह्म पृतंनासु सह्या अस्माकम्। वृष्टिर्दिव्या सुंपारा। युवं वस्त्राणि पीवसा वंसाथे। युवोरिच्छंद्रा मन्तंवो हु सर्गाः। अवांतिरतमनृंतानि विश्वाः। ऋतेनं मित्रावरुणा सचेथे। तत्सु वां मित्रावरुणा महित्वम्। ई्रमा त्स्थुषीरहंभिर्दुदुह्ने। विश्वाः पिन्वथ स्वसंरस्य धेनाः। अनुं वामेकः पविरा वंवर्ति॥४५॥

यद्वर्श्हेष्ट्रन्नाति विदे सुदान्। अच्छिंद्र्र् शर्म् भुवंनस्य गोपा। ततो नो मित्रावरुणाववीष्टम्। सिषांसन्तो जी(जि?)गिवारसं स्याम। आ नो मित्रावरुणा ह्व्यदांतिम्। घृतैर्गव्यूंतिमुक्षत्मिडांभिः। प्रति वामत्र वर्मा जनांय। पृणीतमुद्रो दिव्यस्य चारौः। प्र बाहवां सिसृतञ्जीवसं नः। आ नो गव्यूंतिमुक्षतं घृतेनं॥४६॥

आ नो जने श्रवयतं युवाना। श्रुतं में मित्रावरुणा हवेमा। इमा रुद्रायं स्थिरधंन्वने गिरंः। क्षिप्रेषंवे देवायं स्वधाम्ने अषांढाय सहंमानाय मीढुषे तिग्मायुंधाय भरता शृणोतंन। त्वादंत्तेभी रुद्र शन्तंमेभिः। श्रुतं हिमां अशीय भेषुजेभिः। व्यंस्मद्वेषों

सञ्जेभार॥४९॥

वितरं व्यर्हाः। व्यमीवाङ्श्चातयस्वा विषूचीः॥४७॥ अर्हंन्बिभर्षि मा नंस्तोक। आ तें पितर्मरुता र सुम्नमेंतु। मा नः सूर्यस्य सन्दशों युयोथाः। अभि नों वीरो अवंति क्षमेत। प्र जायेमहि रुद्र प्रजाभिः। एवा बिभ्रो वृषभ चेकितान। यथां देव न हंणी्षे न हश्सी। हावनुश्रूनीं रुद्रेह बोंधि। बृहद्वंदेम विदर्थे सुवीराः। परिं णो रुद्रस्यं हेतिः स्तुहि श्रुतम्। मीढुंष्टमार्हन्बिभर्षि। त्वमंग्ने रुद्र आ वो राजानम्॥४८॥ वसूंनि ततानास्तु विश्वान् ववृत्यां ववर्ति घृतेन् विपूंचीः श्रुतन्द्वे चं॥_____ सूर्यो देवीमुषस् रोचेमानामर्यः। न योषांमुभ्येति पश्चात्। यत्रा नरों देवयन्तों युगानिं। वितन्वते प्रतिं भुद्रायं भुद्रम्। भद्रा अश्वां हरितः सूर्यस्य। चित्रा एदंग्वा अनुमाद्यांसः। नमस्यन्तों दिव आ पृष्ठमंस्थुः। परि द्यावांपृथिवी यंन्ति

यदेदयुंक्त ह्रितः स्थस्थांत्। आद्रात्री वासंस्तनुते सिमस्मैं। तिन्मत्रस्य वरुणस्याभिचक्षें। सूर्यो रूपं कृणुते द्योरुपस्थें। अनुन्तमन्यद्रशंदस्य पाजः। कृष्णमन्यद्धरितः सं भेरिन्ति। अद्या देवा उदिता सूर्यस्य। निर॰हंसः पिपृतान्निरंवद्यात्। तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्ताम्। अदितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः॥५०॥

सद्यः। तत्सूर्यंस्य देवत्वन्तन्मंहित्वम्। मुध्या कर्तोवितंतु रू

दिवो रुका उरुचक्षा उदेति। दूरे अंर्थस्तरणिभ्राजिमानः। नूनञ्जनाः सूर्येण प्रसूताः। आयन्नर्थानि कृणवन्नपार्शसा। शं नो भव चक्षेसा शं नो अहाँ। शं भानुना शर् हिमा शं घृणेने। यथा शम्समै शमसंदुरोणे। तत्सूर्य द्रविणन्धेहि चित्रम्। चित्रं देवानामुदंगादनीकम्। चक्षुंर्मित्रस्य वरुणस्याग्नेः॥५१॥

आप्रा द्यावांपृथिवी अन्तिरक्षिम्। सूर्यं आत्मा जगंतस्त्स्थुषंश्च। त्वष्टा दध्तन्नंस्तुरीपम्। त्वष्टां वीरं पिशङ्गंरूपः। दश्मन्त्वष्टंर्जनयन्त् गर्भम्। अतंन्द्रासो युवतयो बिभंर्त्रम्। तिग्मानींक्र् स्वयंशस्त्रनेषु। विरोचंमानं परिषीन्नयन्ति। आविष्ट्यों वर्धते चारुरासु। जि्ह्यानांमूर्ध्वस्वयंशा उपस्थै॥५२॥

उभे त्वष्टुंर्बिभ्यतुर्जायंमानात्। प्रतीची सिन्हं प्रतिजोषयेते। मित्रो जनान्प्र स मित्र। अयं मित्रो नंमस्यः सुशेवः। राजां सुक्षत्रो अंजनिष्ट वेधाः। तस्यं वय स्पृमतौ य्ज्ञियंस्य। अपि भद्रे सौमन्से स्याम। अनुमीवास इडंया मदंन्तः। मितज्मेवो वरिम्त्रा पृथिव्याः। आदित्यस्यं व्रतमुप्क्ष्यन्तः॥५३॥ वयं मित्रस्यं सुमतौ स्याम। मित्रं न ईस् शिम्या गोषुं

वय । मृत्रस्य सुमृता स्यामा । मृत्र न इ॰ । शम्या गाषु गृव्यवंत्। स्वाधियो विद्ये अप्स्वजीजनन्। अरेजयता ॰ रोदंसी पाजंसा गिरा। प्रति प्रियं यंजतञ्जनुषामवंः। मृहा ॰ आंदित्यो नमंसोप्सद्यंः। यात्यञ्जंनो गृण्ते सुशेवंः। तस्मां पृतत्पन्यंतमाय जुष्टम्। अग्नौ मित्रायं ह्विरा जुंहोत। आ

वा ५ रथो रोदंसी बद्धधानः॥५४॥

हिर्ण्ययो वृषंभिर्यात्वश्वैः। घृतवंतिनः प्विभीरुचानः। इषाबौंढा नृपतिर्वाजिनीवान्। स पंप्रथानो अभि पश्च भूमं। त्रिवन्धुरो मन्सायांतु युक्तः। विशो येन् गच्छंथो देवयन्तीः। कुत्रां चिद्याममिश्विना दर्धाना। स्वश्वां यशसाऽऽयांतम्वाक्। दस्रां निधिं मध्रंमन्तं पिबाथः। वि वार् रथों वध्वां यादंमानः॥५५॥

अन्तां दिवो बांधते वर्तिनिभ्यांम्। युवोः श्रियं परि योषांवृणीत। सूरो दुहिता परितिकायायाम्। यद्देवयन्तमवंथः शचींभिः। परिष्रु सवां मनांवां वयोगाम्। यो हस्यवा रे रथिरावस्तं उस्राः। रथो युजानः परियाति वर्तिः। तेनं नः शं योरुषसो व्यंष्टौ। न्यंश्विना वहतं युज्ञे अस्मिन्। युवं भुज्युमवंविद्ध र समुद्रे॥५६॥

उदूंहथुरणंसो अस्रिधानैः। प्तित्रिभिरश्रमैरेव्यथिभिः। दुःसनांभिरिश्वना पारयंन्ता। अग्नीषोमा यो अद्य वाँम्। इदं वचंः सप्यतिं। तस्मै धत्तः सुवीर्यम्। गवां पोष्डः स्विश्वयम्। यो अग्नीषोमां ह्विषां सप्यात्। देवद्रीचा मनसा यो घृतेनं। तस्यं व्रतः रक्षतं पातमःहंसः॥५७॥

विशे जनांय मिह् शर्म यच्छतम्। अग्नींषोमा य आहुंतिम्। यो वान्दाशाँद्धविष्कृंतिम्। स प्रजयां सुवीर्यम्। विश्वमायुर्व्यश्ववत्। अग्नीषोमा चेति तद्वीर्यं वाम्। यदमुष्णीतमवसं पणिङ्गोः। अवांतिरतं प्रथंयस्य शेषंः। अविंन्दतं ज्योतिरेकं बहुभ्यंः। अग्नीषोमाविम स् मेऽग्नीषोमा हविषः प्रस्थितस्य॥५८॥

जुभारु द्यौरुग्नेरुपस्थं उपुक्ष्यन्तों बद्धधानो वुध्वां यादंमानः समुद्रेऽ९हंसुः प्रस्थितस्य॥—[७]

अहमंस्मि प्रथम्जा ऋतस्यं। पूर्वं देवेभ्यों अमृतंस्य नाभिः। यो मा ददांति स इदेव माऽऽवाः। अहमन्नमन्नंमदन्तंमिद्याः। पूर्वमग्नेरपि दहृत्यन्नम्। यत्तौ हांसाते अहमृत्तरेषुं। व्यात्तंमस्य पृश्वंः सुजम्भम्। पश्यंन्ति धीराः प्रचरन्ति पाकाः। जहाँम्यन्यन्न जंहाम्यन्यम्। अहमन्नं वश्मिचंरामि॥५९॥

समानमर्थं पर्यमि भुञ्जत्। को मामन्नं मनुष्यों दयेत। परांके अन्नं निहितं लोक एतत्। विश्वेंद्वैः पितृभिंगृप्तमन्नम्। यद्द्यतं लुप्यते यत्पंरोप्यतें। शृतत्मी सा तनूमें बभूव। महान्तौं चरू संकृद्दुग्धेनं पप्रौ। दिवंं च पृश्चिं पृथिवीं चं साकम्। तत्सम्पिबंन्तो न मिनन्ति वेधसंः। नैतद्भयो भवंति नो कनीयः॥६०॥

अन्नं प्राणमन्नमपानमांहः। अन्नं मृत्युं तम् जीवातुंमाहः। अन्नं ब्रह्माणों जरसं वदन्ति। अन्नमाहः प्रजनंनं प्रजानाम। मोधमन्नं विन्दते अप्रचेताः। सत्यं ब्रंवीमि व्ध इत्स तस्यं। नार्यमणं पुष्यंति नो सर्खायम्। केवंलाघो भवति केवलादी। अहं मेघः स्त्नय्न्वर्षंत्रस्मि। मामंदन्त्यहमंद्य्न्यान्॥६१॥ अहं सद्मृतों भवामि। मदांदित्या अधि सर्वे तपन्ति। देवीं वाचंमजनयन्त् यद्वाग्वदंन्ती। अनुन्तामन्तादिधि निर्मितां महीम्। यस्यां देवा अंदधुर्भीजंनानि। एकांक्षरां द्विपदा्र् षद्वंदां च। वाचं देवा उपं जीवन्ति विश्वं। वाचं देवा उपं जीवन्ति विश्वं। वाचं गन्ध्वाः पृश्वां मनुष्याः। वाचीमा विश्वा भुवंनान्यर्पिता॥६२॥

सा नो हवं जुषतामिन्द्रंपत्नी। वागुक्षरं प्रथमजा ऋतस्यं। वेदानां माताऽमृतंस्य नाभिः। सा नो जुषाणोपं यज्ञमागाँत्। अवन्ती देवी सुहवां मे अस्तु। यामृषंयो मञ्जकृतों मनीषिणः। अन्वैच्छं देवास्तपंसा श्रमेण। तान्देवीं वाच र् ह्विषां यजामहे। सा नो दधातु सुकृतस्यं लोके। चृत्वारि वाक्परिमिता पदानिं॥६३॥

तानिं विदुर्बाह्मणा ये मंनीषिणं। गृहा त्रीणि निहिता नेङ्गंयन्ति। तुरीयं वाचो मंनुष्यां वदन्ति। श्रृद्धयाऽग्निः समिध्यते। श्रुद्धयां विन्दते हुविः। श्रुद्धां भगंस्य मूर्धनिं। वचसा वेदयामसि। प्रियक् श्रेद्धे ददेतः। प्रियक् श्रेद्धे दिदांसतः। प्रियं भोजेषु यज्वंसु॥६४॥

इदं मं उदितं कृधि। यथां देवा असुरेषु। श्रृद्धामुग्रेषुं चित्रिरे। एवं भोजेषु यज्वंसु। अस्माकंमुदितं कृधि। श्रृद्धां देवा यजंमानाः। वायुगोपा उपांसते। श्रृद्धाः हृंद्य्यंयाऽऽकूंत्या। श्रृद्धयां हूयते हुविः। श्रृद्धां प्रातर्ह्वामहे॥६५॥

श्रृद्धां मध्यन्दिनं परि। श्रृद्धाः सूर्यस्य निम्नुचि। श्रद्धे श्रद्धांपयेह माँ। श्रृद्धा देवानिधं वस्ते। श्रृद्धा विश्वंमिदं जगत्। श्रृद्धां कार्मस्य मातरम्। हृविषां वर्धयामिस। ब्रह्मं जज्ञानं प्रथमं पुरस्तात्। वि सीमृतः सुरुचो वेन आंवः। स बुिध्रयां उप मा अस्य विष्ठाः॥६६॥

सृतश्च योनिमसंतश्च विवंः। पिता विराजांमृष्भो रंयीणाम्। अन्तरिक्षं विश्वरूप् आविवेश। तमकेर्भ्यंचिन्ति वृत्सम्। ब्रह्म सन्तं ब्रह्मणा वर्धयन्तः। ब्रह्मं देवानंजनयत्। ब्रह्म विश्वंमिदं जगत्। ब्रह्मणः क्षत्रं निर्मितम्। ब्रह्मं ब्राह्मण आत्मना। अन्तरंस्मित्रिमे लोकाः॥६७॥

अन्तर्विश्वंमिदं जगंत्। ब्रह्मैव भूतानां ज्येष्ठम्ँ। तेन कोंऽर्हित् स्पर्धितुम्। ब्रह्मेन्देवास्त्रयंस्त्रि श्रात्। ब्रह्मेनिन्द्रप्रजापती। ब्रह्मेन् ह् विश्वां भूतानिं। नावीवान्तः समाहिता। चतंस्र आशाः प्रचंरन्त्वग्नयः। इमं नों युज्ञं नयतु प्रजानन्। घृतं पिन्वंन्रजर्शं सुवीरम्ं॥६८॥

ब्रह्मं स्मिद्धंवत्याहुंतीनाम्। आ गावों अग्मन्नुत भ्द्रमंत्रन्। सीदंन्तु गोष्ठे रणयंन्त्वस्मे। प्रजावंतीः पुरुरूपां इह स्युः। इन्द्रांय पूर्वीरुषसो दुहानाः। इन्द्रो यज्वंने पृण्ते चं शिक्षति। उपेह्नंदाति न स्वं मुंषायति। भूयोंभूयो र्यिमिदंस्य वर्धयन्। अभिन्ने खिल्ले नि दंधाति देवयुम्। न ता नंशन्ति न ता अर्वां॥६९॥

गावो भगो गाव इन्द्रों मे अच्छात्। गावः सोमंस्य प्रथमस्यं भक्षः। इमा या गावः सर्जनास् इन्द्रेः। इच्छामीद्धृदा मनंसा चिदिन्द्रम्। यूयं गांवो मेदयथा कृशिश्वेत्। अश्लीलिश्वेत्कृण्था सुप्रतींकम्। भद्रं गृहं कृण्थ भद्रवाचः। बृहद्वो वयं उच्यते सभासुं। प्रजावंतीः सूयवंस रिशन्तीः। शुद्धा अपः सुप्रपाणे पिबंन्तीः। मा वंः स्तेन ईशत् माऽघशर्रसः। परि वो हेती रुद्रस्यं वृश्यात्। उपेदमुंपपर्चनम्। आसु गोषूपंपृच्यताम्। उपंर्षभस्य रेतंसि। उपेन्द्र तवं वीर्ये॥७०॥

चुरामि कनीयोऽन्यानर्पिता पुदानि यज्वंसु हवामहे विष्ठा लोकाः सुवीर्मर्वा पिबंन्तीष्यद्वं॥[८]

ता सूँर्याचन्द्रमसां विश्वभृत्तंमा महत्। तेजो वसुंमद्राजतो दिवि। सामौत्माना चरतः सामचारिणां। ययोंर्वृतं न ममे जातुं देवयोंः। उभावन्तौ परिं यात् अर्म्यां। दिवो न र्ष्मी इस्तंनुतो व्यंर्ण्वे। उभा भुंवन्ती भुवंना क्विकंत्। सूर्या न चन्द्रा चंरतो हुतामंती। पतीं द्युमिद्वंश्विवदां उभा दिवः। सूर्या उभा चन्द्रमंसा विचक्षणा॥ ७१॥

विश्ववारा वरिवोभा वरेण्या। ता नोऽवतं मित्मन्ता मिह्नवता। विश्ववपरी प्रतरेणा तर्न्ता। सुवर्विदां दृशये भूरिरश्मी। सूर्या हि चन्द्रा वसुं त्वेषदंर्शता। मृनस्विनोभानुंचर्तोनु सन्दिवम्। अस्य श्रवों नृद्याः सप्त बिंभ्रति। द्यावा क्षामां पृथिवी दंर्शतं वर्षः। अस्मे सूर्याचन्द्रमसांऽभिचक्षे। श्रुद्धेकमिन्द्र चरतो विचर्तुरम्॥७२॥

पूर्वाप्रं चंरतो माययैतौ। शिशू कीर्डन्तौ परि यातो अध्वरम्। विश्वान्यन्यो भुवंनाऽभि चष्टें। ऋतून्न्यो विदधंन्नायते पुनंः। हिरंण्यवर्णाः शुचंयः पावका यासा राजां। यासां देवाः शिवंनं मा चक्षुंषा पश्यत। आपो भूद्रा आदित्पंश्यामि। नासंदासीन्नो सदांसीन्तदानींम्। नासीद्रजो नो व्योमा प्रोयत्। किमावंरीवः कृह कस्य शर्मन्॥७३॥

अम्भः किर्मासीद्गह्नं गभीरम्। न मृत्युर्मृतं तर्िह् न। रात्रिया अहं आसीत्प्रकेतः। आनीदवातः स्वधया तदेकम्। तस्माद्धान्यं न पुरः किश्चनासं। तमं आसीत्तमंसा गूढमग्रै प्रकेतम्। स्लिलः सर्वमा इदम्। तुच्छेनाभ्विपिहितं यदासीत्। तमंस्रस्तन्महिना जांयतैकम्। कामस्तदग्रे समंवर्ततािधं॥७४॥

मनंसो रेतः प्रथमं यदासीत्। स्तो बन्धुमसंति निरंविन्दन्। हृदि प्रतीष्यां क्वयों मनीषा। तिर्श्वीनो वितंतो रिश्मरेषाम्। अधः स्विदासी(३)दुपिरं स्विदासी(३)त्। रेतोधा आंसन्महिमानं आसन्। स्वधा अवस्तात्प्रयंतिः

प्रस्तांत्। को अद्धा वेंद् क इह प्र वोंचत्। कुत् आजांता कुतं इयं विसृष्टिः। अविंग्देवा अस्य विसर्जनाय॥७५॥ अथा को वेंद् यतं आबुभूवं। इयं विसृष्टिर्यतं आबुभूवं। यदिं वा द्धे यदिं वा न। यो अस्याध्यंक्षः पर्मे व्योमन्। सो अङ्ग वेंद् यदिं वा न वेदं। किङ्ख्विद्वनुङ्क उ स वृक्ष

आंसीत्। यतो द्यावांपृथिवी निष्टतृक्षुः। मनीषिणो मनसा पृच्छतेदुतत्। यद्ध्यतिष्टद्भवनानि धारयन्। ब्रह्म वनं ब्रह्म स वृक्ष आंसीत्॥७६॥

यतो द्यावांपृथिवी निष्टतक्षुः। मनींषिणो मनस्ता विब्नंवीमि वः। ब्रह्माध्यतिष्ठद्भुवंनानि धारयन्। प्रातर्ग्निं प्रातरिन्द्र हवामहे। प्रातर्मित्रावरुणा प्रातरिश्वनां। प्रातर्भगं पूषणं ब्रह्मणस्पतिम्। प्रातः सोमंमुत रुद्र हवेम। प्रातर्जितं भगंमुग्र हवेम। व्यं पुत्रमितंयों विधर्ता। आधिश्वदं मन्यंमानस्तुरिश्वंत्॥७७॥

राजां चिद्यं भगं भृक्षीत्याहं। भग् प्रणेतुर्भग् सत्यंराधः। भग्मां धियमुदंव ददंत्रः। भग् प्र णो जनय गोभिरश्वैः। भग् प्र नृभिर्नृवन्तः स्याम। उतदानीं भगंवन्तः स्याम। उत प्रपित्व उत मध्ये अह्राम्। उतोदिता मघवन्त्सूर्यस्य। व्यं देवाना समृतौ स्याम। भगं एव भगंवा अस्तु देवाः॥७८॥

तेनं व्यं भगवन्तः स्याम। तं त्वां भग् सर्व इञ्जोहवीमि। स नों भग पुर पुता भवेह। समध्वरायोषसों नमन्त। दुधिकावेव शुचंये प्दायं। अर्वाचीनं वस्विदं भगंं नः। रथंमिवाश्वां वाजिन आवंहन्तु। अश्वांवतीर्गोमतीर्न उषासंः। वीरवंतीः सदंमुच्छन्तु भृद्राः। घृतं दुहांना विश्वतः प्रपीनाः। यूयं पात स्वस्तिभिः सदां नः॥७९॥

विचक्षणा विंचर्तुर॰ शर्मृत्रिधं विसर्जनाय ब्रह्म वनं ब्रह्म स वृक्ष आंसीत्तुरिश्चिंद्देवाः प्रपीना एकं च॥—[९] पीवौन्नान्ते शुक्रासः सोमों धेनुमिन्द्रस्तरंस्वाञ्छुचिमा देवो यांतु सूर्यो देवीमृहर्मस्मि ता सूर्याचन्द्रमसा नवं॥९॥

पीवौन्नामग्ने त्वं पारयानाधृष्यः शुचिन्नु विश्रयंमाणो दिवो रुक्मोऽन्नं प्राणमन्नन्ता सूँर्याचन्द्रमसा नवंसप्ततिः॥७९॥

पीवौन्नाय्यूँयं पांत स्वस्तिभुः सदां नः॥

हरिः ओम्॥ ॥इति श्रीकृष्णयजुर्वेदीयतैत्तिरीयब्राह्मणे द्वितीयाष्टके अष्टमः प्रपाठकः समाप्तः॥ 160 अष्टमः प्रश्नः

This PDF was downloaded from http://stotrasamhita.github.io.

GitHub: http://stotrasamhita.github.io | http://github.com/stotrasamhita

Credits: http://stotrasamhita.github.io/about/